

'40~'45 TOEN & NU

NUMMER 46

**TEGENSTANDERS ONTMOETEN ELKAAR OPNIEUW
DE ACTIES TEGEN PRÜM -
FEBRUARI 1945
DE SLAG OM HONG KONG**

**PRIJS
f 6,50
B.FR. 125**

**'40~'45
TOEN & NU**

NUMMER 46

Redactie Winston G. Ramsey

Een oorspronkelijke uitgave van Battle of Britain Prints International Ltd. 3 New Plaistow Road, Stratford Londen E 154 JA.

Voor Nederland: Uitgeverij Quo Vadis,
F.C. Kuypersstraat 9, 3761 EG Soest.
Telefoon: 02155-18641.

Abonnementen: Nederland f 23,50 (incl. 5% BTW).

Buitenland f 27,75. Verschijnt per kwartaal.

Verkoopprijs Nederland f 6,50, België Bfrs 125. Het abonnement kan op elk gewenst moment ingaan en wordt automatisch verlengd tenzij binnen twee maanden vóór de vervaldatum schriftelijk is opgezegd.

Bestellingen van eerder verschenen uitgaven door storting of overmaking van het verschuldigde bedrag op postgirorekening 2186924 of banknummer ABN 55.36.12.875 van uitgeverij Quo Vadis in Soest of (aanzienlijk sneller) door toezending van een ondertekende bank- of girobetaalcheque met vermelding van de uitgaven die men wenst te ontvangen. Vermeerder het bedrag met f 3.-- per bestelling voor bijdragen in de porti.

Advertenties: tarieven op aanvraag.

Druk: Atlas/Soest

Verkoop/distributie: Betapress b.v. Gilze

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUD NUMMER 46

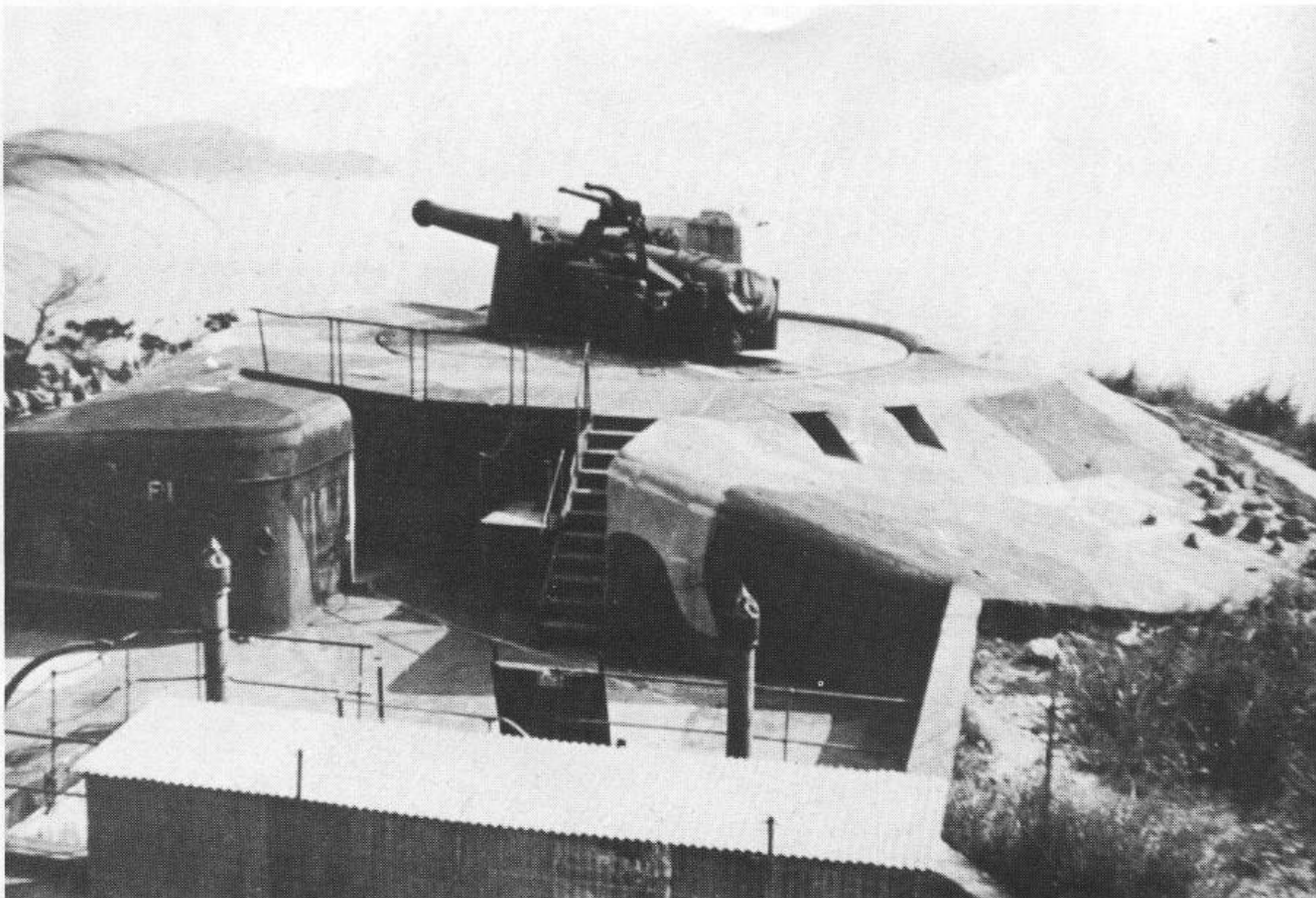
De slag om hongkong	1
De strategische achtergrond	3
De Britse strijdkrachten	4
Het verdedigingsplan	6
De Japanners	6
De invasie begint	8
De ondersteunende strijdmacht	9
Het Shingmun reduit	9
De landingen	11
De Wong Nei Chong Gap	12
Repulse Bay	14
De slotfase	16
Hongkong vandaag	19
Wrakkenberging	
De berging van een Churchill	28
Het gebeurde hier	
Tegenstanders ontmoeten elkaar opnieuw	31
Onderzoek van lezers	
De actie tegen Prüm - februari 1945	38
Bijzondere bijdrage	
Kanonniërs zetten de klok terug	52

Voorplaat: Voormalige tegenstanders uit WOII in 1941 - Sergeant Howard Squire en kapitein Herbert Ihlefeld - ontmoeten elkaar op dezelfde plek. (Steve Casely)

Middenpagina's: De Churchill Mk II, in juni 1984 uit Stainburn Moor Forest weggehaald door de Royal Electrical and Mechanical Engineers, begint zijn reis naar het Museum of Army Transport in Beverley in Yorkshire. (Bob Grundy)

Achterplaat: De E-Batterij van het 1e Regiment Royal Horse Artillery doet in Péronnes in België de geschiedenis herleven, op de minuut af 70 jaar nadat dezelfde eenheid de eerste granaat afvuurde in WOI. (Sergeant Phil Cadman)

Het auteursrecht van de foto's voorzien van de afkorting IWM, berust bij het Imperial War Museum te Londen.

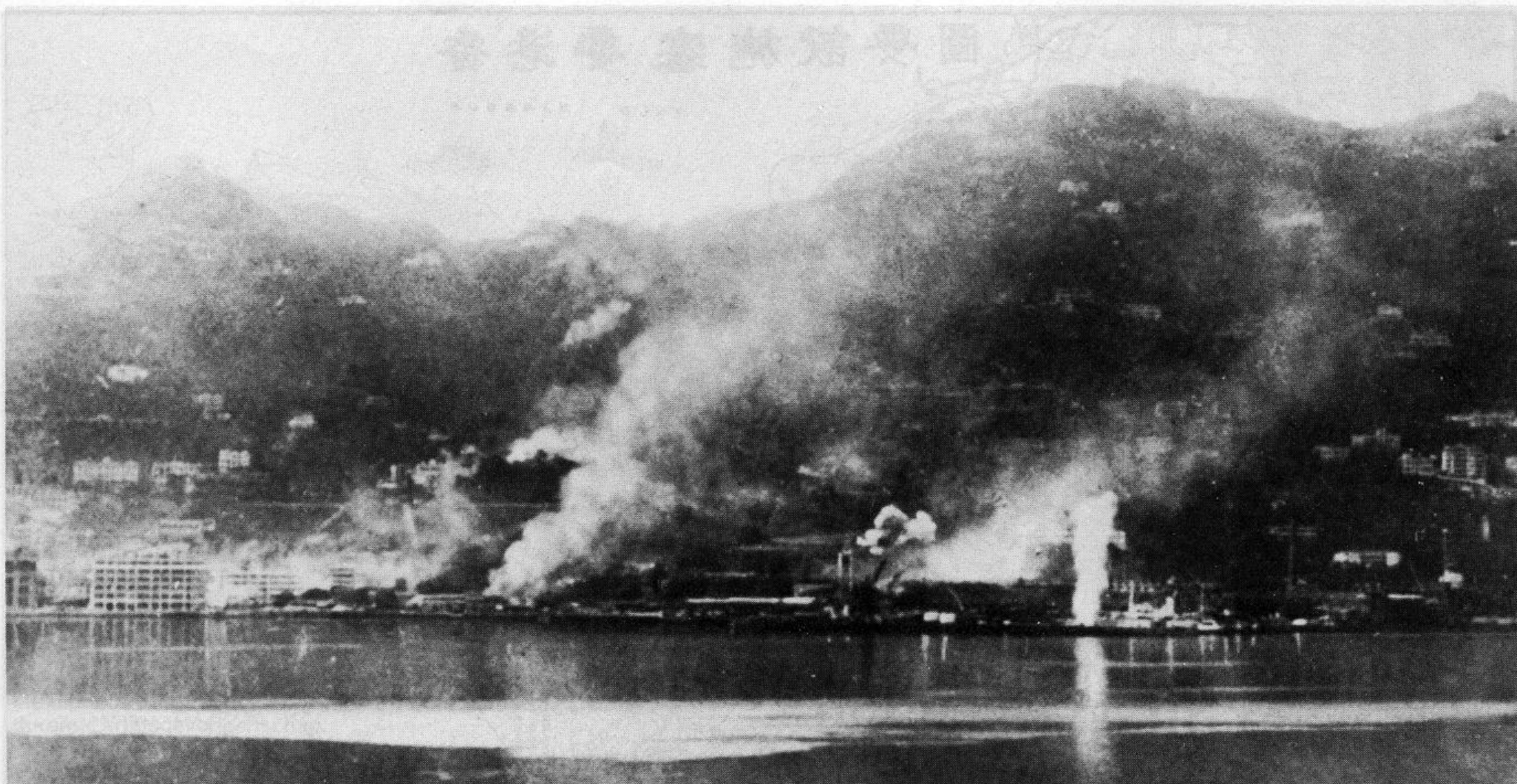

De Slag om Hongkong

door brigade-generaal G.D. Johnson, O.B.E., M.C.

Sinds de val van Hongkong na een 18-daagse strijd in december 1941, hebben er hardnekkige geruchten gecirculeerd dat de kustverdedigingskanonnen nauwelijks of nimmer hebben geschoten. Het spreekt vanzelf dat zij, kustartillerie zijnde, richting zee stonden opgesteld zoals het kanon F1 - een 9.2 inch Mk 10 kanon op een Mk 5 affuit - hierboven afgebeeld, een van de drie stukken van Mount Davis Battery. Alle kanonnen konden echter bijna 360 graden draaien, waarbij hun schootsveld landinwaarts slechts beperkt werd door hoge gronden. Begin 1940 werd van elk stuk kustgeschut in de kolonie de baan gecontroleerd en waar mogelijk werden van vermoedelijke doelen op het vasteland richting en dracht vastgesteld. Elk doel kreeg een eigen nummer, kanon F2 had er bij voorbeeld 29 op zijn lijstje staan. Gedurende de strijd nam het vele ervan onder vuur, terwijl andere kanonnen in Kowloon op het vasteland, bleven vuren tot het moment van de overgave (zie kaart op p.2) Stanley Battery schoot zelfs op Japanse troepen op het eiland Hongkong zelf. De foto's werden genomen door Bob Yates die tijdens de gevechten dienst deed op Mount Davis Battery. Vandaag ligt het kanonsexplacement vol afval.

In 1841 noemde de toenmalige Britse minister van buitenlandse zaken, Palmerston, Hongkong 'een kale rots waar nauwelijks een huis op stond'. Dat was het jaar waarin China het eiland overdroeg aan Groot-Brittannië en Palmerston was destijds niet veraf van de waarheid. Hij had het over een eiland voor de kust van China dat ruim 17 km lang was en een oppervlakte had van nog geen 52 km². Hoge, niet erg uitnodigende granieten heuvels, rezen trots uit de Zuidchinese Zee op. Hun rotsachtige hellingen, bedekt met lage, onvolgroeide struiken en een ruwe grassoort, liepen in inhammen steil af naar het water. Voorts waren zij doorsneden door vele kronkelende ravijnen waarvan de wanden loodrecht omhoog gingen. Het eiland werd be-

Het eiland Hongkong onder vuur, waarschijnlijk afkomstig van de 1e Afdeling van het 14e Japanse Regiment Zware Veldartillerie. Op de foto Central District en Victoria Harbour met de Victoria Peak, met haar 554 meter het hoogste punt van het eiland. De ontwikkeling van de kolonie sinds het einde van de oorlog heeft zulke rase schreden genomen, dat het maken van vergelijkingsfoto's niet eenvoudig is.

woond door vissers en het was een schuilplaats voor zeerovers. In de zomer was het er smoorheet, koud in de winter en onaangenaam in het voorjaar. De geografie noch het klimaat waren in de daarop volgende 100 jaar veranderd, maar in 1940 had Hongkong reeds lang alle verwachtingen van zijn stichters overtroffen, wier bedoeling het was geweest er een handelsvestiging van te maken om de westelijke naties, in het bijzonder Groot-Brittannië

in staat te stellen commerciële voordelen te behalen in het ruilverkeer met de reusachtige nabuur in het noorden. De stad Victoria was in laatstgenoemd jaar het onbetwistbare handelscentrum, gelegen in het noordwesten, tegen een elegante achtergrond van villa's van zakenlieden die gebouwd waren op de 'Peak'. In het midden van de noordelijke kustlijn lagen de marinewerf, de Royal Navy Dockyard en de Murray Barracks, een kazerne.

T O L O H A R B O U R

2

Het kanon F2, gefotografeerd even voor het uitbreken van de oorlog. Bob Yates, die behoorde tot de stuksbemanning, slaagde erin deze foto's verborgen te houden gedurende zijn bijna vier jaar durende krijgsgevangenschap.

Verder naar het oosten strekten zich de van mensen krioelende sloppen en de nauwe straten van Wanchai uit naar Lyemun, waar de Batterij Pakshawan met haar twee kanonnen van 15 cm de oostelijke toegang tot de grote haven bewaakte. Elders op het eiland concentreerde de bebouwing zich langs de smalle weg die zich rond de kustlijn kronkelde en voorts langs de twee noord-zuid routes die door de Wong Nei Chong en de Tai Tam-kloof liepen. Op speciale punten langs de kust stonden batterijen opgesteld van verschillend kaliber, die de naderingswegen uit diverse richtingen, moesten beschermen (zie kaart hier tegenover).

De kolonie was sinds de stichting ervan ook in oppervlakte toegenomen. In 1860 stond China op het vasteland een smalle strook grond af, gelegen tegenover Victoria en door de Kantonezen Gow Lung of Negen Draken genoemd. De Britten spraken al spoedig van Kowloon. In 1898 werden onderhandelingen afgesloten waarbij de Chinezen een gebied op het vasteland, begrensd door de Shumchun rivier, voor 99 jaar verpachtten. In 1940 was dit nieuwe gebied of, zoals de Britten zeiden, de New Territories, een aangename, spaarzaam bevolkte, heuvelachtige en landelijke streek. De stad Kowloon was echter uitgegroeid tot een zelfstandig handelscentrum rondom het havengebied. Twee wegen verbonden Kowloon met Fanling, gelegen aan de grens. Een weg liep westelijk rondom Castle Peak en de andere oostwaarts door Tai Po. Beiden begrepsden de flanken van het Tai Mo Shan massief, waar zich de hoogste plek van de kolonie bevond. In Kai Tak, ten oosten van Kowloon bevond zich een vliegveld voor zowel burger-

lijk als militair verkeer. Gedurende de eerste honderd jaar van zijn bestaan als een Britse Kroonkolonie steeg de bevolking van Hongkong van omstreeks 6.000 tot meer dan anderhalf miljoen, onder wie zich naar schatting niet meer dan 25.000 Europeanen bevonden.

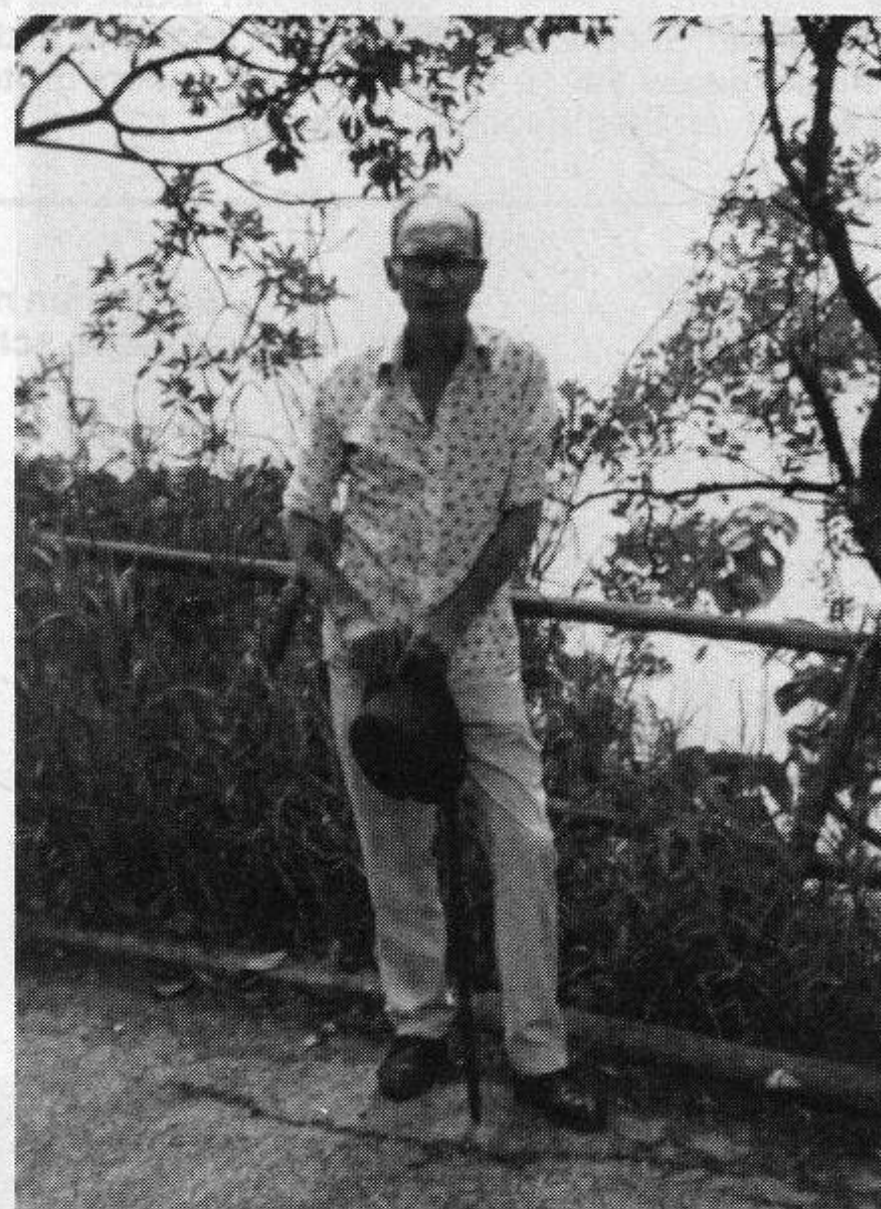
DE STRATEGISCHE ACHTERGROND

In 1937, toen sommigen in Engeland (Churchill b.v.) een oorlog met Duitsland als onvermijdelijk zagen, beoordeelden de chefs van staven in dat licht de defensie van Hongkong en besloten dat het meest praktische voorstel zou zijn het garnizoen op het bestaande niveau van vier bataljons te houden. Voor het geval van een aanval van Japan via het vasteland van China hoopte men het garnizoen te kunnen versterken met een divisie uit Singapore. Met deze uitbreiding in gedachten begon het werk aan de verdedigingslijnes die daarmee bemand zouden worden. Een linie van pillboxen werd ontworpen langs de heuvels achter Kowloon, die bekend zou worden als de 'Gin Drinkers Line', een naam die overigens niets te maken had met de gewoonten van de soldaten die de linie moesten bezetten, als wel het feit dat de linie begon in Gin Drinkers Bay, een plaats waar bij goed weer de Europese bevolking picnic parties hield, overgoten door alcohol.

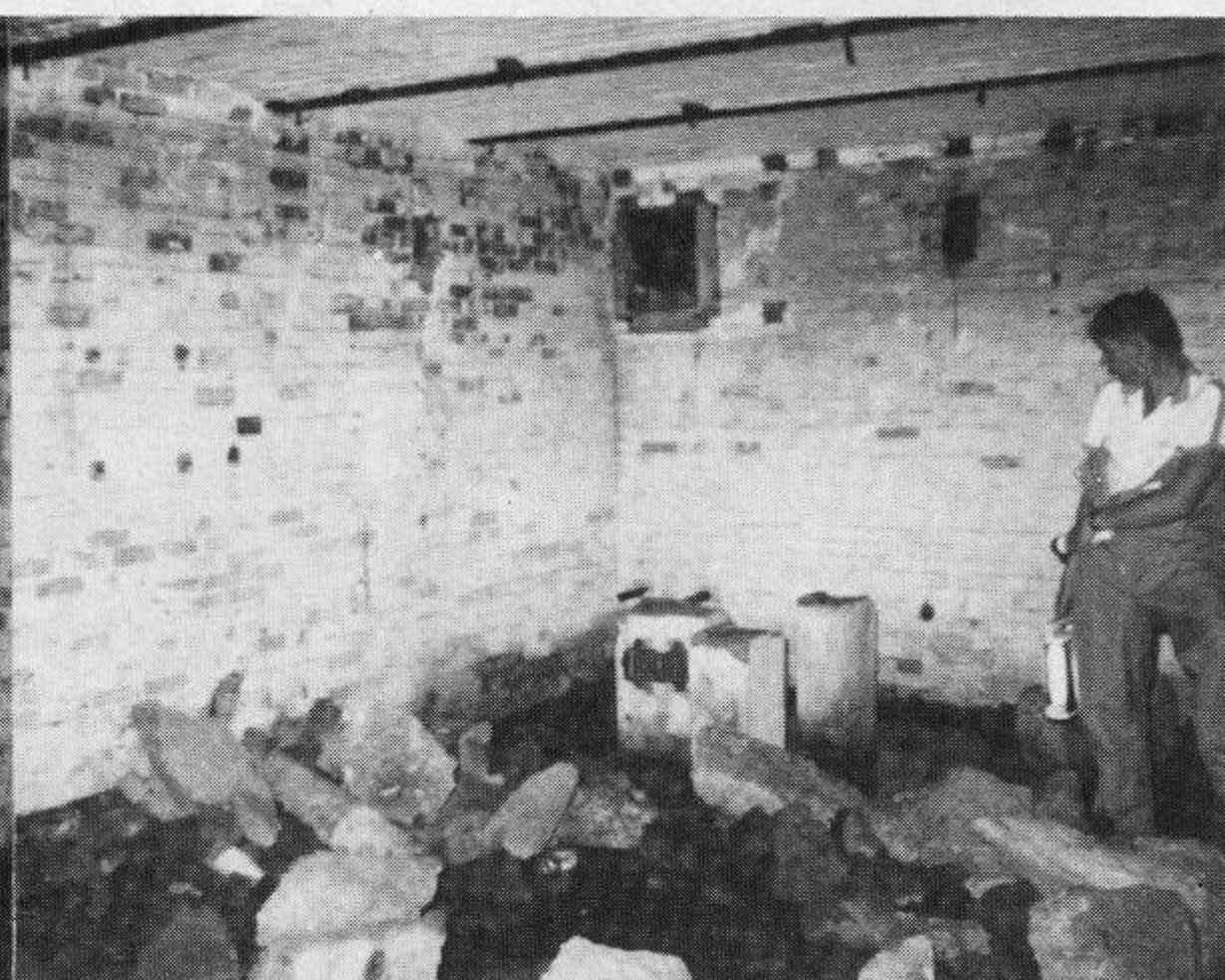
Het centrum en het knooppunt van de linie zou het Shingmun reduit worden. Het reduit, dat ontworpen en gebouwd werd als een netwerk van bunkers en onderling met elkaar verbonden diepe loopgraven, alle met betonnen overdekkingen, beheerste het

Bob Yates bij de batterij op wacht in 1941. In 1980 keerde hij terug naar dezelfde plek, tegenover het vroegere wachtlokaal.

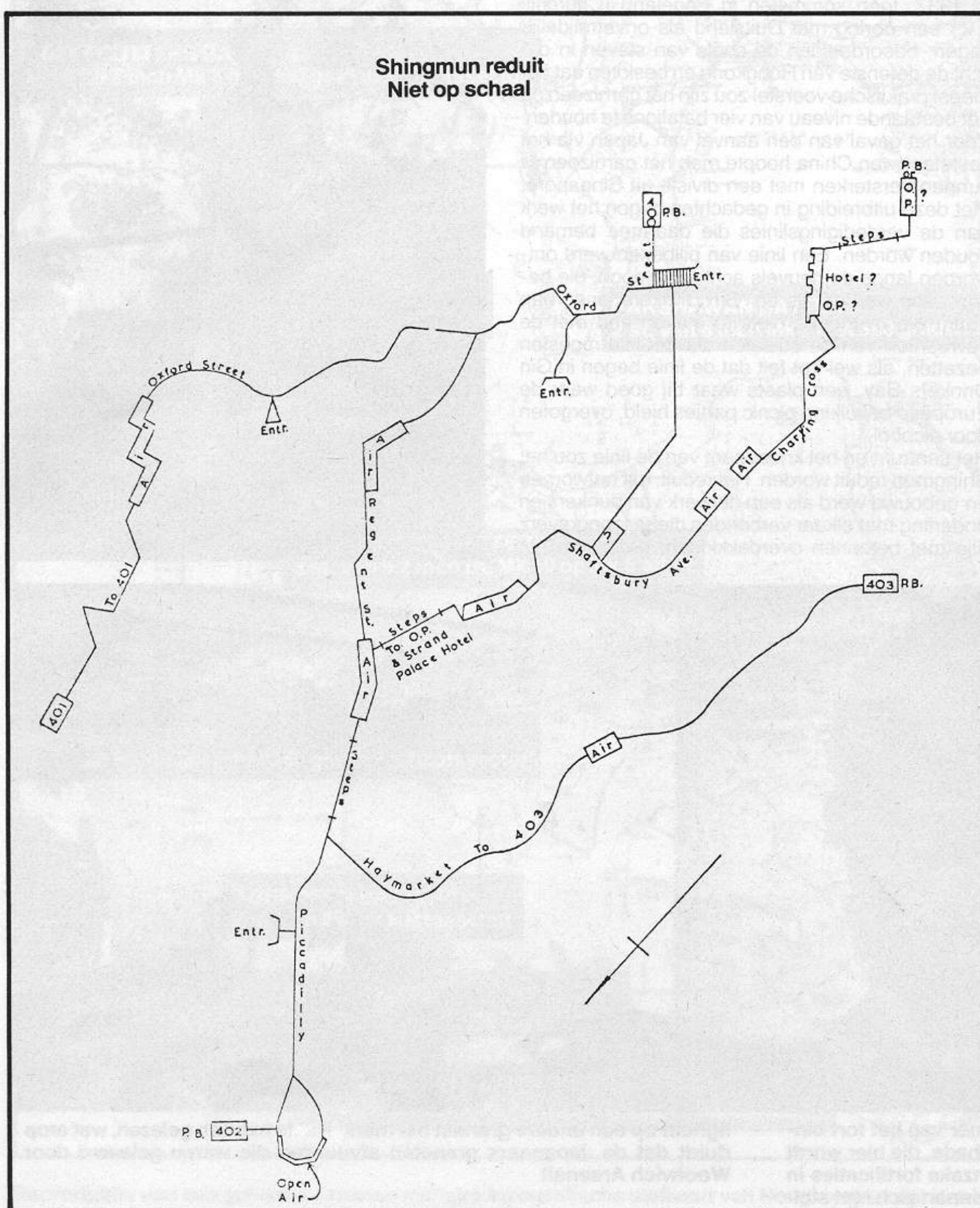
Tijdens de gevechten drong een granaat de plotkamer van het fort binnen. Gelukkig was het een blindganger, maar de schade, die hier wordt bekeken door Philip Bruce, de plaatselijke expert inzake fortificaties in Hongkong, was niettemin aanzienlijk. Bob Yates herinnert zich met stel-

ligheid op een andere granaat het merk 'RL' te hebben gelezen, wat erop duidt dat de Japanners granaten afvuurden die waren geleverd door Woolwich Arsenal!

Het Shingmun reduit vormde een sleutelstelling in de Gin Drinkers Line in de heuvels achter Kowloon in de New Territories. Het reduit lag in het zuiden van het Jubilee Reservoir, ook wel Shingmun Reservoir genoemd. Er moet de nadruk op worden gelegd dat deze stelling op geen enkele manier valt te vergelijken met andere grote dode weermiddelen van beton en staal, zoals de Maginot- en Siegfriedlijnes in Europa.

van gelden beschikbaar te stellen voor defensiedoeleinden, en nergens is deze houding meer aanwijsbaar dan in een kolonie waarvan het enige doel is de inwoners ervan de gelegenheid te bieden door de handel geld te verdienen. De oorlogsverklaring aan Duitsland zette het werk aan de Gin Drinkers Line geheel stop en het China-eskader, bestaande uit onderzeeboten, kruisers en een vliegdekschip werd teruggetrokken om de vloot in het westen te versterken toen Italië zich voegde aan de zijde van Duitsland. Ook de productie van vliegtuigen voor de verdediging van Groot-Britannië had absolute voorrang.

DE BRITSE STRIJDKRACHTEN

In juli 1941 werd generaal-majoor C.M. Maltby, M.C., benoemd tot bevelhebber van Hongkong. Als officier van het Brits-Indische leger stond hij zeer hoog aangeschreven en hij was daar onder meer opgevallen als Directeur van het Brits Indische Staff College (Hogere Krijgsschool) en als commandant van een militair district. Hij was een sportieve, klein gebouwde officier met de conventionele militaire snor en kortgeknipt haar en met de reputatie een rechtdoorzee en praktisch ingestelde militair te zijn. Maltby had de gewoonte in zijn vrije tijd zijn stafofficieren over de heuvels van Hongkong te voeren, aldus bestuderend hoe hij zijn strijdkrachten zou ontplooiën in het geval dat de Japanners hun greep op het zuiden van China zouden verstevigen. Halverwege 1941 waren hun strijdkrachten de grens van Hongkong genaderd en Maltby's wandelingen met zijn staf werden met nog meer ernst uitgevoerd.

Gedurende dat stadium had de bevelhebber vier reguliere bataljons tot zijn beschikking: het 2e bataljon van de Royal Scots, het 1e bataljon van het Middlesex Regiment, het 5e bataljon van het 7e Regiment Rajputs en het 2e bataljon van het 14e Regiment Punjabis. De Royal Scots vormen het oudste Britse linieregiment en het 2e bataljon was in 1936 vanuit het toenmalige Brits-Indië in Hongkong gearriveerd. Helaas bevonden de meer ervaren officieren en overigen zich bij het eerste bataljon in Europa, de oefentijd was zeer onvoldoende geweest en bovendien had het bataljon een hoog ziektecijfer wegens malaria. Het Middlesex bataljon verkeerde reeds tien jaar buiten de Britse grenzen en het was in 1937 in Hongkong aangekomen, waar het werd omgezet in een mitrailleur-bataljon dat tot taak kreeg de pillboxen te bemannen en de statische defensie rondom het eiland te verzorgen. De Rajputs arriveerden in augustus 1940 in Hongkong. Dit bataljon had echter tweemaal ervaren officieren en onderofficieren naar Brits Indië moeten terugzenden om betrokken te worden bij de uitbreiding van het leger daar. Het bataljon zou in

**ADVANCE OF THE
JAPANESE 228th INF. REG.**

oktober 1941 op sterkte worden gebracht door een aantal haastig getrainde recruten. De Punjabis verkeerden in een soortgelijke toestand als de Rajputs. Zij leden aan een gebrek aan ervaren soldaten en hadden voorts te weinig mortieren en oefenmunitie.

Behalve de gebruikelijke verzorgingseenheden had Maltby ook een plaatselijke strijdmacht onder zijn bevel, het Hongkong Volunteer Defence Corps (Hongkong vrijwillig defensiekorps). Het korps bestond uit dezelfde soort vrijwilligers als de Territorial Army in Groot-Brittannië, mannen met burgerzin die bereid waren de wapens op te nemen om huis en haard te verdedigen. Dienstplicht voor alle Europees-Britse mannelijke ingezetenen van Hongkong werd in 1940 ingevoerd. Het Defence Corps bestond, behalve uit Britten en Chinezen, uit Fransen, Russen, Portugezen, Scandinaviërs en Amerikanen. Er was zelfs een compagnie van mannen boven de 55 die, vallend buiten de normale verbintenisvoorwaarden, een eigen compagnie hadden gevormd. Bij mobilisatie vormden de vrijwilligers compagnieën infanterie, genie en batterijen artillerie. Wat zij tekort kwamen aan militaire kennis, compenseerden zij door hun toewijding en enthousiasme.

Tenslotte waren er twee regimenten kustartillerie, het Hongkong Singapore Regiment Royal Artillery, waarvan de batterijen werden bemand door Sikhs en moslims uit de Punjab en een regiment luchtdoelartillerie, uitgerust met 3 inch geschut en 3,7 inch van de Zweedse fabriek Bofors. Voor de luchtverdediging van Hongkong had Maltby de beschikking over een minuscule luchtmacht van vijf vliegtuigen: twee Walrus amphibietoestellen en drie Vickers Wildebeeste torpedobommenwerpers. Alle waren verouderd en konden weinig snelheid ontwikkelen. Het dichtstbijzijnde Britse vliegveld lag op Malakka, een afstand van ruim 2.400 km.

De Britse marine sloeg een indrukwekkender figuur. Nadat de kruisers en de onderzeeboten waren teruggetrokken, bleven er een torpedojager, HMS *Thracian*, twee kanonneerboten en enkele hulppatrouilleboten achter. De Royal Navy had een secundaire marinebasis ingericht in Aberdeen, in het zuiden van het eiland, die door de hoge heuvels rondom Victoria Peak werd beschermd tegen kanonvuur vanaf het vaste land. De marine had ook mijnen gelegd in de naderingsroutes vanuit het westen.

Naarmate 1941 voortschreed en generaal Maltby zijn plannen voltooide, zou zijn strijdmacht een welkome aanvulling ondergaan. Op 15 september stemde Churchill in met een voorstel van de chefs van staf dat Canada zou worden gevraagd een brigadestaf en twee infanteriebataljons naar Hongkong te zenden. Deze versterking, zo dachten de stafchefs, zou voldoende kunnen zijn om een succesvolle verdediging van de kolonie te verzekeren.

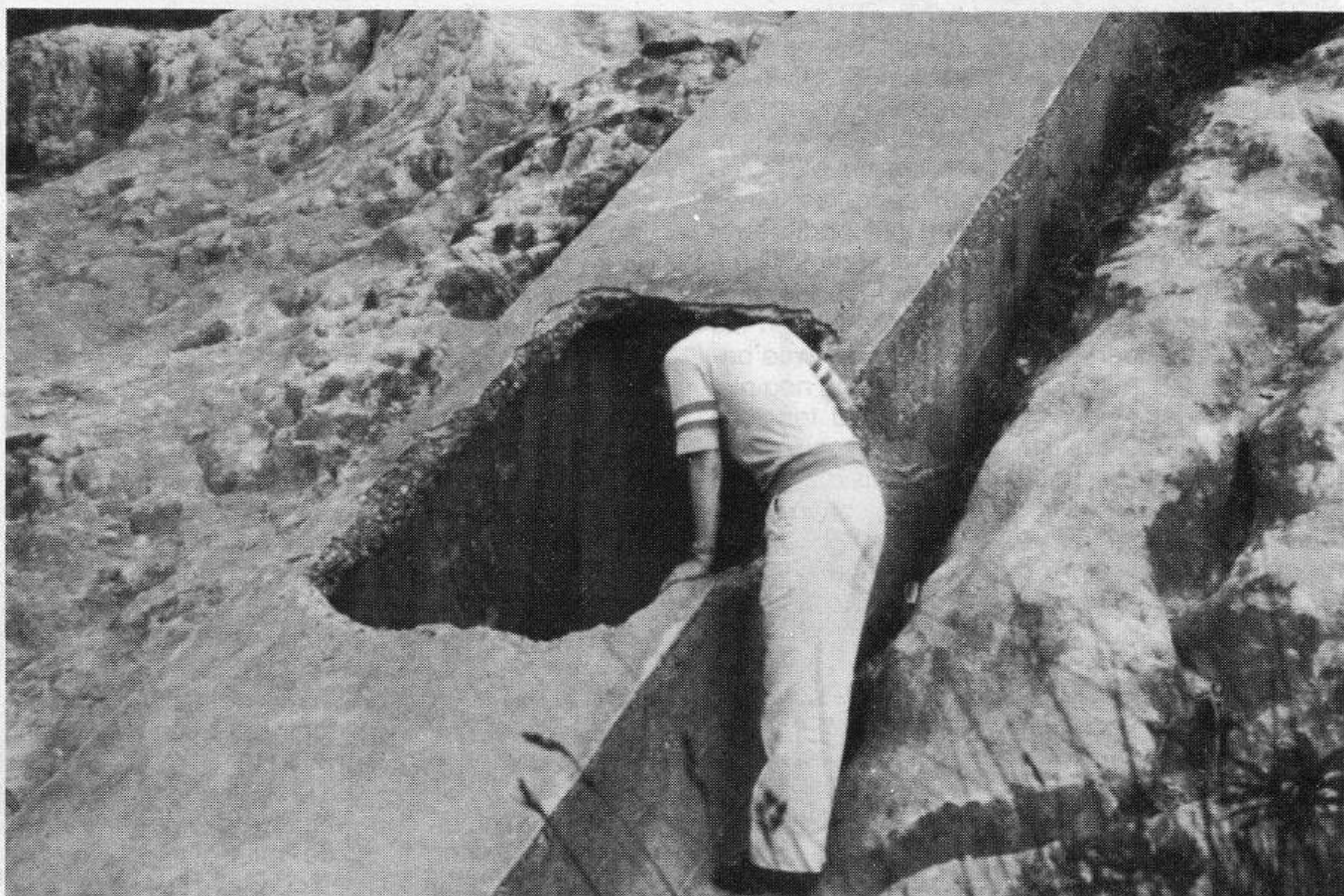
Wanneer zij in het buitenland zijn geplaatst hebben soldaten meestal de gewoonte aan dingen in hun omgeving namen te geven die aan het moederland herinneren - de Britten doen dit meer dan wie ook. Dit verhinderde niet dat het Shingmun reduit, onvoldoende bemand, binnen enkele uren viel.

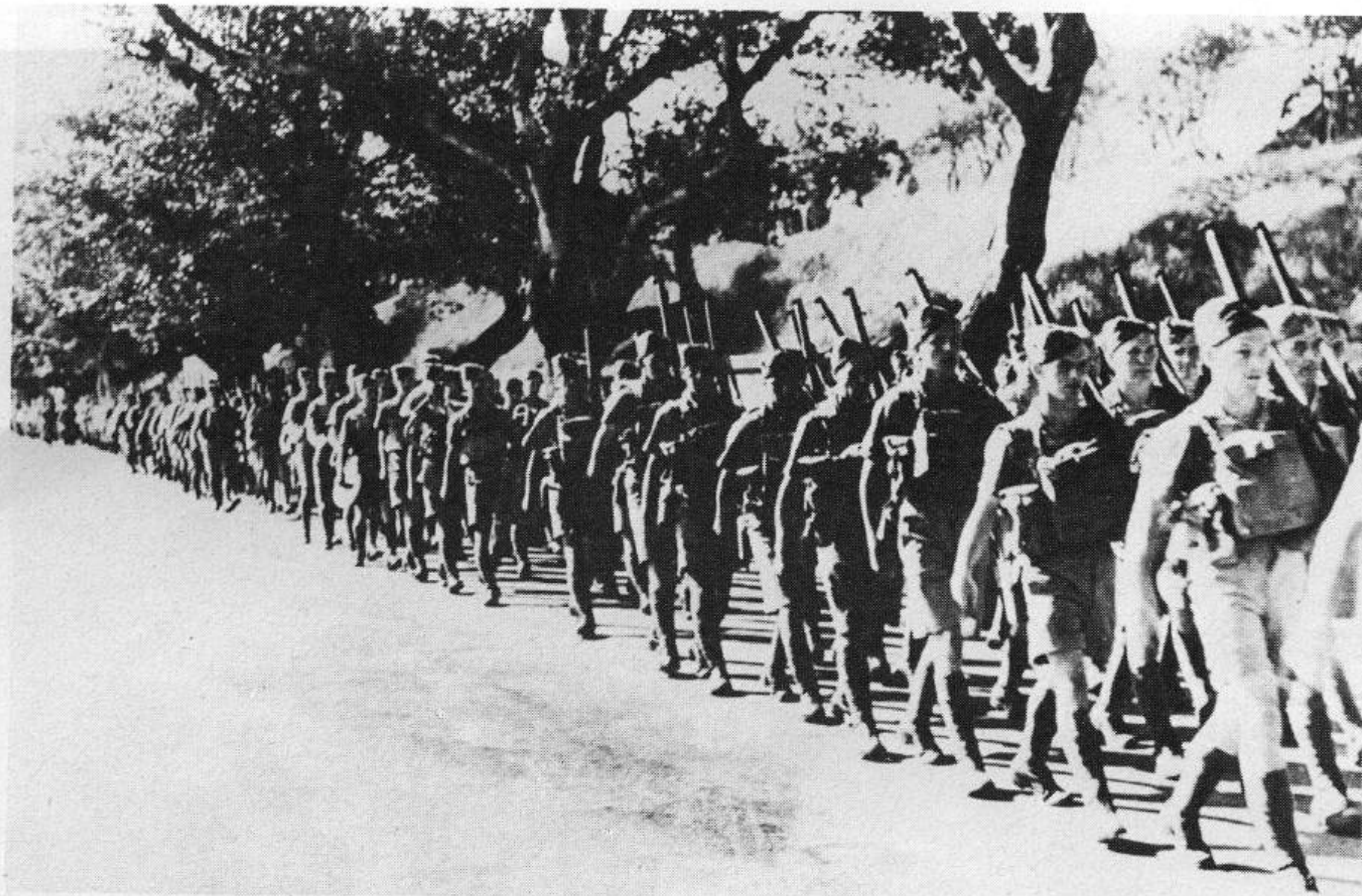
Charing Cross, een herinnering aan Londen. De ingang is thans ondergelopen.

Schade door scherfwerking in de commandobunker.

Van boven kijkend naar Oxford Street (een andere Londense naam) - een van de overdekte loopgraven, aangegeven op de tekening hier tegenover.

Hier komen de Canadezen. Dezelfde waringinbomen (ficus benjamina, een soort zonder lucht-wortels) staan nog steeds langs Nathan Road, de hoofdstraat van Kowloon. Daarachter ligt Kowloon Park. Aan de rand van het park komen meer winkels, vandaar het hek. (IWM)

Canada willigde het verzoek twee weken later in en op 27 oktober vertrokken per schip uit Vancouver brigade-generaal J.K. Lawson, een ervaren beroepsofficier, en voorts de Royal Rifles of Canada en de Winnipeg Grenadier. Beide bataljons bestonden uit dienstplichtigen en de Canadese militaire deskundigen achtten deze troepen onvoldoende geoefend en niet geschikt voor operaties. Geen van de soldaten had ondervinding met mortieren of met anti-tankwapens. Even voor het vertrek waren beide bataljons op sterkte gebracht door de recrutendepôts uit te kammen. Veel manschappen die zich haastig hadden opgegeven voor de twee bataljons, hadden zelfs hun recruitentraining nog niet voltooid. Brigade-generaal Lawson had tenslotte nog met het probleem te maken dat het schip waarmee de overtocht werd gemaakt slechts ruimte had voor 20 van de 212 voertuigen. Wat niet aan boord kon, werd verscheept met een andere boot die het troepenschip zou volgen maar die nooit te bestemder plaatse zou arriveren. Een koninklijke commissie die later tijdens de oorlog deze zaak zou onderzoeken, werd door de Canadese chef van de generale staf meegedeeld dat alle eerstelijns bataljons bestemd waren voor Europa en dat men destijds van oordeel was dat er in Hongkong gelegenheid zou zijn om de tekortkomingen in training en uitrusting ongedaan te maken. De soldaten zelf waren lichamelijk in goede conditie en vol enthousiasme en zij ontlokten allerlei lovende commentaren toen zij na hun aankomst in Hongkong op 16 november voor generaal Maltby defileerden.

HET VERDEDIGINGSPLAN

De komst van de Canadezen gaf Maltby de gelegenheid zijn plannen te herzien. Hij besliste nu dat hij sterk genoeg was om strijd te leveren op het vaste land en opnieuw begonnen de werkzaamheden - weliswaar te laat - aan de Gin Drinkers Line. Maltby's uiteindelijke plan voorzag in het behoud van de linie door een brigade op het vasteland onder brigade-generaal C. Wallis, laatstelijk commandant van de 5/7 Rajputs. De Royal Scots zouden de linkerkant van de linie verdedigen, met inbegrip van het Shingmun reduct, de Punjabis het centrum en de Rajputs de rechterkant. Een dekkingsmacht, bestaande uit de C-Compagnie van 2/14 Punjabis onder majoor G.E. Grey, voorzien van vier Brencarriers, twee pantserwagens en versterkt met enkele vrijwillige sappeurs, zou vernielingen moeten aanrichten om de opmars van de vijand in de richting van de linie te vertragen. De brigade op het vasteland zou het minstens een week moeten uithouden, terwijl in de tussentijd de havenwerken en de olie-installaties werden vernietigd. Daarna zou worden teruggetrokken naar het eiland via de Devil's Peak om vervolgens het Lyemun Kanaal over te steken.

Brigade-generaal Lawson kreeg het bevel over de brigade op het eiland, waartoe zijn eigen twee bataljons behoorden en de mitrailisten van het Middlesex bataljon. Hij had opdracht de kustlijn van het eiland te bestrijken teneinde een vijandelijke landing te voorkomen.

Ondanks de vele tekortkomingen die zijn strijdmacht telde, voelde Maltby zich zo zeker Hongkong te kunnen verdedigen, dat hij de kolonie ging zien als een springplank voor toekomstige operaties op het Chinese vasteland. Op 3 december bezocht hij de grensposten en de Japanse soldaten die hij aan de andere zijde van de grens op wacht zag staan, vermochten niet de officiële opvatting doen wijzigen dat Japanse soldaten maar een slecht opgeleid sjofel uitzien stelletje waren die geen nachtelijke operaties konden uitvoeren. Een zienswijze waarmee Maltby het eens was. Hij onderschreef ook de inlichtingenrapporten volgens welke de Japanners in de nabije toekomst geen aanval op Hongkong in de zin hadden.

Toen de generaal echter de Japanse schildwachten met zijn verrekijker gadesloeg, legden hun commandanten de laatste hand aan de plannen om de kolonie te veroveren; plannen die vijf dagen later werkelijkheid zouden worden en die op eerste kerstdag hun vruchten zouden afwerpen toen de Britten zich onvoorwaardelijk overgaven.

DE JAPANNERS

De Japanse plannen voor de invasie van Hongkong waren in feite reeds enkele jaren in ontwikkeling. Er waren vele Japanners ingezetenen in Hongkong, van wie een aantal spion was en voorkwam op de loonlijst van kolonel Suzuki van het Japanse consulaat. De meisjes uit het Wanchai-bordeel, de Japanse juwelier in de Queens Arcade en anderen in een soortgelijke positie voorzagen Suzuki van interessante informatie die een aanvulling gaf op de harde feiten die de kolonel van de inlichtingendienst ontving, waardoor de plaatsing van de pillboxen en de verbindingsposten kon worden vastgesteld. Zelfs de kapper van het beroemde Peninsula Hotel bleek na de capitulatie op te duiken als commandant van het Stanley interneringskamp, gekleed in het uniform van een luitenant ter zee 1e kl. Andere Japanners plaatsten betonnen voetstukken in pakhuizen die in Kowloon aan het water stonden. Daarvandaan werd later een vernietigend artillerievuur uitgebracht op de Britse posities op het eiland. De komst van de Canadezen bracht de Japanse inlichtingen omtrent de Britse ontplooiingsplannen enigszins in de war. Dit nam echter niet weg dat op een gesneuveld Japanse officier een kaart werd gevonden die in november 1941 in Kanton was gedrukt en waarop alle Britse pillboxen en artilleriestellingen met rode inkt waren aangegeven. Kortom, in elk land waar mensen overal vrijelijk kunnen rondlopen, is het niet mogelijk kustartillerie-stellingen geheel verborgen te houden, die trouwens ook vanaf voorbij varende schepen kunnen worden waargenomen.

De Japanse bevelhebber in Zuid-China, luitenant-generaal Takaishi Sakai, had de 38e divisie, onder generaal-majoor Sano, aangewezen om de aanval uit te voeren. Sano had drie regimenten tot zijn beschikking elk bestaande uit drie bataljons. In tegenstelling tot de populaire opvatting in Hongkong, waren de Japanners geharde en ervaren frontsoldaten, zeer bedreven in nachtgevechten en taai en vasthoudend tijdens de aanval. De Japanse plannen hadden tot doel een bres te slaan in de Gin Drinkers Line, om aldus een doorbraak te forceren naar de kust en daarna de weerstand van geïsoleerde en in de linie achtergebleven Britse bataljons zonder veel haast te verontzighen. Aangenomen werd dat dit zou leiden tot de overgave van de troepen op het eiland, in het bijzonder omdat de bezetting van het Jubilee Reservoir voor het Shingmun reduct, de watervoorziening van het eiland zou beperken.

Het divisieplan om deze doelstellingen te bereiken zag er als volgt uit. Twee regimenten zouden de grens overschrijden en, met verkenningsseenheden in de spits, zouden deze snel oprukken, daarbij incidentele weerstandsnesten links laten liggen totdat zij aansluiting hadden met de hoofdmacht. In het westen zou het 230e Bataljon onder bevel van kolonel Toshishige Shoji, langs de westelijke hellingen van de Tai Mo Shan trekken, daarbij Britse eenheden afsnijpend bij de Tai Po-weg, om daarna de Royal Scots uit te schakelen bij het Shingmun reduct, alvorens naar Kowloon op te rukken. In het centrum moest het 228e Regiment van kolonel Teihichi Doi, door de Punjabis breken en Kai Tak innemen. Indien deze twee stoten succes hadden gehad zou het 229e Regiment onder kolonel Tanaka, bij verrassing in sampans de Tide Cove oversteken, de Rajputs verslaan en de hoge gronden bij Tates Cairn veroveren die uitzien op het Lyemun Kanaal.

General Maltby groet de Canadezen terwijl zij het Peninsula Hotel passeren. (IWM)

Tachtig vliegtuigen waren ingedeeld om de aanval te steunen en de Japanners hadden een overwicht aan veldstukken van drie op een. Met inspanning van alle krachten werd gepoogd de offensieve voorbereidingen verborgen te houden. De bataljons concentreerden zich in de heuvels, op veilige afstand van de grens en niets werd gedaan dat de Britse posten aldaar zou alarmeren. De spanning steeg echter in Hongkong. Voorbereidingen werden gemaakt om rondom de gevechtsstellingen prikkeldraad aan te leggen en voorts werd als voorzorg munitie uitgereikt. Echtgenotes waren al eerder naar Engeland gezonden of waren ingeschakeld als hulpverpleegsters. Voorts zochten de Chinese vluchtelingen van het vasteland een toevlucht in Hongkong. Op 7 december ontving generaal Maltby zodanige inlichtingen dat hij zijn troepen in staat van paraatheid bracht. Om 18.00 uur die dag had het garnizoen zijn gevechtsposities ingenomen.

DE INVASIE BEGINT

Het eerste wat de bewoners van Hongkong merkten van de aanval op hun eiland waren de sirenes van het luchtalarm die op 8 december om 08.00 uur als stoorzenders bij hun ontbijt, begonnen te loeien (het tijdstip was precies gelijk aan dat van de aanval op Pearl Harbor; door de Internationale Datum-

De rollen omgedraaid in Fanling. Dit station, ongeveer 5 km binnen Brits gebied gelegen, was een van de eerste objecten dat door de Japanners werd ingenomen. In 1945, toen deze foto werd genomen, dreven Britse

troepen de voormalige vijand samen om per trein naar Kowloon te worden vervoerd. (IWM)

'Om 8 uur 's morgens verbrak het crescendogeluid van de luchtalarm-sirenes de stilte van een onbewolkte zondag ochtten. Op het uur waren nooit eerder luchtbeschermingsoefeningen gehouden... Het lawaai van de luchtdoelmitrailleurs vermengde zich met het geluid van ontplofende bommen. Zo plotseling was de aanval dat sommige officieren meenden dat "die bliksems van de Royal Air Force aan het oefenen waren voor een

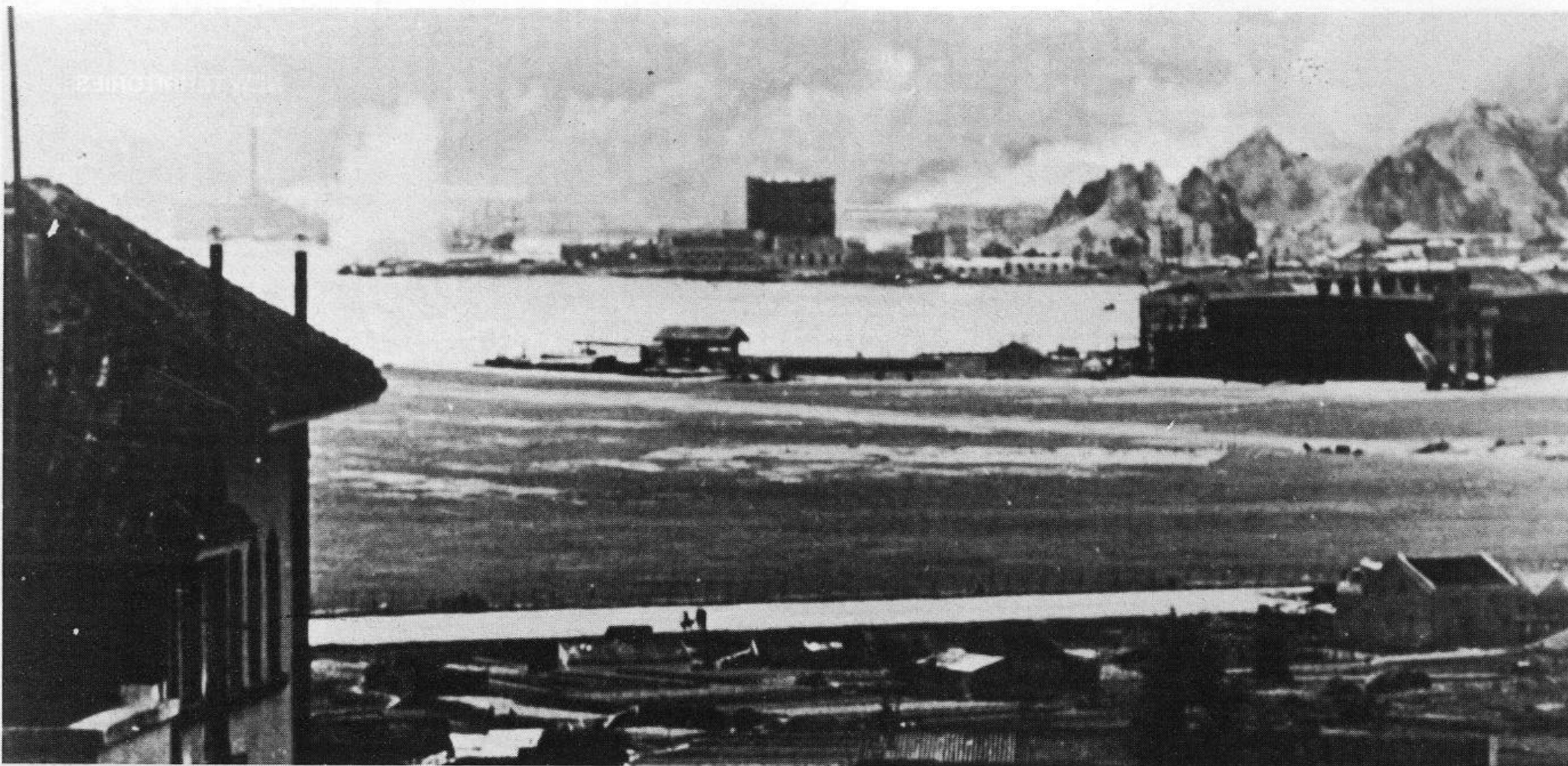
vliegdemostratie". Uit: *The Lasting Honour* luitenant-kolonel Oliver Lindsay van de Grenadier Guards, auteur van twee andere boeken over de slag om Hongkong. Een ervan is getiteld: *At the Going Down of the Sun*. Met Mount Parker op de achtergrond vliegt de Japanse formatie in westelijke richting over Causeway Bay en over de dichtbevolkte districten Wanchai en Central op de noordelijke kust van het eiland Hongkong.

grens was het daar echter een dag eerder). In het verleden waren reeds vele malen luchtbeschermingsoefeningen gehouden, maar nu was het werkelijkheid. De Japanse vliegtuigen bestookten het vliegveld Kai Tak en het ontploffen van de bommen, alsmede het geratel van de mitrailleurs lokten de mensen naar hun vensters, dan wel haastten zij zich naar hun oorlogsbestemming. De luchtaanval was een volledige verrassing. De oude toestellen van de R.A.F. stonden in het gelid op de parkeerplaats en werden alle, op één na, onmiddellijk vernietigd. Binnen enkele minuten waren alle mogelijkheden voor luchtverkenning door de Britten, in rook en vuur opgegaan. De Japanners verplaatsten nu hun aanval naar de kazerne van de Canadezen in Sham Shui Po, ten westen van Kowloon. Gelukkig waren bijna alle troepen verspreid en werden er slechts twee soldaten gewond.

In tegenstelling tot de burgers, was het grootste deel van het garnizoen, ervan op de hoogte dat de oorlog was uitgebroken. Het hoofdkwartier van generaal Maltby was gevestigd in een ondergronds bunkercomplex. De dienstdoende officier die maandagmorgen was majoor C.R. Boxer, een inlichtingenofficier die vloeiend Japans sprak. (Boxer, geboren 1904, heeft na de oorlog grote naam gemaakt als historicus. Hij heeft zich o.m. bezig gehouden met de overzeese expansie van Portugal en van de Nederlanden. Zeer bekend is zijn boek: *The Dutch Seaborne Empire 1600-1800*, in het Nederlands vertaald als: *Zeevarend Nederland en zijn Wereldrijk 1600-1800*. Boxer heeft een eredoctoraat van de Rijksuniversiteit Utrecht) Terwijl hij bezig was radio Tokio af te luisteren, ving hij om 14.45 uur een bericht op bestemd voor Japanners in den vreemde, waarin werd meegedeeld dat de oorlog was verklaard aan de Verenigde Staten en aan Groot-Britannië. De C-Compagnie van 2/14 Punjabis kreeg daarna de opdracht een aanvang te maken met de uitvoering van het vernielingsplan.

De Royal Air Force werd op Kai Tak weggevaagd. Op de avond van de 7e december vernam de Britse regering dat Japanse strijdkrachten, zonder voorafgaande waarschuwing in de vorm van een oorlogsverklaring of een ultimatum, Malakka, Singapore en Hongkong hadden aangevallen. De volgende dag ontving de Britse ambassadeur in Tokio een instructie van het ministerie van buitenlandse zaken in Londen om de Japanse regering in diplomatieke bewoordingen formeel mee te delen dat tussen beide landen de staat van oorlog was ingetreden. Sir Winston Churchill gaf hierop na de oorlog het volgende commentaar: 'Sommigen konden zich niet verenigen met deze vormelijke stijl. Maar als je iemand moet doden, kost het niets om beleefd te zijn.'

DE DEKKINGSMACHT

Om 15.00 uur begonnen de voorbereidende werkzaamheden voor het opblazen van de spoorbrug over de Shumchun rivier. Deze lijn verbond Kowloon met Kanton. Een merkwaardige situatie ontstond toen Punjabis en vrijwillige sappeurs bezig waren hun vernielingstaak uit te voeren, terwijl zij konden zien dat tegelijkertijd Japanse soldaten bezig waren voorbereidingen te treffen voor het slaan van een eigen brug. Er werden geen schoten gewisseld. Beide groepen werkten hard aan de uitvoering van hun taak. Om 09.00 uur bliezen de sappeurs de brug op waarna zij terugvielen op de eerste stelling van majoor Grey in Fanling. Naarmate de duisternis inviel begonnen de Japanners hun noodbrug te bouwen.

De volgende vernieling betrof de Pineapple pas, even ten noorden van Tai Po. Door het op de juiste plaatsen aanbrengen van de explosieven, stortten na de ontploffing aan weerszijden de wanden van de doorgang naar beneden, waardoor voor enige tijd de spoorbaan en de weg werden geblokkeerd. Terwijl genie-personeel benzinepompen en verlaten auto's in het dorp vernielde, naderden de voorste Japanners de vernielingen, bogen toen af in westelijke richting en liepen vervolgens in een hinderlaag. De Punjabis brachten de vijand verliezen toe, maar braken het gevecht af toen de Japanners

Het vliegveld Kai Tak is thans de internationale luchthaven van Hong Kong.

hen begonnen te omsingelen en trokken terug op de volgende stelling. Een soortgelijk kort treffen vond die avond plaats precies ten zuiden van Tai Po, toen oprukkende Japanners pardoos op korte afstand in een hinderlaag vielen. Ook hier moesten de Punjabis zich terugtrekken, aangezien de vijand achter hun stelling met bootjes aan land ging. De volgende dag 's avonds was de compagnie van majoor Grey terug in Gin Drinkers Line. Zij had op bekwame wijze actie gevoerd, meer dan honderd Japanners voor de strijd uitgeschakeld, zestien belangrijke objecten vernield en de opmars van de vijand twee dagen vertraagd.

Ondertussen hadden kolonel Shoji en het 230e Regiment de voorste patrouilles van de Vrijwilligers teruggedrongen naar de Castle Peak road en waren vervolgens afgeslagen naar de hellingen van de Tai Mo Shan, waar zij bij Sek Kong een artilleriestelling inrichtten.

Gedurende deze twee dagen werd Hongkong voortdurend gebombardeerd, waardoor ernstige schade ontstond en veel slachtoffers vielen. 9 December 's avonds hadden de Japanse grondstrijdkrachten de Gin Drinkers Line bereikt. De inleidende gevechten waren daarmee voltooid en de hoofdaanval kon beginnen.

HET SHINGMUN REDUIT

Het Shingmun reduit was bedoeld als een sleutelpositie in de Gin Drinkers Line. Duizenden kilo's beton waren gebruikt voor een complex van pillboxen en uitkijkposten. Toch vertoonde de stelling nog veel zwakke punten. Sommige schietgaten in de pillboxen waren zo geconstrueerd dat het onmogelijk was de steile hellingen onder de bunkertjes onder vuur te houden. Met struikgewas begroeide ravijnen boden de aanvaller ongeziende naderingswegen. Het oneffen, met uitsteeksels bedekte terrein maakte wederzijdse vuursteun tussen de stellingen onderling niet gemakkelijk. Het reduit lag voorts aan de voorzijde vanaf een hoogte in zicht. Het ergste van alles was dat, een stelling bezettend waarvoor tenminste een compagnie benodigd zou zijn om deze met succes te verdedigen, de Royal Scots slechts de staf van de A-compagnie, een peloton en een artillerie-waarnemingspost beschikbaar hadden. Daarbij kwam nog dat het peloton ook nog patrouilletaken waren toebedeeld. De Royal Scots moesten in feite een frontlijn, lopend door moeilijk begaanbare en met kuilen bedekte grond, van vijf kilometer verdedigen. Ook de andere bataljons waren op soortgelijke wijze in een dunne lijn verspreid opgesteld. De vastelandsbrigade

had namelijk tot taak een positie te verdedigen waarvoor eigenlijk een volledige divisie benodigd was. Tussen de rechterflank van de Royal Scots en de linker van de Punjabis was een groot gat, dat generaal Maltby in de ochtend van 9 december liet opvullen door de D-Compagnie van de Rajputs, hoewel dit niet voldoende was om het gat tussen de twee bataljons te dichten.

's Middags bevond kolonel Doi zich in Needle Hill waar hij een verkenning van het reduit uitvoerde. Hij bemerkte slechts weinig Britse activiteit en, hoewel het kolonel Shoji's aangewezen doel was, besloot Doi de stelling de komende nacht aan te vallen. Hij gaf zijn 2e Bataljon opdracht een verkenning uit te voeren en een startlijn gereed te maken, terwijl hij het 3e Bataljon beval de stelling om 23.00 uur aan te vallen.

Terwijl de Japanners zich naar hun uitgangspositie begaven, keerde een patrouille van peloton nr. 8, dat was uitgezonden om contact te maken met de Punjabis compagnie van kapitein H.R. Newton, terug langs de Smuggler's Ridge. De patrouille passeerde, zonder dit op te merken, Japanse soldaten die zich reeds meester hadden gemaakt van de kam van de smalle bergrug, waarna de Britten zich terugmeldden bij de sergeant Robb. Zij bleven bij hun pelotonsergeant, terwijl hun commandant, 2e luitenant J.S.R. Thompson de heuvel beklom om rapport uit te brengen aan kapitein C.R. Jones, die zich bevond in de uitkijkpost die hij deelde met de artillerie-waarnemingsofficier, 1e luitenant L.C. Wilcox. Toen Thompson nog met zijn verhaal bezig was, werd de Japanse opmars bemerkt door een schildwacht bij de Shingmun rivier, die het vuur op hen opende. De twee voorste Japanse compagnieën vielen hierop onmiddellijk de oostelijke helft van de stelling rondom de pillboxen 401 en 402 aan. Alle uitgangen naar de tunnels hadden de Japanners afgesloten, terwijl anderen granaten wierpen in de ventilatie-schachten. Tenslotte gingen kleine groepjes de tunnels in om man tot man gevechten aan te gaan. Terwijl dit plaatsvond, begon in het westelijke deel van de stelling een mitrailleur van de Royal Scots te vuren, waardoor het stafkwartier van het 3e Bataljon van het 228e Regiment werd getroffen en er slachtoffers werden gemaakt. De reserve compagnieën van het Japanse bataljon gingen toen naar voren en begonnen de aanval op de westelijke stelling.

De commandobunker werd snel omsingeld. Granaten werden door de schietgaten naar binnen gooid. De stalen deur werd opgeblazen, waardoor

Kowloon onder vuur. Deze foto werd in noordelijk richting genomen, uitkijkend op de New Territories en met het eiland Hongkong op de voorgrond. Een Japanse Zero stijgt op om aan te vallen aangezien de Japanners thans een koekje van eigen deeg krijgen - deze keer van Amerikaanse B-24 bommenwerpers. Deze foto uit Amerikaanse archieven levert een goede vergelijking op met die welke de Survey Division Lands Development van het gouvernement van Hongkong in mei 1983 nam. De kolonels Shoji en Doi landden rechts op het eiland.

twee Brits Indische seiners werden gedood. 1e Luitenant Wilcox vroeg om artillerievuur van 9.2 inch geschut in Fort Davis, waarmee het reduit zou moeten worden bestookt in een poging de aanvallers te verdrijven. Tenslotte was 2e luitenant Thompson - de enige in de bunker die niet gewond was - als laatste aan het vuren via een gat in de muur. De luchtdruk van een granaat duwde hem op de grond, terwijl een ander explosief naast zijn hoofd neerkwam. Toen hij op het punt stond dit projectiel weg te schoppen, realiseerde hij zich dat het dan in een groep gewonde mannen terecht zou komen, waarop hij zijn stalen helm tegen zijn gezicht aanhield. Thompson bracht er het leven vanaf, maar door de explosie werd hij aan een oog geheel en aan het andere voor de helft blind.

Om half vier bereikten achttien overlevenden van het reduit de stelling van kapitein Newton. Pillbox 402 lag geïsoleerd en hield het elf uur uit totdat zij instortte na een voltreffer door een Britse artilleriegranaat.

De verovering van het Shingmun reduit was een belangrijke militaire en psychologische klap voor de Britten. De Japanners wilden het behaalde voordeel echter bijna weer prijsgeven. Generaal-majoor Sano, woedend dat kolonel Doi zijn orders naast zich had neergelegd door het aan kolonel Shoji toegewezen doelwit aan te vallen, gaf opdracht de stelling te ontruimen. Doi weigerde tot tweemaal toe, waarna hij tenslotte toestemming kreeg op zijn plaats te blijven.

Ondertussen, hoewel een compagnie Winnipeg Grenadiers als versterking naar het vasteland was overgebracht, werd er de volgende dag geen poging gedaan het reduit door een tegenaanval te heroveren. De bevelhebber had opdracht gegeven het reduit opnieuw in te nemen, maar brigade-generaal Wallis zei dat de toestand van de soldaten dit niet toeliet. In plaats daarvan kregen de Royal Scots opdracht de volgende nacht terug te trekken op een kortere linie tussen Li Chi Kok aan zee en een heuvel even ten zuiden van het reduit. Deze stond bekend als de Golden Hill.

HET GEVECHT OM GOLDEN HILL

Terwijl op 10 december de duisternis viel, trokken de Royal Scots ongehinderd terug op nieuwe stelling op Golden Hill, waarna zij zich aldaar gedurende de nacht installeerden. Op de kaart in Fortress Headquarters zag Golden Hill eruit als een sterke positie, maar de Royal Scots dachten er veel minder gunstig over. Vermoeid en neerslachtig klauterden zij in het donker de steile kant van de heuvelrug op om op de kam geen vooraf gereed gemaakte stellingen te vinden, maar slechts enkele oude loopgraven en wat verroest prikkeldraad. Zij groeven schuttersputjes waar zij konden, namen in plaats van ontbijt een scheut rum en hielden de wacht tot het aanbreken van de dag, in afwachting van de Japanse aanval. Die liet niet lang op zich wachten.

De aanval van Shoji's 230e Regiment begon om 07.30 uur, begerig om de lauweren te oogsten die in zijn plaats het 228e Regiment had verworven bij de strijd om het Shingmun reduit, nog voordat het 230e was gearriveerd. Bij de Royal Scots bevond de D-Compagnie onder kapitein D. Pinkerton zich op de heuvelkam; links daarvan bevonden zich, op een lager gedeelte, richting zee, de B- en C-Compagnie, voorts het bataljonshoofdkwartier en twee pelotons van de A-Compagnie die de aanval op het reduit hadden overleefd. Hevig mortiervuur ging vooraf aan de Japanse aanval die het eerst gericht was tegen de D-Compagnie. Tegenstand op de heuvelkam ruimden de Japanners op met een bajonetaanval. Daarna verplaatste de hoofdaanval zich naar de C-Compagnie. De compagniescommandant, kapitein W.R.T. Rose werd door eigen vuur gedood, omdat Brits artillerievuur dat niet ver genoeg reikte, midden in de compagnie terecht kwam. Geleidelijk werd de C-Compagnie teruggedreven in de richting van de B-Compagnie, waarvan de commandant, kapitein P.S. Richardson eveneens sneuvelde. Beide onderdelen werden daarna gedwongen van de heuvel af naar beneden te trekken waar zij terugvielen op de A-Compagnie

waar opnieuw een verdedigingslinie kon worden ingericht. De C-Compagnie was inmiddels na harde gevechten van de heuveltop verdreven. Binnen drie uur hadden de Royal Scots een zesde van hun sterkte verloren, waarbij de meeste slachtoffers onder de officieren waren gevallen.

De andere twee bataljons op het vasteland waren slechts sporadisch betrokken geweest bij de gevechten op 10 en 11 december. De Royal Scots waren echter behoorlijk toegetakeld en de Gin Drinkers Line was aan de linkerflank afgekalfd. Op 11 december 's middags om 12.00 uur besloot generaal Maltby het vasteland de komende nacht te ontruimen.

De Royal Scots baanden zich een weg naar de Star Ferry op Kowloon Point en om 22.30 uur bevonden allen zich op het eiland. De D-Compagnie en de Winnipeg Grenadiers volgden in hun kielzog en voor het grootste deel eindigde ook deze oversteek succesvol. 2/14 Punjabis moest zich naar de Devil's Peak Peninsula terugtrekken, daarbij Ma Lau Tong passerend, de verdedigingslinie van 5/7 Rajput, alvorens het Lyemun Kanaal over te steken. De tocht over land was een zwaar karwei voor de Punjabis die bij duisternis, met wapens en hun volledige uitrusting, een afstand van 12 km moesten afleggen. Het landschap was weinig uitnodigend en de Japanners zaten hen vlak op de hielen. De Punjabis volbrachten echter hun tocht zonder een man te verliezen. Bij het ochtendgloren op 12 december had de helft van hen het eiland bereikt, terwijl het restant zich in veiligheid bevond achter de linie van de Rajputs. Laatstgenoemden werden die morgen gebombardeerd, zonder evenwel verliezen te lijden en even voor de duisternis viel werd een aanval van een bataljon van het 229e Regiment, niet gesteund door artillerie of mortieren, afgeslagen, waarbij de Japanners zware verliezen werden toegebracht.

Nadat de duisternis was ingetreden ging het overschot van de Punjabis en van de veldartillerie terug naar het eiland. Op 13 december om half vijf 's ochtends gaf Maltby de Rajputs bevel hun stelling te verlaten en om 08.30 uur waren alle Britse troepen van het vasteland geëvacueerd. De Japanners deden daarbij geen poging de overstekende troepen te bestoken en de overtocht verliep dan ook zonder incidenten.

Terwijl de laatste troepen Devil's Peak Peninsula verlieten, stuurde luitenant-generaal Sakai een groepje officieren onder dekking van een witte vlag naar het eiland, met de eis aan gouverneur Sir Mark

Young zich over te geven. Deze stap vloeiende voort uit de Japanse strategie met betrekking tot de verovering van de kolonie. Toen de gouverneur het voorstel dan ook zonder meer verwierp, zag generaal Sakai zich geconfronteerd met de noodzaak een invasie uit te voeren op het eiland Hongkong zelf.

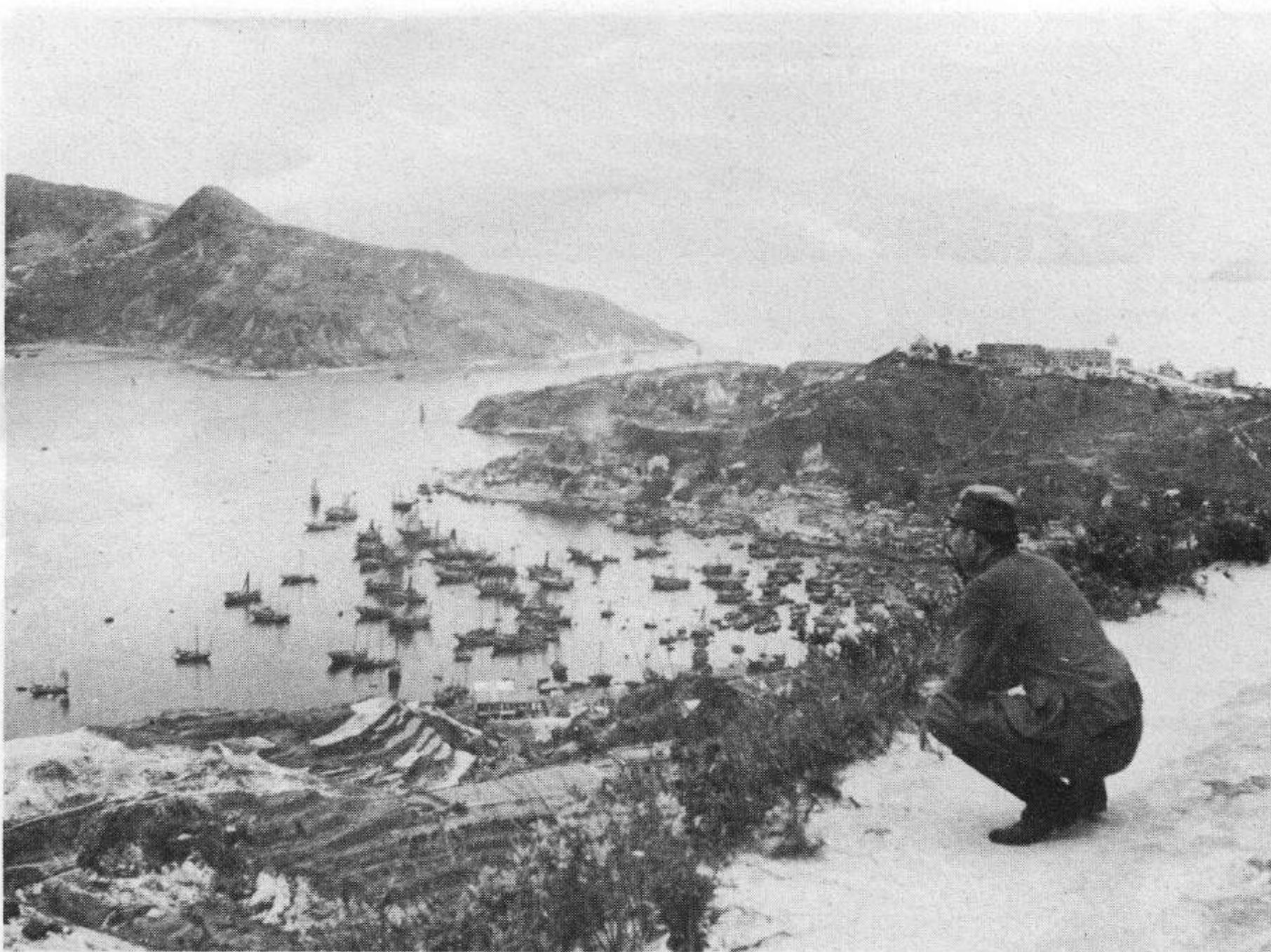
DE LANDINGEN

De Britten gebruikten de periode na de evacuatie van het vasteland om zich op een aanval voor te bereiden. Naar het oordeel van generaal Maltby waren de gevechten aldaar niet onbevredigend verlopen: de Japanners waren lang genoeg tegen gehouden om de haveninstallaties te vernietigen en het terugtrekken was geschied zonder veel verliezen. Hij stond nu voor het klassieke dilemma van de verdediger die tegenover een te verwachten invasie staat: moest hij zijn troepen gelijkmatig verspreiden over het bedreigde gebied of moest hij de voorwaartse verdediging beperken tot het observeren van de vijand en de hoofdmacht in het centrum concentreren, gereed om een sterke eenheid naar elk bedreigd punt te zenden? Voor dezelfde keus stonden de Duitsers in Normandië in 1944. Zij kozen de tweede mogelijkheid: standhouden met een op één punt samengetrokken strijdmacht. Maltby, die had te maken met een lange kustlijn, die rondom bedreigd werd door de Japanse vloot en slechts een armzalig wegens tot zijn beschikking had dat onveilig was wegens de Japanse superioriteit in de lucht, koos het eerste alternatief. Hij zou het gehele gebied bestrijken. Dienovereenkomstig liet hij het Middlesex bataljon in de pillboxen rondom het eiland en stationeerde hij zijn conventionele infanteriebataljons (de Middlesexers waren omgevormd tot een mitrailleurbataljon) in verschillende sectoren van het eiland: de Punjabis in het noordwesten, de Rajputs in het noord-oosten, de Royal Scots in Happy Valley in het midden van de noordkust, de Royal Rifles in het zuid-oosten en de Winnipeg Grenadiers in het zuid-westen vanwaar zij een reserve-compagnie zouden moeten leveren indien benodigd. Zeven compagnieën Vrijwilligers werden over het hele eiland verspreid, samen met hun vijf batterijen artillerie. Brigade-generaal Lawson, voormalig Hoofd Militaire Opleiding te Ottawa, kreeg het commando over de Brigade West (Punjabis, Royal Scots en Winnipeg Grenadiers) en richtte zijn hoofdkwartier in de Wong Nei Chong Gap in. Brigade-generaal Wallis ontving het bevel over de

Brigade Oost (Rajputs en Royal Rifles) en vestigde zijn commandopost in de Tai Tam Gap. Deze 'Gaps' zijn een interessant verschijnsel op Hongkong. Over het eiland lopen van oost naar west onregelmatig gevormde heuvels en, anders dan op de kustweg, lopen de verbindingen van noord naar zuid via doorgangen in deze heuvels, plaatselijk bekend als 'Gaps'. De Wong Nei Chong Gap, waar generaal Lawson zijn hoofdkwartier inrichtte was, en is nog, het kruispunt waar alle wegen van het eiland samenkomen en vanwaar men naar Victoria, Repulse Bay of Aberdeen kan. Wie de Wong Nei Chong Gap beheerste en de heuvels rondom - Mount Nicholson, Jardine's Lookout en Violet Hill - beheerste tevens de belangrijkste gebieden van het eiland.

Terwijl de Britten zich reorganiseerden, ontwierpen de Japanners plannen voor een invasie en voerden ondertussen verkenningen uit. Tegelijkertijd voerden hun vliegtuigen dagelijks in het wilde weg bombardementen uit op de volkrijke gebieden aan de noordkust van het eiland, dood en verderf zaaiend onder zowel burgers als militairen. De Japanse artillerie, goed ingelicht, begon systematisch de Britse pillboxen, de andere dode weermiddelen en de schuilkelders te beschieten en ten aanzien van de laatste vielen vele harde woorden over de inferieure kwaliteit cement die bij de bouw was gebruikt. Ook de Vijfde Colonne deed zijn werk door ontevredenheid en onenigheid aan te wakkeren. Rijen mensen stonden te wachten bij de gouvernementsdistributiecentra voor rijst en de eens in vrede tijd zo opgewekte kolonie voelde de grimmige realiteit van de oorlog zwaar op zich drukken.

Na een week van aanhoudende bombardementen, deden de Japanners een tweede poging het eiland zonder slag of stoot in handen te krijgen. Op 17 december staken Japanse parlementairs per barakas naar Hongkong over met de boodschap dat verder verzet nutteloos was en dat overgave de enige keus was voor het garnizoen. Zij werden teruggestuurd met een tegenboodschap van de gouverneur, Sir Mark Young, een meesterstuk van Britse formele kortaangebondenheid. 'De gouverneur en opperbevelhebber van Hongkong', aldus Sir Mark, 'weigert volstrekt onderhandelingen te beginnen over de kapitulatie van Hongkong en maakt van de gelegenheid gebruik luitenant-generaal Sakai en vice-admiraal Masaichi Nimi mee te delen dat hij niet bereid is over dit onderwerp opnieuw te communiceren.'

De Japanners probeerden in de nacht van 15 december eerst de Lyemun Straat over te steken, maar deze poging werd gemakkelijk afgeslagen. Drie dagen later vonden er wel geslaagde landingen plaats. De strijd is nu voorbij en kolonel Tanaka kijkt naar de overkant naar de Devil's Peak, vanwaar op 18 december zijn 229e Infanterieregiment vertrok.

Dit is hetzelfde landingsgebied - Aldrich Bay - thans geflankeerd door wolkenkrabbers. De kolonel bekeek de omgeving vanaf de hoogte links.

Het was uitstekend gezegd en in overeenstemming met de boodschappen die de gouverneur van Churchill had ontvangen en waarin deze erop aandrong tot het eind stand te houden. Het was ook in overeenstemming met de algemene gevoelens van het garnizoen waar het moreel nog hoog was ondanks de bombardementen.

Geen der partijen had nu nog enige keus. Voor de Japanners was de aanval nu onvermijdelijk geworden en voor de Britten gold dat zij moesten doorvechten tot het einde. Diezelfde middag keurde luitenant-generaal Sakai het plan van de invasie goed en generaal-majoor Sano gaf vervolgens zijn bevelen uit in zijn hoofdkwartier in Kowloon. Het zwaartepunt van de aanval zou gericht zijn op de noord-oostelijke hoek van het eiland en het plan voor de aanval was eenvoudig en ongecompliceerd. Elk regiment zou een bataljon achterlaten in Kowloon voor het verrichten van garnizoensdiensten, terwijl de resterende zes bataljons in twee golven zouden aanvallen. Op de rechtervleugel, gezien vanuit Japans standpunt, zou het 230e Regiment van kolonel Shoji ten westen van Kai Tak embarkeren en landen bij North Point; het 228e van kolonel Doi zou zich ten oosten van Kai Tak insche-

pen en bij Braemar landen, terwijl op de linkervleugel kolonel Tanaka's 229e Regiment zou embarke- ren bij Devil's Peak en aan land gaan bij Shau Ki Wan. Na eenmaal voet aan wal te hebben gezet, gold voor de drie regimenten het bevel alle weerstand te omzeilen, landinwaarts op te rukken en de hoge gronden in het centrum van het eiland te bezetten. (Mount Nicholson, Wong Nei Chong Gap, Jardine's Lookout, Mount Butler en Mount Parker), alvorens in de daarop volgende nacht uit te waaieren in westelijke en zuid-westelijke richting. De Japanners hadden met dit plan twee troeven in handen. In de eerste plaats verwachtte generaal Maltby de landingen in het noord-westen, gericht tegen het voornaamste stedelijke gebied en ten tweede waren de Japanse soldaten goed getraind en vochten zij, zoals hen was geïndoctrineerd, met doodsvlachting. Terwijl de vijand zich opmaakte voor de gewaagde nachtelijke oversteek, werd een bevel uitgegeven dat tot gevolg zou hebben dat de campagne met betrekking tot de Japanners voor immer in verband zou worden gebracht met begrippen als oneer en afschuw: kolonel Tanaka had zijn regiment opdracht gegeven geen krijgsgevangenen te maken.

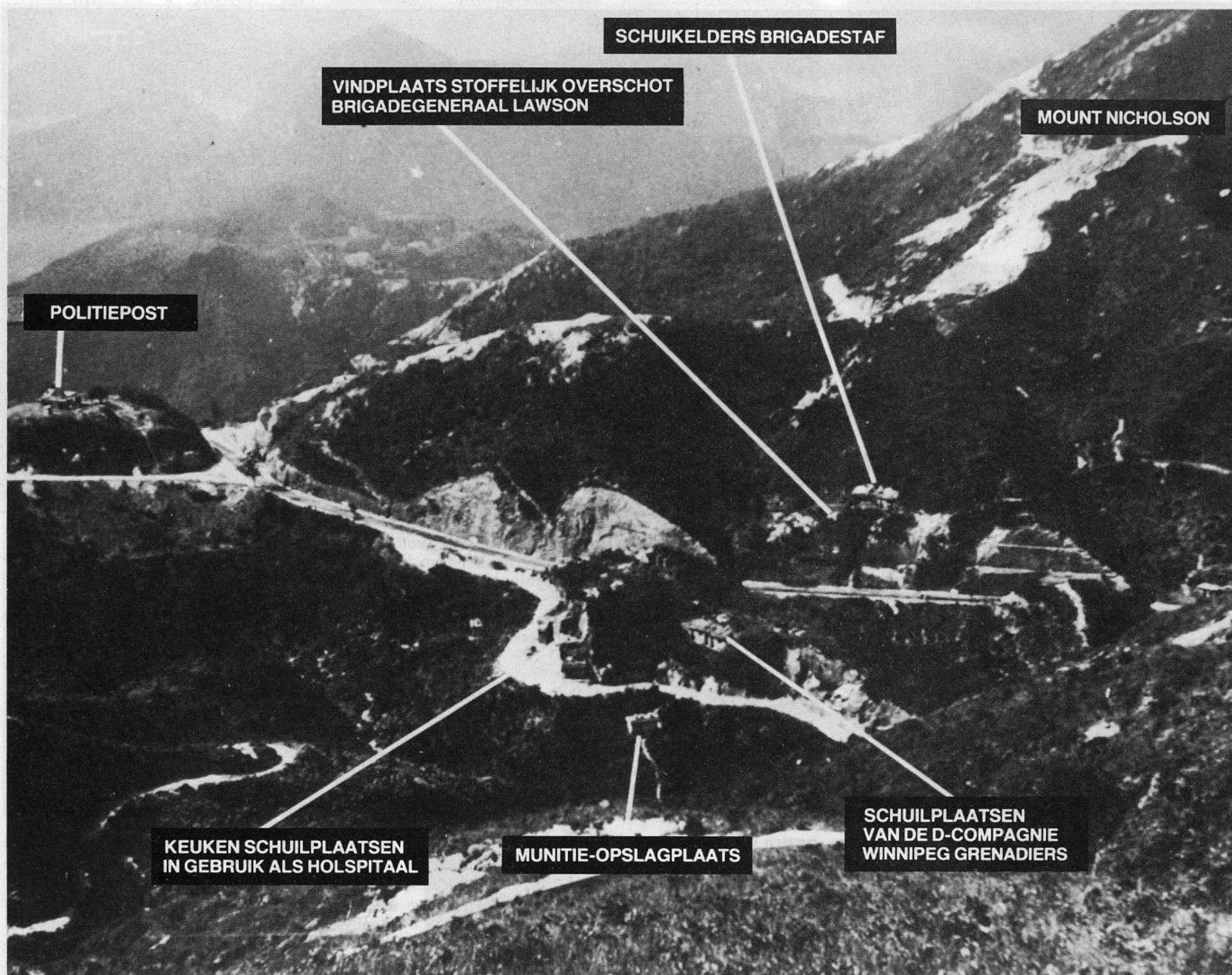
DE WONG NEI CHONG GAP

Toen op 18 december de duisternis viel, staken aan de overkant van Victoria Harbour de voorste boten van de eerste Japanse aanvalsgolf van wal. Zij waren reeds halverwege hun doel voordat zij werden ontdekt, aangezien zij aan het oog werden onttrokken door de bovenbouw van gezonken schepen en door wolken zwarte rook, afkomstig van de brandende olietanks en van een verffabriek aan het North Point kustgedeelte. Het vuur van de verdedigers trotserend, voerden de Japanners hun landing uit en begaven zich landinwaarts. Commandovoering en het tegelijkertijd beheersen van de operatie bleek uiterst moeilijk voor de aanvallers en terwijl zij oprukten bleken compagnieën en bataljons hopeloos vermengd te zijn. Alle onderdelen hielden zich aan het bevel koers te zetten naar de hoge gronden en bij het ochtengloren waren de Japanners meester van het grootste deel van Jardine's Lookout, Mount Butler en de noordelijke hellingen van Mount Parker. Hoewel het op dat moment voor de verdedigers noch voor de aanvallers duidelijk was, bleken de Japanners binnen enkele uren na het begin van de gevechten op het eiland zich vast genesteld te hebben in het gebied van waaruit zij op afdoende wijze een wig konden drijven tussen de twee Britse brigades. Achteraf gezien is het duidelijk dat zij de beweging reeds hadden uitgevoerd die aan hen uiteindelijk de overwinning zou brengen.

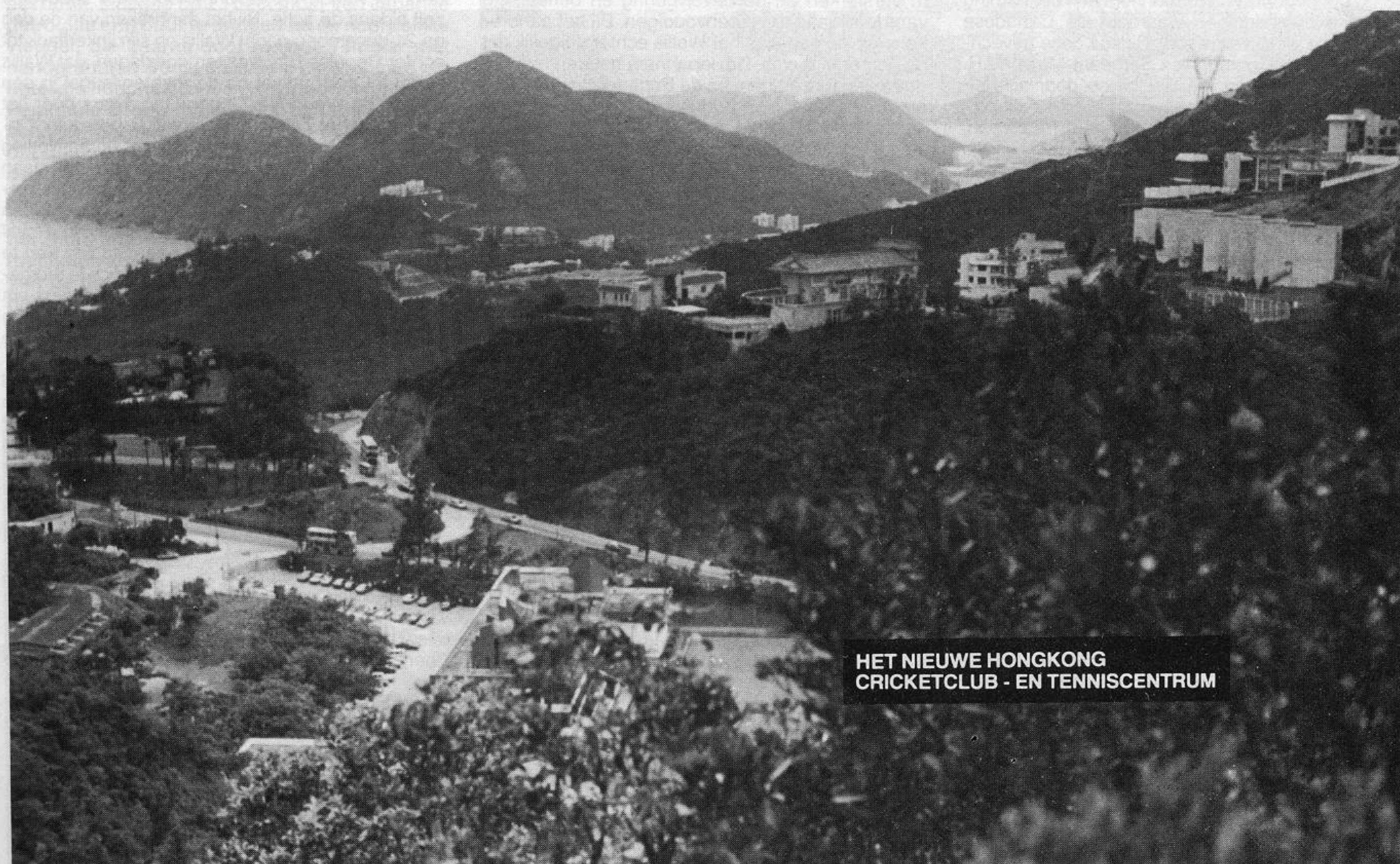
De inbezitting van de hoger gelegen gebieden was gevolgd op een nacht waarin aan beide zijden hard was gevochten. Gedurende het verloop ervan had 5/7 Rajputs opgehouden als bataljon te bestaan. Vanuit individuele pillboxen hadden de Brits-Indische soldaten dapper weerstand geboden totdat zij onder de voet werden gelopen en twee compagniesaanvallen waren mislukt. Het bataljons-hoofdkwartier was aangevallen, heroverd en daarna opnieuw door de vijand ingenomen. De Japanners joegen de Rajputs de hellingen op van Mount Butler waar de commandant, luitenant-kolonel R.C. Rawlinson, er uiteindelijk in slaagde door de Japanse linies te glippen en Tai Tam Gap het hoofdkwartier te bereiken van Brigade Oost. Een klein aantal overlevenden van de B-Compagnie was alles wat van het bataljon overbleef. Zij kwamen onder bevel van de staf van 1 Middlesex in Leighton Hill.

Andere groepen vochten die nacht ook goed. De Hongkongse Electriciteitscentrale te North Point werd bewaakt door een groep oudere heren die zich de 'Hughesliers' noemden, naar hun eerste commandant, majoor Hughes. Samengesteld uit vooraanstaande zakenlieden boven de 55 en daardoor te oud om zich aan te sluiten bij de Vrijwilligers, waren zij vastbesloten hun steentje bij te dragen aan de verdediging van de kolonie. Nadat zij waren versterkt met een peloton Vrijwilligers, werden zij afgesneden door de troepen van kolonel Shoji maar ze hielden hardnekkig stand totdat het handjevol overlevenden tekort kreeg aan munitie en deze gedwongen waren zich om 16.00 uur de volgende middag over te geven.

De Vrijwilligers waren ook in actie op Jardine's Lookout waar zij met twee pelotons enkele pillboxen en verdedigingsstellingen bemanden. Na man tegen man gevechten hadden zij bij het aanbreeken van de dag hun positie nog in handen. Verder naar het oosten had het regiment van kolonel Tanaka succes gehad door Mount Butler te veroveren. Tijdens de opmars echter hadden de Japanners hun eerste wredeheden gepleegd die de komende week kenmerkend zouden zijn voor het Japanse optreden. Terwijl zij bij de Sai Wan heuvel een luchtdoelstelling, bemand door vrijwilligers, onder de voet liepen, maakten zij twintig gevangenen die zij met een touw aan elkaar bonden en daarna in koelen bloede met hun bajonetten neerstaken. Wonderbaarlijk genoeg overleefden twee mannen de slachtingen. Met anderen zouden zij na de oorlog als getuigen à charge worden gehoord door een rechtbank voor oorlogsmisdaden die kolonel Tanaka tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeelde. Bij een militaire medische hulppost in Shau Ki Wan in een gebouw van de Silezische Zending, bood het personeel geen tegenstand. De Japanse soldaten voerden het de heuvel op, waarna zij acht Canadezen, vier hospitaalsoldaten en drie medewerkers van St. John's Ambulance, met schoten en bajonetsteken om het leven brachten. Ondanks zeer ernstige verwondingen, hadden vier personeelsleden het geluk deze gruwelen te overleven om van het gebeurde getuigenis af te kunnen leggen.

Wong Nei Chong Gap - de sleutel tot de verdediging van het eiland - toen en nu. (National Archives Canada)

Brigade-generaal John Kelburne Lawson verliet zijn geboorteland als bevelhebber van zijn mede-Canadezen die een weliswaar dappere maar vergeefse poging zouden doen om Hongkong te redden. Kolonel Shoji schreef later: 'Toen de heroische verdedigers van Wong Nei Chong hadden gecapituleerd, ontving ik tijdens het afvoeren van de krijgsgevangenen, berichten omtrent de ontdekking van het stoffelijk overschot van brigade-generaal Lawson. Hij was overleden aan een wond aan zijn recht-

erbeen en door bloedverlies. De officier van gezondheid, kapitein Kimura, wikkeld zijn lichaam in de deken van luitenant Okada, de toenmalige compagniescommandant, en ik beval dat de officier tijdelijk zou worden begraven op het slagveld, waar hij zo heroïsch was gestorven.' De brigade-generaal ligt thans, met andere leden van het Royal Canadian Regiment op het kerkhof in Sai Wan Bay.

In de vroege ochtend van 19 december was het voor brigade-generaal Lawson in het hoofdkwartier van Brigade West in de bunkers bij de Wong Nei Chong Gap, duidelijk dat de situatie hopeloos was. Om 02.00 uur had hij een reservecompagnie van de Winnipeg Grenadiers weggezonden met de opdracht Jardine's Lookout te versterken. De soldaten waren niet in staat in het donker de steile, grillige hellingen te beklimmen, waarop zij een poging ondernamen toen het licht begon te worden, om slechts te merken dat de Japanners zich op de top bevonden. Na een korte, mislukte actie, sloten de overlevenden zich aan bij de Vrijwilligers, meer beneden de helling. Generaal Lawson gaf toen zijn enige overblijvende reserve, de A-Compagnie van de Winnipeg Grenadiers, bevel zich te verplaatsen naar de overkant en Mount Butler te heroveren. De aanval had succes, maar voor slechts korte tijd. Om 10.00 uur begonnen de Japanners een bestorming met drie compagnieën waardoor de Canadese compagnie werd vernietigd. Tijdens deze gevechten toonde de Compagnies Sergeant-Majoor J.R. Osborn grote moed, en viel hij op door zijn leiderschap en zijn uiteindelijke daad van zelfopoffering door zich op een handgranaat te werpen, waardoor levens van verscheidene soldaten uit zijn groep werden gespaard. Hiervoor werd hij (posthuum) begiftigd met het Victoria Cross, de hoogste Engelse militaire onderscheiding.

Naarmate de Japanners hun greep verstevigden op de heuvels rondom Wong Nei Chong Gap, realiseerde generaal Lawson zich dat zijn hoofdkwartier in het centrum van het bedreigde gebied lag. Daarop trof hij voorbereidingen om het hoofdkwartier te verplaatsen naar een vervangend terrein, op de zuidelijke hellingen van Mount Nicholson. Op 19 december om 10.00 uur in de ochtend verlieten de leden van zijn staf de bunkers en gingen langs een pad heuvelafwaarts, om daarna echter van dichtbij door een stoot vuur uit een Japanse mitrailleur te worden neergemaaid.

Na de dood van generaal Lawson begon een periode van zeer verwarde gevechten. Het hoofdkwartier van de Brigade West had opgehouden te bestaan en aangezien de radio- en telefoonverbindingen op het eiland in een chaos verkeerden, werd de komende 36 uur geen nieuwe commandant van de brigade benoemd. Gedurende deze periode vond een reeks intermitterende tegenaanvallen en geïsoleerde acties plaats in en rondom de Wong Nei Chong Gap. Een compagnie Royal Scots voerde vanuit Wanchai, in vrachtauto's gezeten, verder de weg op een aanval uit, waarbij deze eenheid praktisch geheel werd vernietigd, hoewel twee andere compagnieën de Gap voor korte tijd wisten te heroveren. Genieten, Brits Indische kanonniërs en matrozen probeerden om beurten de Gap te bereiken, maar allen faalden. De Vrijwilligers op Jardine's Outlook waren genood-

zaakt zich over te geven en de D-Compagnie en de Winnipeg Grenadiers werden verdreven uit het gebied waar de voormalige Brigade West zijn hoofdkwartier had, na tot 22 december stand te hebben gehouden. Kolonel Shoji erkende dat het Veiligstellen van de Wong Nei Chong Gap tegen de 800 doden en gewonden had gekost.

REPULSE BAY

Terwijl de brigade van generaal Lawson rondom de Wong Nei Chong Gap een dapper maar ongecoördineerde strijd leverde, was het lot van Brigade Oost zeker zo rampspoedig geweest. Gedurende de nacht van de landingen besprak generaal Maltby per telefoon met brigade-generaal Wallis de mogelijkheid diens brigade naar de Wong Nei Chong Gap te laten optrekken om de troepen daar te versterken en de bevelvoering en beheersing van de situatie te vereenvoudigen. Bij het aanbreken van de dag was het Wallis echter duidelijk dat dit onmogelijk was. De Japanners hadden een wig gedreven tussen hem en de Brigade West, de Rajputs hadden opgehouden als bataljon te bestaan en zijn enige overgebleven bataljon, de Royal Scots of Canada, trokken zich terug uit Lyemun om zijn stelling in de Tai Tam Gap rondom te verzekeren. Hij had dit bataljon al bevel gegeven tot een tegenaanval die mislukt was. De vermoeide soldaten, ontmoedigd na dagen van bombardementen, hadden niet de mankracht en waren er niet op getraind om moeilijke operaties dwars door het terrein uit te voeren. Generaal Wallis stelde daarom aan Maltby voor dat de brigade Oost zich zou consolideren in stellingen rondom Stanley Peninsula, teneinde een hechte basis te hebben vanwaaruit operaties konden worden uitgevoerd. Generaal Maltby stemde hiermee in en de terugtocht werd uitgevoerd op 19 december bij het vallen van de avond. Ongeveer 50, onder bevel van het hoofdkwartier gestelde Rajputs, twee Middlesex compagnieën, de Royal Rifles of Canada en de 1e Compagnie Vrijwilligers, vormden nu de Brigade Oost. Tijdens de terugtocht was een mobiele batterij veldartillerie te lang in actie geweest en daardoor ongelukkigerwijs in handen van de Japanners gevallen. Een tweede batterij werd vernield omdat de bevelen van de commandant niet waren begrepen. Dit gebrek aan veldartillerie zou vanaf dat moment elke serieuze poging tot een offensieve actie van de Brigade Oost fnuiken. Hierbij kwam nog dat de terugtrekking naar Stanley Peninsula, de Japanners de gelegenheid gaf te infiltreren in de richting van het Deep Water Bay gebied, waarbij zij Brick Hill en Violet Hill overnamen. Samenwerking tussen de twee brigades was daarna vrijwel onmogelijk geworden.

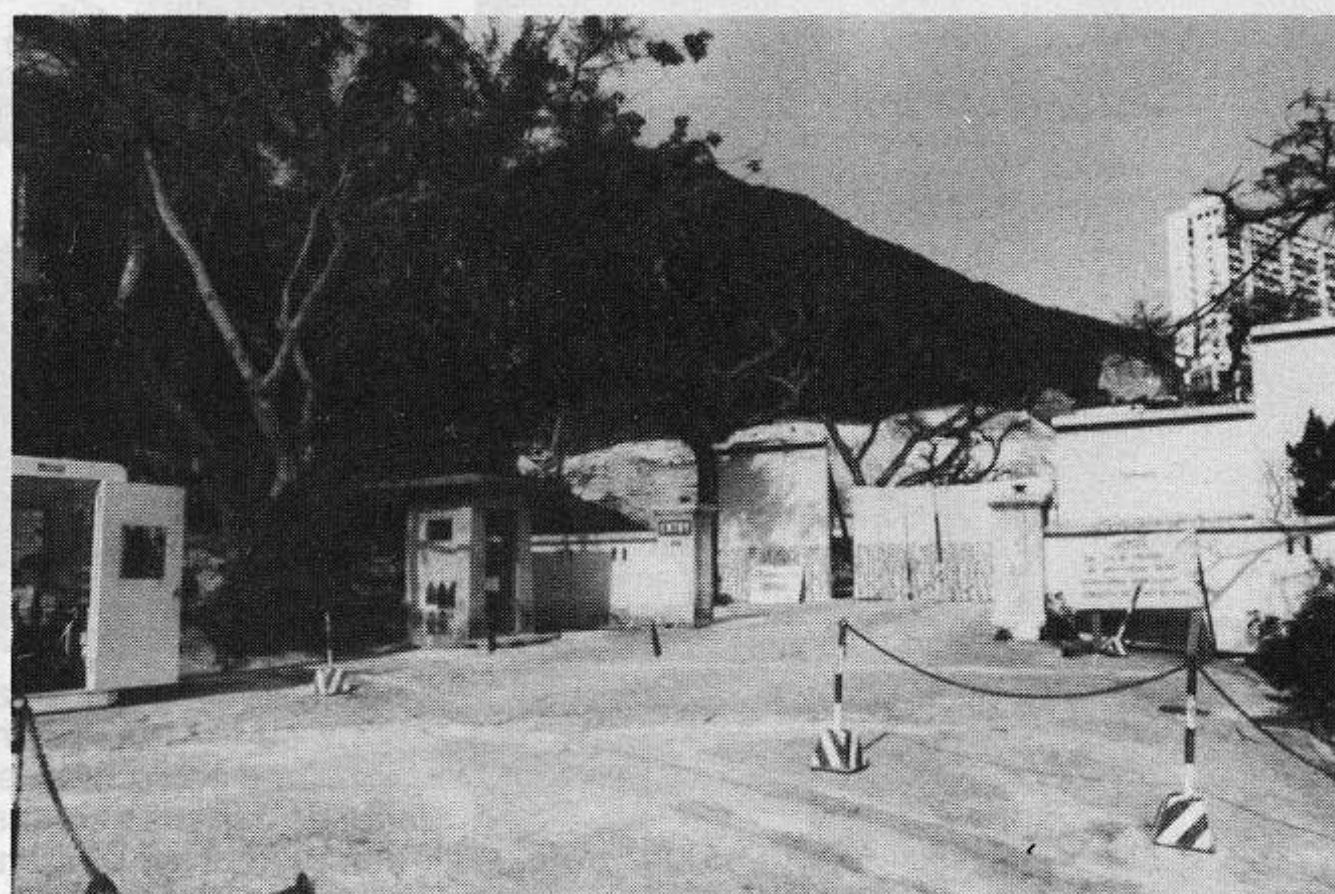
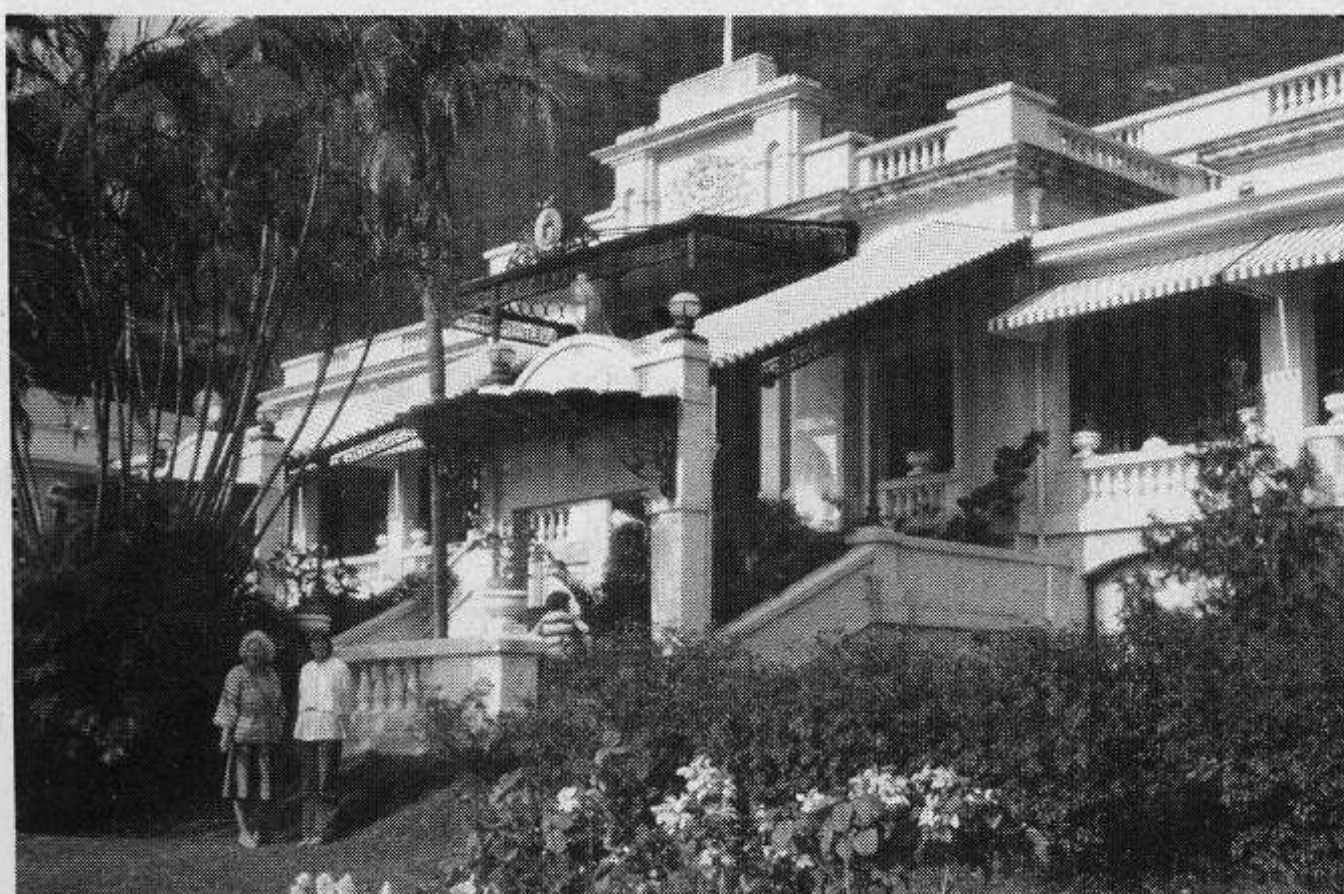
Niettemin staande dat, deed generaal Wallis alles wat hij kon om de druk op Brigade West te ver-

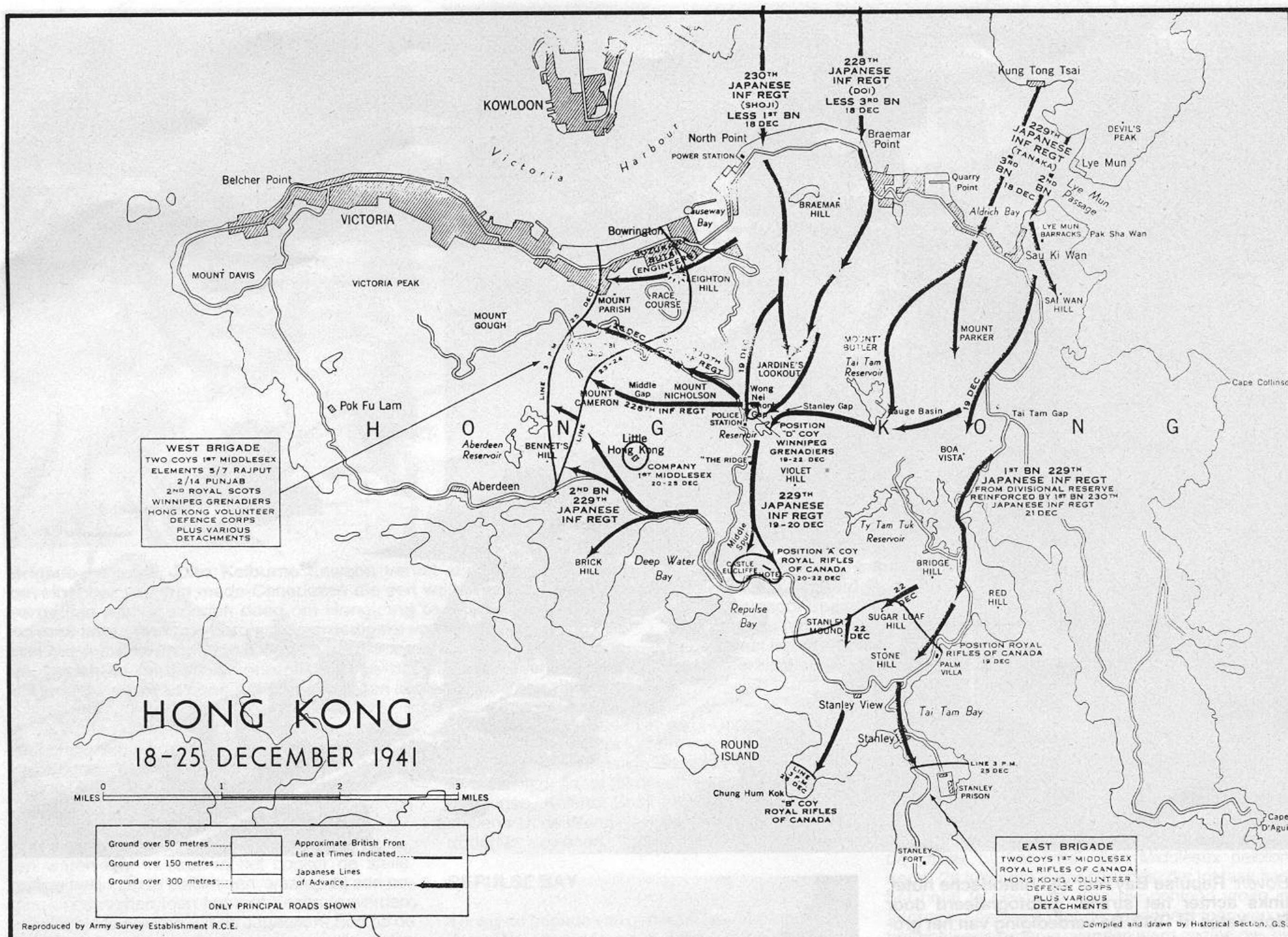
minderen. De Royal Rifles kregen op 20 december opdracht om langs de Repulse Bay Road een aanval te doen in de richting van de Wong Nei Chong Gap. De actie begon traag en de Rifles waren net het beroemde Repulse Bay Hotel gepasseerd, toen de aanval doodliep en zij gedwongen waren zich terug te trekken, de A-Compagnie achterlatend in de streek bij het hotel. Een Middlesex peloton onder 2e luitenant Peter Grounds, dat tot taak had het hotel te bewaken, was die ochtend vroeg in aanraking geweest met de Japanners toen vanuit het hotel een groepje vijanden werd gezien die, bij de garage van het hotel, aan de overkant van de weg, bezig waren een gevangene genomen soldaat in elkaar te slaan. Grounds verzamelde de burgers, die een toevlucht hadden gezocht in het hotel, op de benedenverdieping en organiseerde een aanval op de garage. Met succes verdreef hij de Japanners, bevrijdde vijf gevangenen, maar sneuvelde zelf tijdens de actie. Bij het aanbreken van de dag op 21 december, nadat Wallis op zijn linkerflank tot achter Repulse Bay was teruggeslagen, gaf Wallis bevel tot een aanval op de rechtervleugel in een poging de Wong Nei Chong Gap dwars door het terrein via het Tai Tam Reservoir te bereiken. Opnieuw werd de aanval traag ingezet en na Notting Hill te hebben ingenomen, werd deze tot staan gebracht door twee bataljons van kolonel Doi's regiment dat zich op hoger gelegen grond hadden ingegraven. Generaal Wallis besloot de Royal Rifles terug te trekken en ze naar Stanley Fort te dirigeren om op verhaal te komen en zich te reorganiseren. Het was de laatste poging geweest om aansluiting te krijgen met Brigade West in de Wong Nei Chong Gap of met de troepen in het Repulse Bay Hotel.

Die avond werd majoor C.R. Templer van de Royal Artillery, van Stanford naar het hotel gezonden om het commando op zich te nemen. Eenmaal daar aangekomen ging hij met de A-Compagnie van de Royal Rifles of Canada opnieuw voorwaarts naar de Wong Nei Chong Gap, het was echter een hope-loze onderneming. De vijand had de Gap stevig in handen en de aanval moest worden gestaakt. De A-Compagnie achterlatend in een groot huis dichtbij de Gap, keerde majoor Templer terug naar het hotel dat gedurende de nacht en de twee volgende dagen werd afgeschermd tegen Japanse patrouilles. Bij een gelegenheid werd de vijand verdreven toen majoor Templer handgranaten wierp door de met kostbare tapijten bedekte corridors. Op 23 december besloot generaal Maltby de troepen terug te nemen en de burgers achter te laten. Nadat de maan was ondergegaan werd de terugtocht uitgevoerd. In het hotel wachtten de burgers in angstige spanning de Japanners af. Toen zij tenslotte arriveerden, ontstond een gespannen situatie omdat enkele soldaten met de bajonet op het geweer, zich in de richting van de bedden der gewonden

Boven: Repulse Bay met zijn historische hotel, links achter het strand, gefotografeerd door Bob Yates in 1939. De verdediging van het grote, doolhofachtige gebouw door Peter Ground's C-Compagnie van het Middlesexbataljon, aangevuld met enkele matrozen en een kleine groep reservisten uit Hongkong van de Britse marine, behoort tot de steeds weer opnieuw vertelde verhalen over de slag om Hongkong. Stanhoudend tegen infiltranten in de tuin van het hotel, slaagde op 23 december een Japanse patrouille erin door te dringen tot de noordelijke vleugel, die daarna door majoor Templer met handgranaten werd verdreven. Later diende het hotel als hospitaal; *onder:* Na de oorlog prees de Peninsula Group het aan als 'een romantische schakel met het verleden... een markant punt dat bij de bewoners zeer geliefd was vanwege de rol die het had gespeeld in de geschiedenis van Hongkong.' Lege woorden want zonder veel omhaal werd het in 1982 gesloopt, zodat het 'markante punt' kon worden volgebouwd met flats van 50 verdiepingen. De ineenstorting van de onroerend goed markt, gekoppeld aan het te grote aanbod van luxe flats, heeft er echter toe geleid dat het stuk grond leeg is gebleven - een treurige einde voor zo'n historisch gebouw.

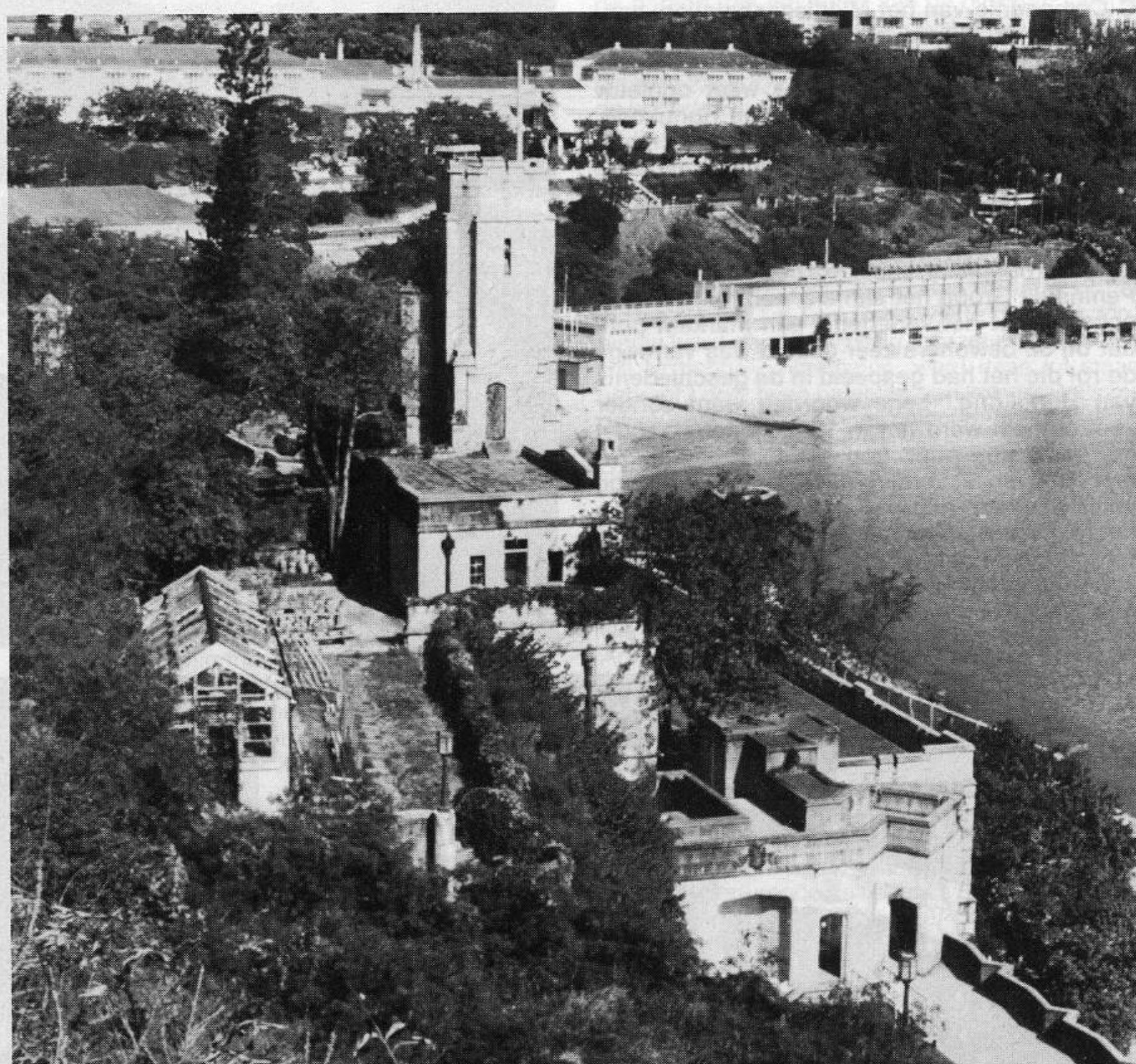

bewogen. Een oudere verpleegster, Miss Mosey, versperde hun de weg: 'Jullie zullen mij eerst moeten doden voordat je hen doodt', zei ze, en, hoewel de Japanners haar mogelijk niet woordelijk hadden begrepen, werden haar bedoelingen wel verstaan. De soldaten aarzelden en draaiden zich om. Daarna en later werd de burgers in het hotel geen haartje gekrenkt.

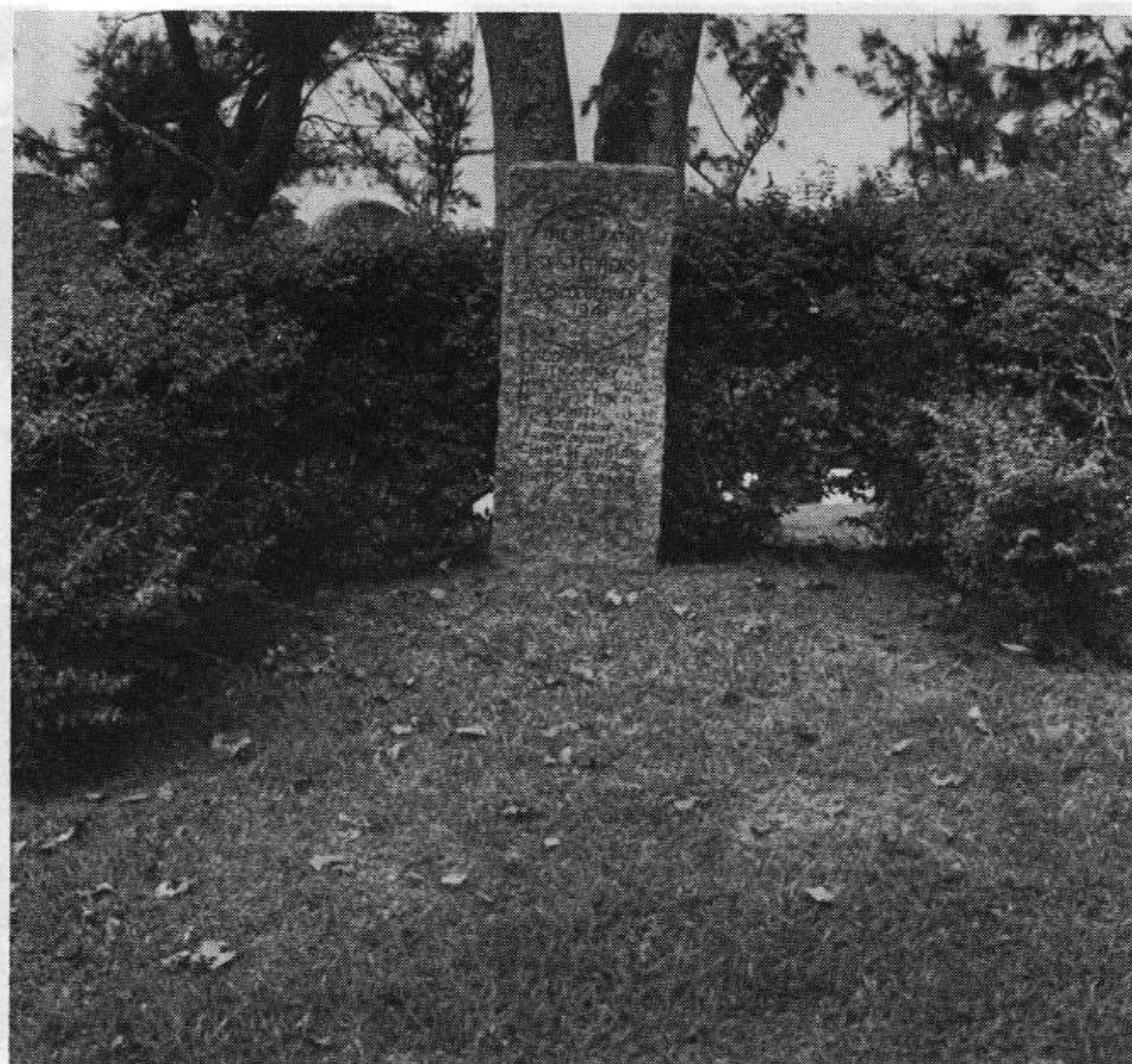
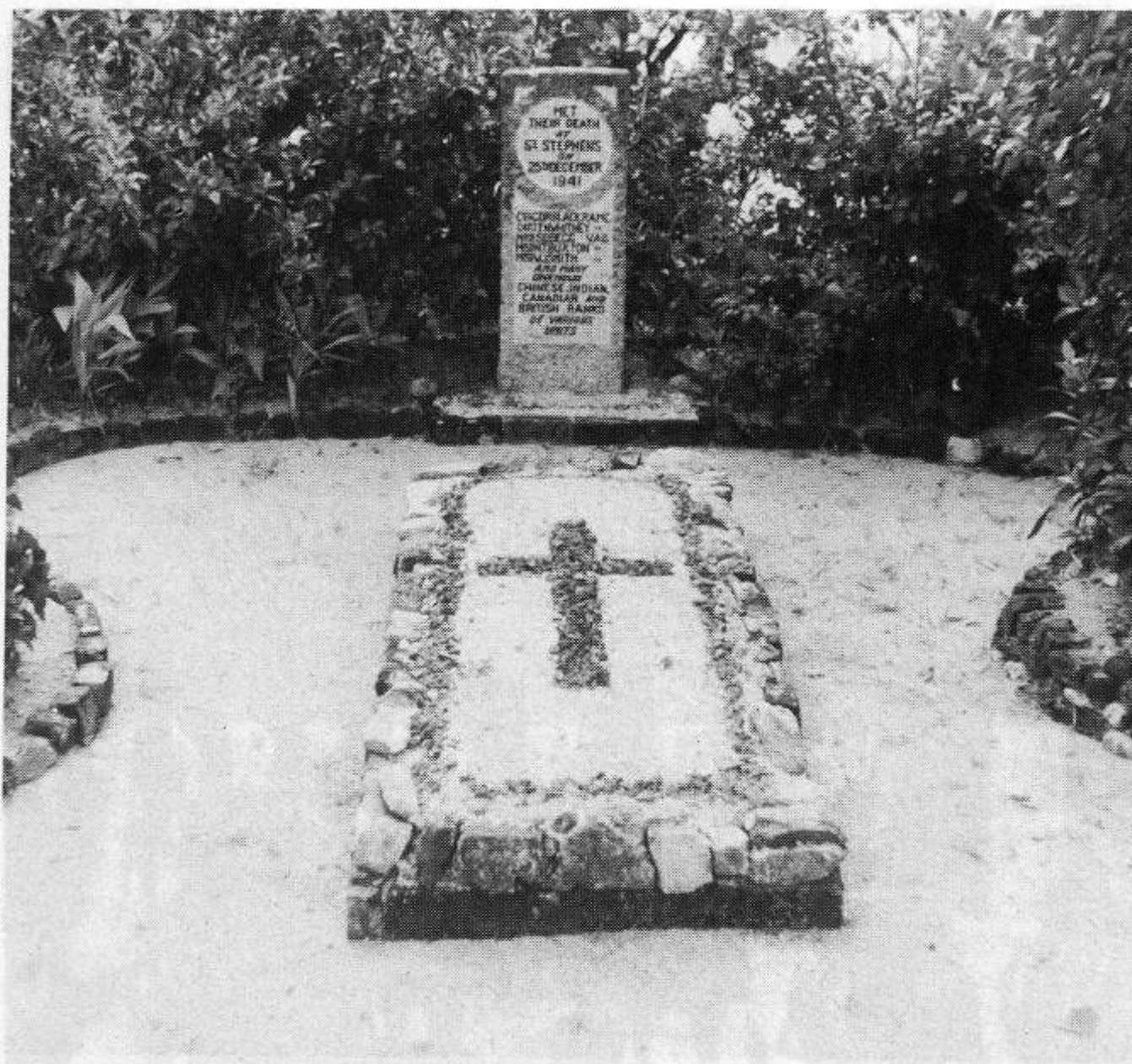
DE LAATSTE FASE

Nu de Brigade Oost in Stanley was geïsoleerd, ging

Het 229e Regiment van kolonel Tanaka liet tijdens de veldtocht een bloedig spoor achter en het wierp een onuitwisbare smet op de reputatie van de Japanse soldaat door het aanrichten van een reeks slachtingen tijdens de opmars dwars over het eiland. Hier bij het Eucliffe Mansion, in

de jaren dertig gebouwd door Eu Tong-sen, executeerde het 3e Bataljon van dit regiment zonder vorm van proces 53 Britse en Canadese krijgsgevangenen. (Het lange lage gebouw op de achtergrond is het Repulse Bay Hotel.)

de Japanse belangstelling vooral uit naar Brigade West. Generaal Sato gaf opdracht tot een voortwaartse beweging in westelijke richting om de Britse weerstand te breken en een eind te maken aan de gevechten. Op 21 december veroverde het regiment van kolonel Doi Mount Nicholson op de Royal Scots, dezelfde dag dat de commandant van de Punjabis, luitenant-kolonel G.R. Kidd sneuvelde toen hij de leiding had bij een poging om door te breken naar Repulse Bay. In de nacht van 21 op 22 december was er een stilstand in de gevechten. De Japanners bereidden zich voor op de laatste inspanning en de Britten leefden wat op bij het bericht, onjuist zoals later bleek, dat Chinese versterkingen vanuit het noorden op weg waren om hen te hulp te komen.

Op de 22e verhevigden de Japanners hun druk op de Brigade West die nu onder bevel stond van kolonel H.B. Rose van het Vrijwilligerskorps dat zich ophield bij de Wanchai Gap. Die nacht verdreven twee bataljons van kolonel Doi de verdedigers uit hun stellingen op Mount Cameron -een honderdtal Winnipeg Grenadiers en 30 Royal Engineers- waardoor zij het laatste stuk hoge grond in handen kregen waarmee de Britten de omgeving konden beheersen.

De volgende morgen dwong een van kolonel Shoji's bataljons het dozijn laatste uitgeputte overlevenden van de D-Compagnie van de Winnipeg Grenadiers, zich over te geven. Hiermee had hij de Wong Nei Chong Gap tenslotte geheel in handen en op dezelfde dag verdreef hij de laatste Rajputs en Middlesex verdedigers uit de Leighton Hill stellingen, terug de stad in.

De avond voor kerstmis was voor de verdedigers even deprimerend. Binnen het snel inkrappende gebied van de Brigade West, werd iedere man die kon lopen en die een geweer kon vasthouden gedwongen ingeschakeld bij de verdediging. Het vaandel van het Middlesex Regiment werd in het

Ondertussen richtte het 2e Bataljon een bloedbad aan onder gewonde Canadezen en voorts onder bedlegerige patiënten in St. Stephen's College, dat evenals de kloosters, de universiteit en andere scholen, als een tijdelijk hospitaal was ingericht. Degenen die de slachting niet overleefden werden hier begraven in deze hoek van het Stanley-kerkhof. Het graf wordt thans nog steeds gemarkeerd door de uit graniet gehouwen steen, die werd opgericht door geïnterneerden uit de Stanley-gevangenis die dichtbij het kerkhof ligt. (IWM)

geheim begraven in de tuin van Flagstaff House door de adjudant van generaal Maltby. Die van de Royal Scots was in 1940 opgezonden naar de Hong Kong & Shanghai Bank in Singapore. Bij Stanley werd fel gevochten, terwijl de Japanners zich een weg baanden door het schiereiland. Bijzonder hevig werd er geschoten rondom het politiebureau dat tot middernacht stand hield. Terwijl de 24e december ten einde liep, gaf generaal-majoor Sano het bevel dat de Britten de volgende dag de genadeslag moest worden toegebracht. Doi en Shoji moesten in en rondom Victoria de weerstand breken, terwijl de drie bataljons van kolonel Tanaka's regiment achtereenvolgens de tegenstand moesten uitschakelen in Stanley, Brick Hill en Repulse Bay.

Tanaka's 1e bataljon was reeds in hevige gevechten gewikkeld in Stanley en met het 2e begaf hij zich naar Brick Hill. Zijn 3e bataljon, onder majoor Kenmotsu, vestigde zijn hoofdkwartier in een paleisachtig huis dat de naam Eucliffe droeg, toebehoorde aan een Chinese miljonair en gelegen was aan de oevers van Repulse Bay. Nadat de Britse en Canadese krijgsgevangenen waren binnengebracht, werden zij met een touw aan elkaar gebonden en naar de rand van de klif gebracht om te worden doodgeschoten of te worden doorstoken met een bajonet. Aan de voet van de klif werden later de stoffelijke resten van 53 man gevonden.

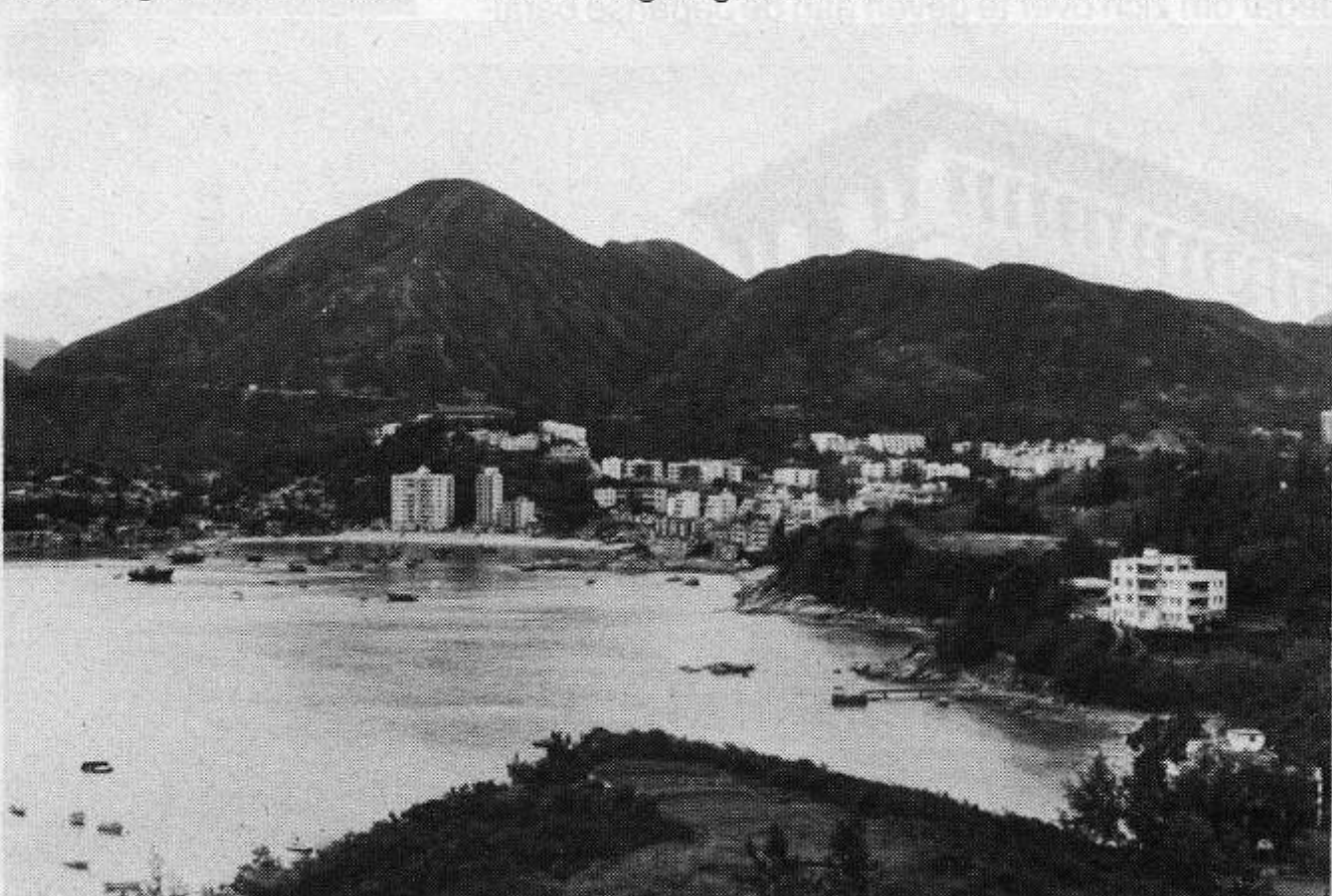
Terwijl de Japanners in het noorden oprukten naar het Fortress-hoofdkwartier, werd het in toenemende mate duidelijk dat de lang uitgestelde capitulatie onvermijdelijk was. Op 1e kerstdag om 15.15 uur

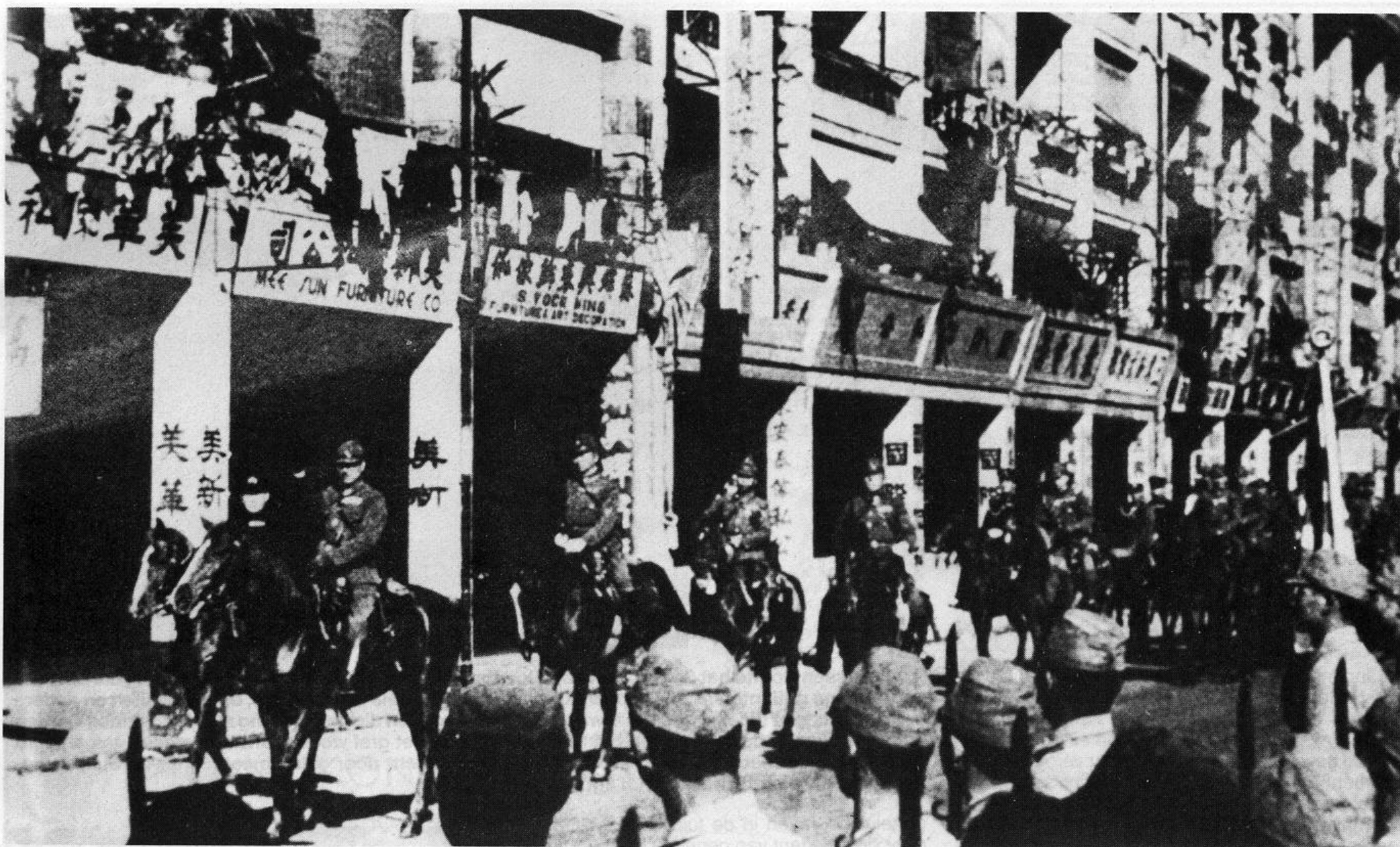
maakte Maltby de gouverneur duidelijk dat verdere tegenstand nutteloos was, waarop het bevel zich over te geven aan alle troepen werd doorgeseind. De laatste wrede daden van kolonel Tanaka's regiment waren het afslachten van de gewonden van een peloton Canadezen dat bij Brick Hill de wapens had neergelegd en voorts het uitvoeren van een

St. Stephen College ligt rechts, juist buiten de foto. De rijstvelden uit 1945 zijn thans de sportvelden van het College.

Stanley Village is zichtbaar in de verte. De dichte tropische begroeiing verhinderde het maken van een exacte vergelijkingsfoto.

Luitenant-generaal Takaischi Sakai rijdt triomfantelijk aan het hoofd van zijn troepen langs Des Voeux Road, een van de drie hoofdstraten in het Central District. Het mag een wonder heten dat een van de weinige vier-verdiepingen gebouwen op de bovenste foto, er thans nog staat.

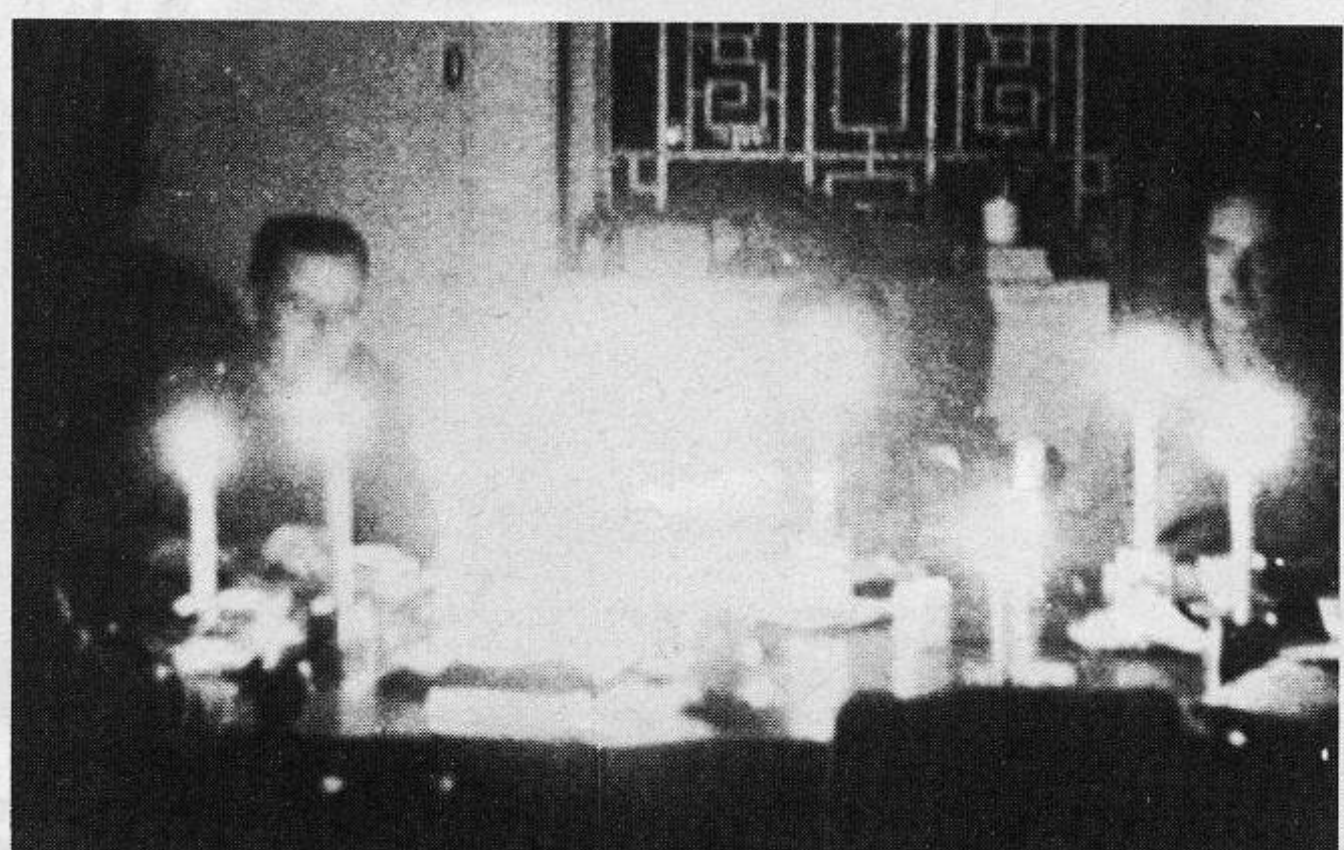
beestachtige aanslag op de gewonden en de verpleegsters van St. Stephen's College in Stanley. De gewonden werden in hun bedden gedood, twee artsen neergeschoten en zeven verpleegsters, onder wie vier Chinese meisjes, verkracht en vermoord.

Enkele honderden meters achter St. Stephen's College was de strijd nog niet afgelopen. Hoewel de commandant van de Royal Rifles reeds enkele dagen gepoogd had zijn brigadecommandant ervan te overtuigen dat men voor een verloren zaak streed, hield generaal Wallis zijn strijdmacht tot het eind bij elkaar... en ook nog daarna. Terwijl de laatste Vrijwilligers, Middelsexers en kanonniers stand hielden in het rotsachtige heuvelgebied boven Stanley Prison, even buiten het fort, passeerde een Britse stafofficier in een auto met witte vlag de frontlijn om het bevel tot overgave mee te delen. Generaal Wallis weigerde de officier te geloven en zond zijn brigade majoor naar het Fortress-hoofdkwartier om daar een geschreven bevestiging te halen. Ondertussen hervatten de Japanners het artilleriebombardement op het fort, dat de verdedigers beantwoordden met handvuurwapens totdat de officier terugkeerde met de bevestiging dat de strijd was geëindigd.

Tweede kerstdag was precies 45 minuten oud toen generaal Wallis, nu ook zelf gewond, het bevel tekende dat tenslotte een eind maakte aan de gevechten, waarna hij zich naar de voet van de heuvel begaf om zich over te geven aan de Japanse batal-

Eerste Kerstdag in het Peninsula Hotel (links), het Japanse hoofdkwartier in Kowloon. Rechts: Sir Mark Young, de gouverneur (midden) en generaal

Maltby (rechts) tijdens de met kaarsen verlichte capitulatiebesprekingen met generaal Sakai.

jonscommandant in Stanley. Het was precies honderd jaar geleden dat kapitein ter zee Eliot bij Possession Point op de naakte rots, die de kroonkolonie Hongkong zou worden, de Britse vlag had gehesen.

HONGKONG VANDAAG

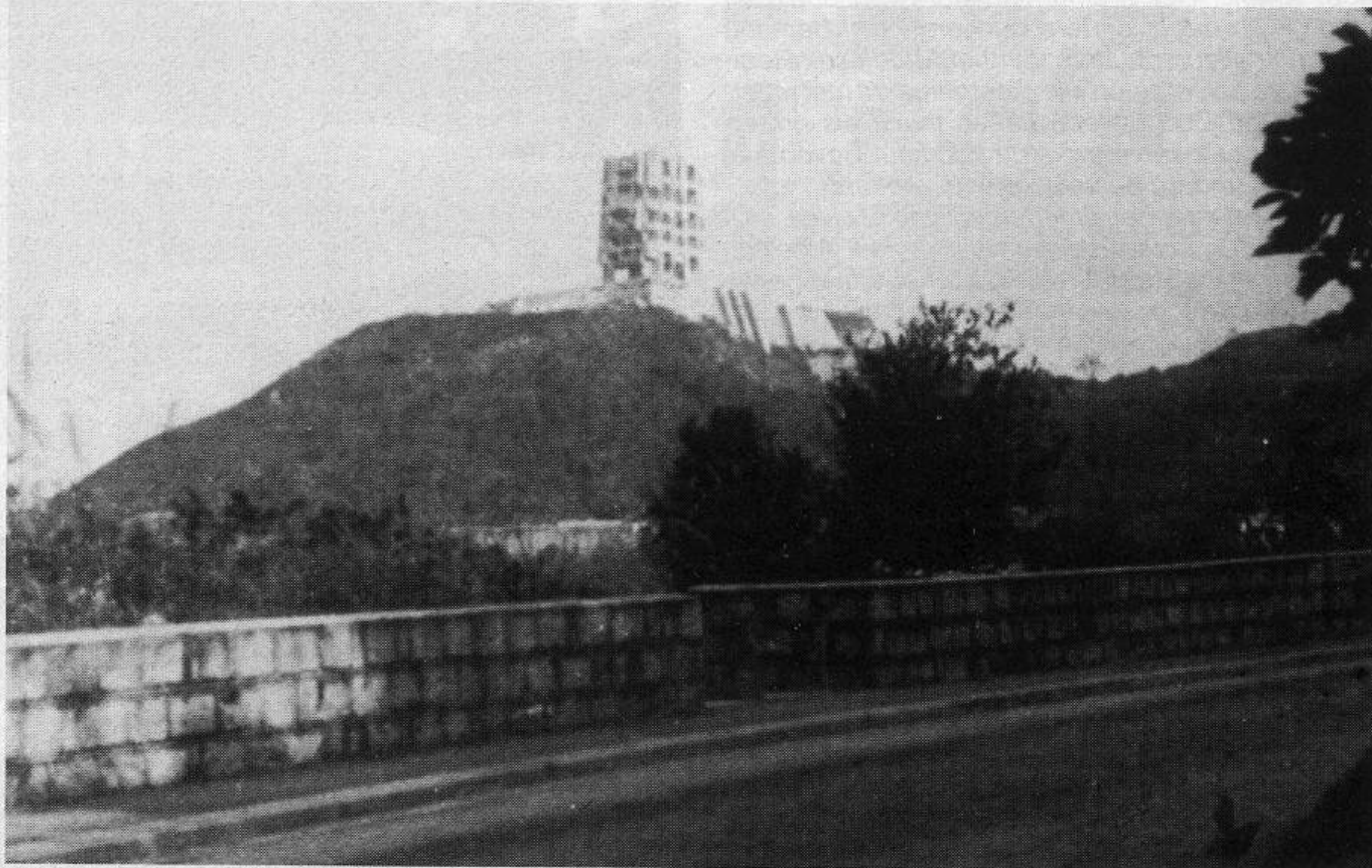
'Het verleden wordt in Hongkong niet gekoesterd of in stand gehouden: de stad gunt zichzelf nooit rust en volgens de polsslag van de markt voor onroerende goederen worden gebouwen gesloopt om door andere te worden vervangen. Wat betreft het doelbewust in stand houden van overblijfselen uit de oorlog - zoals de zware bunkers in de heuvels, de pillboxen langs de kust, of zelfs maar de monumenten en toevallige gebouwen die de Japanners hebben geplaatst tijdens hun drie jaar en acht maanden durende bezetting - het zou dwaas zijn om te verwachten daarvan iets terug te vinden in het pragmatisch denkend Hongkong.' Aldus schreef dr. Alan Birch van de geschiedenis-faculteit van de universiteit van Hongkong ons in juli 1982, nadat wij hem hadden gevraagd uitleg te verschaffen over wat er nog over is van het Hongkong van 1941.

Voor het eerst begonnen wij aan een onderzoek naar de slag om Hongkong in 1978 en na een reeks negatieve adviezen van diegenen die ons vertelden dat het maken van vergelijkingsfoto's niet mogelijk was, gezien de omvangrijke uitbreiding die de stad de afgelopen 40 jaar had ondergaan, slaagde de architectuurdocent aan de Polytechnische School in Hongkong, Graham Campbell, erin vele plaatsen terug te vinden die voorkomen op de oorlogsfoto's. Hoewel door de kolossale herbouw vele vergelijkingen geen betekenis meer hebben, vertonen de foto's waar het mogelijk was een dramatisch contrast met het verleden. Enkele jaren geleden hebben de projectontwikkelaars de pas wat ingehouden wegens de toen bestaande onzekerheid over het resultaat van de onderhandelingen tussen Groot-Brittannië en China met betrekking tot de toekomst van Hongkong na 1997. Dit leidde ertoe dat de plek waar het Repulse Bay Hotel stond, dat tijdens de bouw-hausse in 1982 was gesloopt, ten tijde van het maken van de foto's nog onbebouwd was - een stuk verleden was daarmee op zinloze wijze verdwenen. In 1977 schatte men dat door de naoorlogse bouwwoede 90% van de gebouwen in de stad na 1945 waren opgetrokken. De laatste jaren zijn vele bekende punten die herinnerden aan de strijd - de Hongkong & Shanghai Bank, de Hongkong Club, het Kowloon-Kanton spoorwegstation en het hoofdpstkantoor - alle ten offer gevallen aan de slopershamer. Gelukkig bestaan de twee gebouwen er nog waar beide capitulaties van Hongkong - de Britse en de Japanse - werden getekend: het Peninsula Hotel in Kowloon en het Government House op het eiland zelf. Het in Palladio-stijl gebouwde Peninsula Hotel, dat snel door de Japanners werd ingenomen, werd het hoofdkwartier van generaal Sano gedurende het verdere verloop van de veldslag. In 1945 deed het dienst voor de Britse Task Force die eind augustus arriveerde. Toen was de Japanse commandant aan de beurt, die in het hotel onder huisarrest stond, de formele capitulatievoorwaarden te tekenen, wat op 16 december geschiedde in het Government House. Dit gebouw was, ironisch genoeg, opgetrokken door een Japanse ingenieur

van de Zuid-Mantsjoerije-Spoorweg ter vervanging van een onveilig geworden bouwwerk uit 1850. Eenmaal buiten het bebouwde gebied echter, kan men nog vele locaties aanwijzen waar zich batterijen en versterking bevonden, ofschoon er geen uitgesproken beleid is om deze terreinen of bouwwerken te behouden. Volgens de voorzitter van de Antiquities Board wordt een gebouw van historische waarde officieel gedefinieerd als één dat lange tijd geleden is tot stand gekomen, al die tijd in gebruik is geweest en een belangrijke rol heeft vervuld in het leven van de gemeenschap. Indien deze definitie niet van toepassing is geweest op

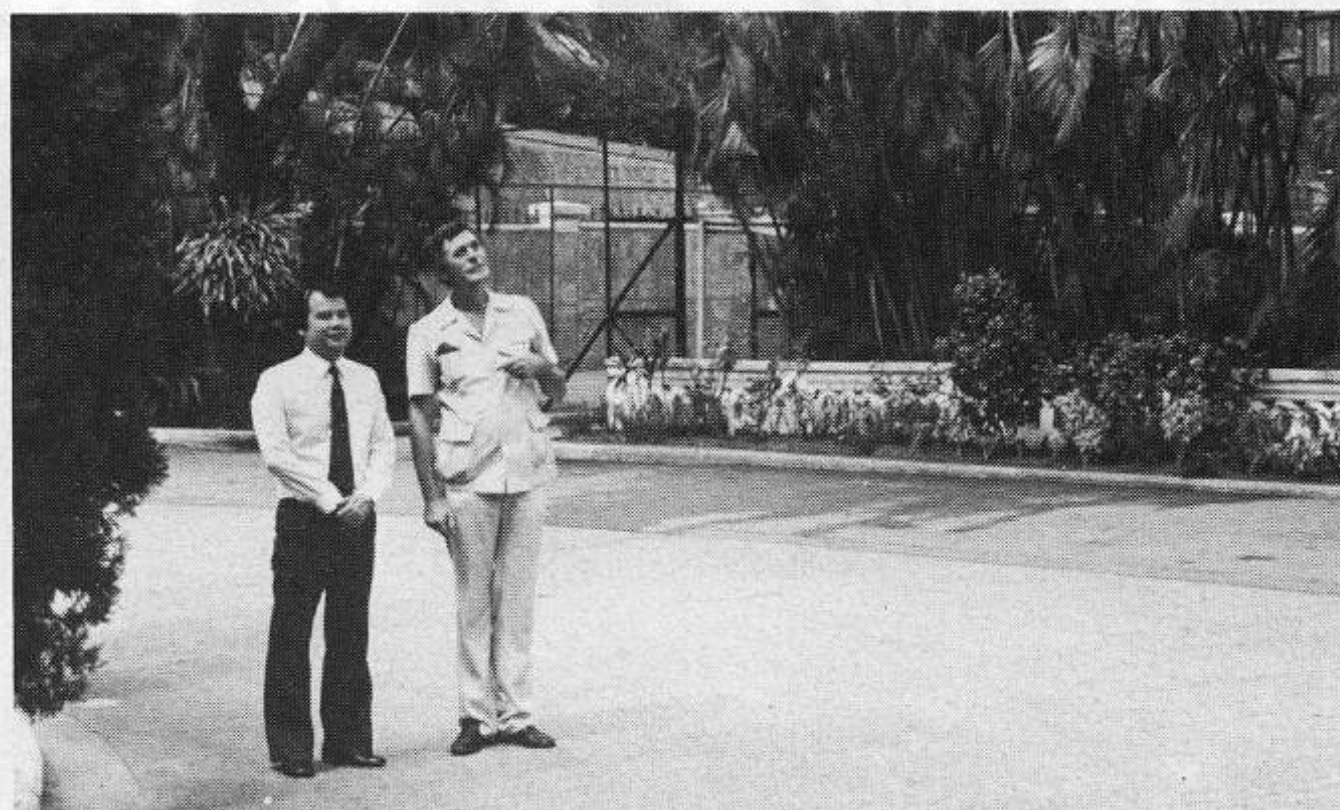
het Repulse Bay Hotel, maken overwoekerde stukken beton op een afgelegen heuvel geen enkele kans.

Het Shingmun reduit - het centrum van de defensie van de New Territories - maakt nu deel uit van een landelijk park, dat wordt bezocht door dagjesmensen. Een schutting erom heen moet al te nieuwsgierigen buiten houden. Op het eiland zelf is Pine-wood, een vaste luchtdoelbatterij boven de universiteit, thans een netjes opgeruimd geheel van betonnen barbecues. Een met afval bestrooid pad, de oorspronkelijke weg waarlangs omstreeks 1908 de kanonnen naar boven werden gevoerd,

Na de Britse capitulatie richtten de Japanners een reusachtig oorlogsmonument op dat uitzag op Magazine Gap Road. Het werd in 1946 gesloopt, maar het voetstuk ervan vormt nog steeds de fundering voor enkele flatgebouwen.

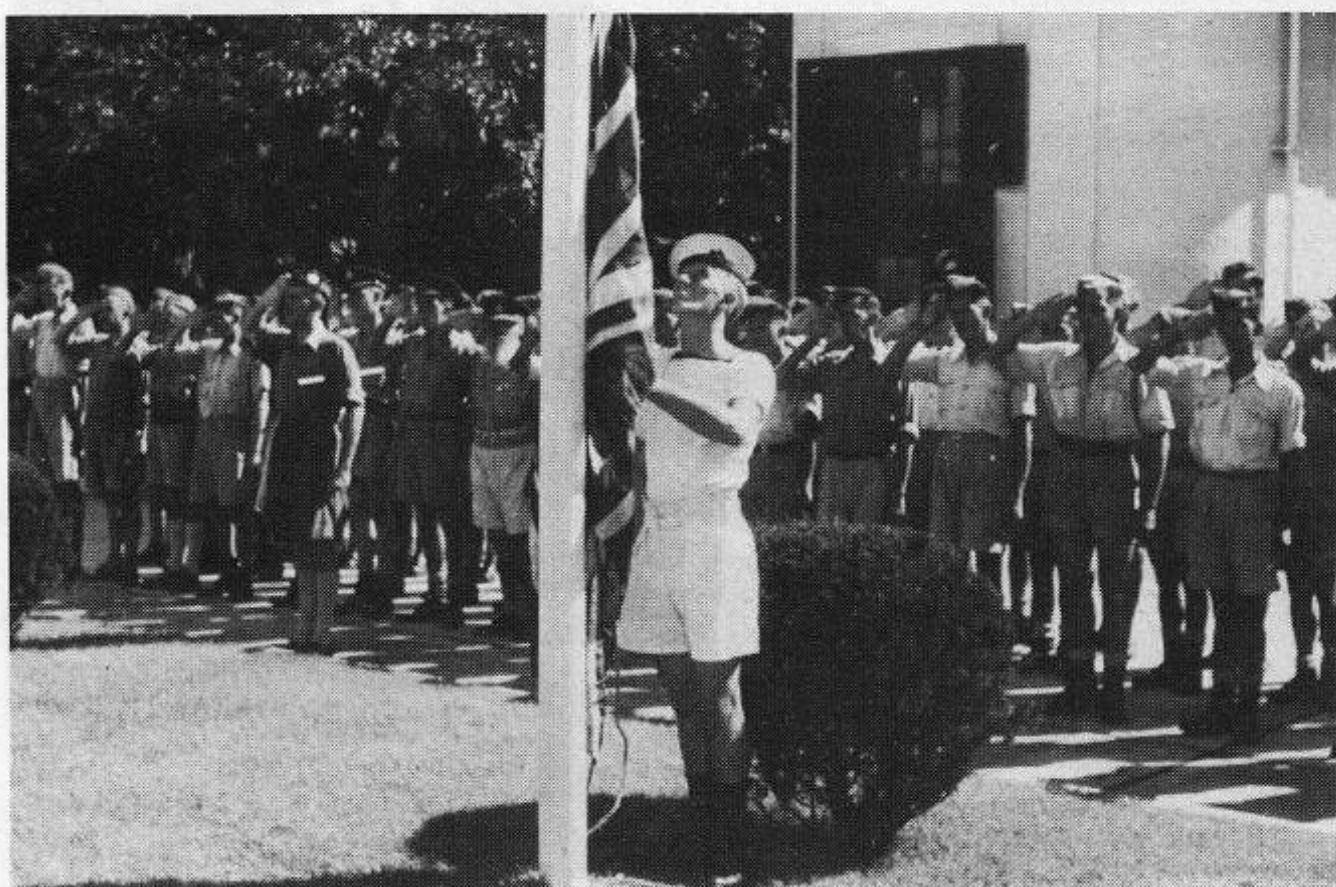
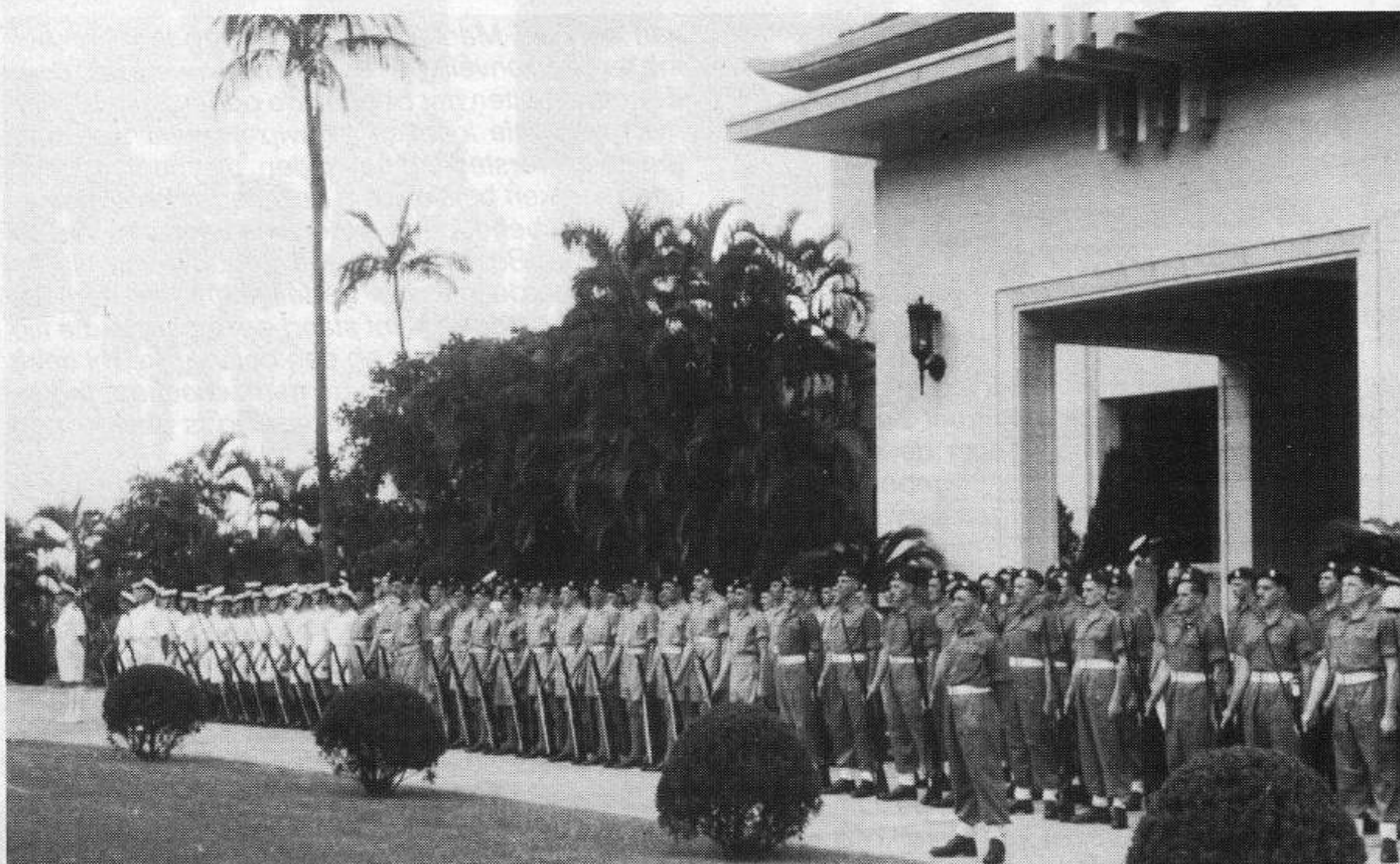

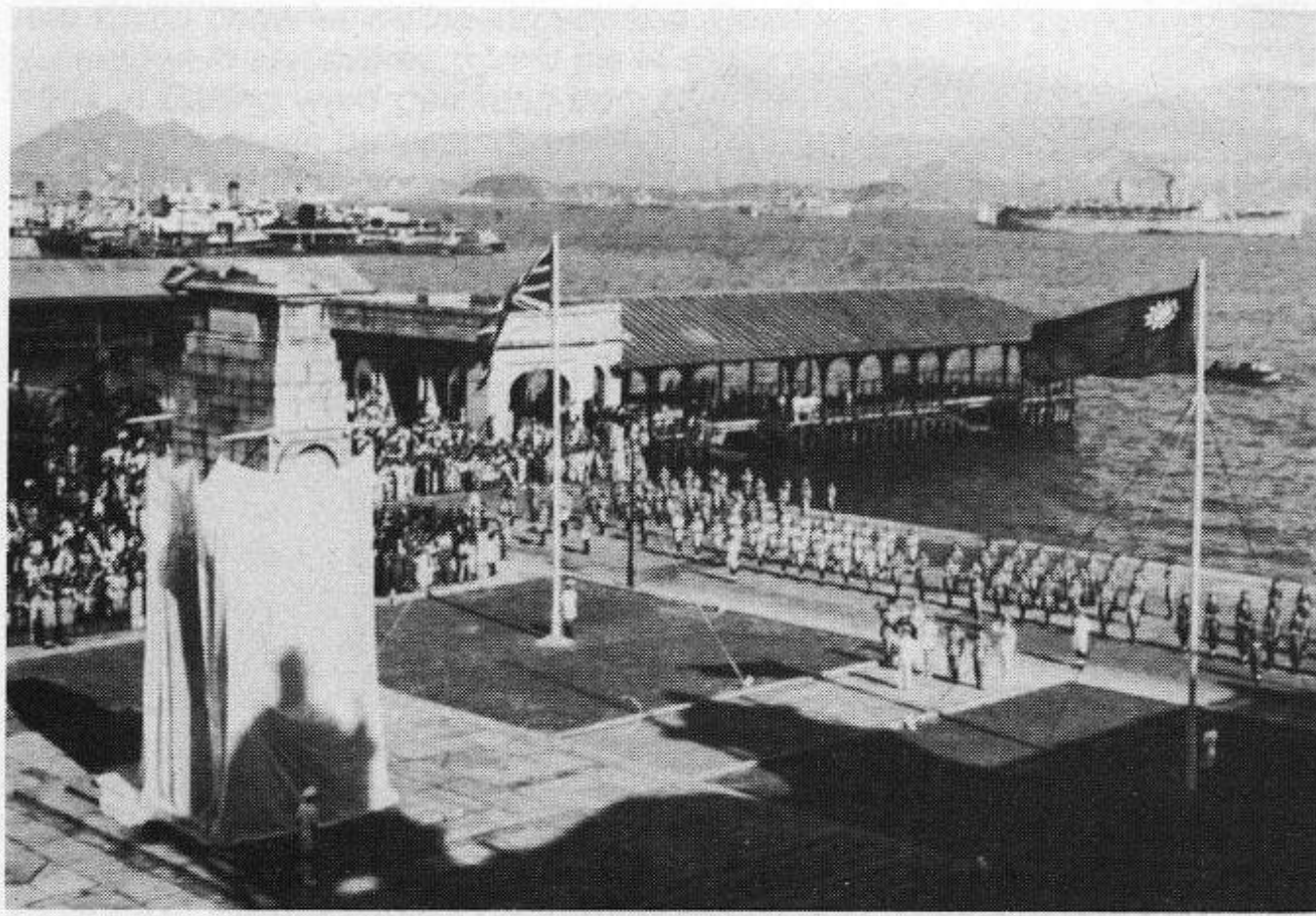

De feitelijke Japanse overgave werd getekend in het Government House in het Central District. Boven: Keith Robinson van de Government Information Services en een ambtenaar van het Government House waren zo vriendelijk de plaats in te nemen van de destijds arriverende Chinese delegatie. Rechts: De aangetreden troep bereidt zich voor op het hijsen van de Union Jack.

leidt nu naar de 9'2 inch kustverdigingsbatterij op de top van Mount Davis waar bouwsels die de hevige beschieting overleefden, bedekt worden door graffiti. Het Lyemun Kanaal overziend, bemerkt men dat in andere bunkers - ooit bemand door mitrailleursschutters van het Middlesex Regiment - de schietgaten zijn dichtgemaakt met roestig golfijzer. De bunkers dienen thans als onderkomen voor zwervers die de voorkeur geven aan een afgezonderd bestaan aan de zee kant. Het zoeken naar het verleden, militair of civiel, blijft in Hongkong echter een moeilijke zaak. Afgezien van de gesloopte gebouwen en het totaal gewijzigde straatdecor, bevinden vele locaties die aan de slag om Hongkong herinneren zich in 'beschermde gebieden' die niet toegankelijk zijn voor een toevallige toerist. Ook de grens met China en de straten met prikkeldraad in Shataukok waar de Britse Union Jack en de Japanse vlag bij de doorlaatpost ooit tegenover elkaar hingen, liggen eveneens in gesloten gebieden.

Vandaag bevindt Hongkong zich aan de vooravond van een nieuwe toekomst. De welvaart van de na-oorlogse jaren, waardoor de Britse kolonie het financiële centrum werd van het Verre Oosten, werd aanvankelijk overschaduwd door het naderende einde van de pachtovereenkomst inzake de New Territories op 30 juni 1997. Hoewel het eiland Hongkong en Kowloon niet onder de pachtovereenkomst vallen omdat deze gebieden in respectievelijk 1842 en 1860 voor eeuwig werden afgestaan, is de Chinese communistische regering, evenals trouwens de voormalige Kwomintang regering van Tsjang Kai Shek, het hiermee nimmer eens geweest, met het argument dat de desbetreffende verdragen indertijd onder dwang tot stand zijn gekomen. Aangezien de Britse regering van oordeel was dat Hongkong en Kowloon geen bestaansrecht meer hadden zonder de New Territories, waar zich de luchthaven bevindt en waarvan Hongkong afhankelijk is voor zijn drinkwater en gedeeltelijk voor zijn voedselvoorziening, werden

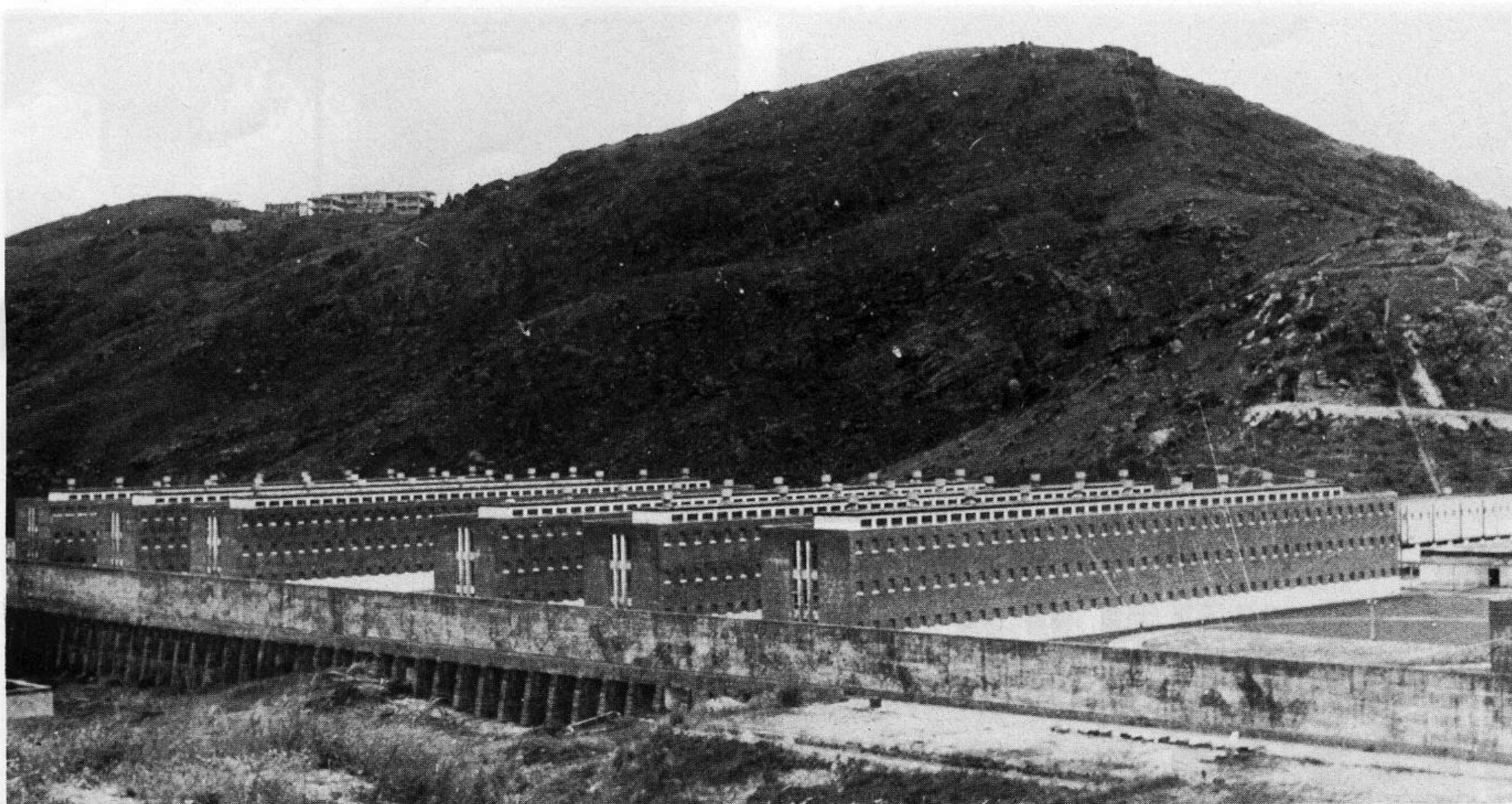

Deze foto's van de Bevrijdingsparade in 1945, genomen bij de Cenotaaf - het Britse gedenkteken in Hongkong dat werd opgericht na de Eerste Wereldoorlog - laten nog eens duidelijk de niet te stuiten projectontwikkeling zien in de kolonie sinds het einde van de oorlog.

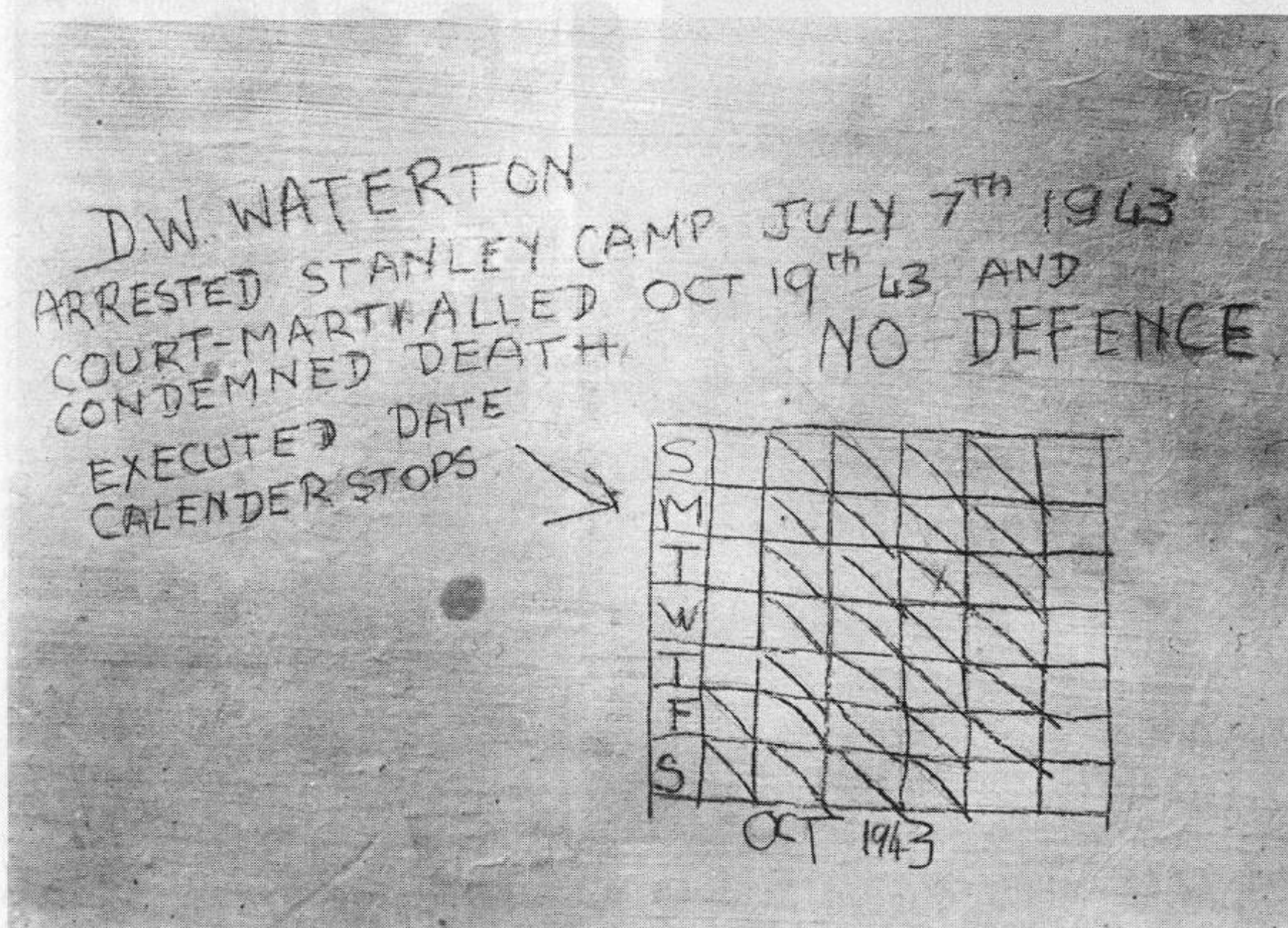
Geheel boven: In 1945 stond de Cenotaaf recht tegenover de waterkant; door landaanwinning kwam het gedenkteken zo'n 400meter landinwaarts te staan met achter zich het reusachtige 56 verdiepingen hoge Connaught Centre, herkenbaar aan zijn patrijspoortachtige ramen.

Boven en rechts: Treffender nog is e.e.a. als men de blik landinwaarts richt. Deze foto werd genomen vanaf de bovenste verdieping van de Hongkong Club, die in 1980 werd gesloopt ondanks protesten van mensen die zich inzetten voor het behoud van oude gebouwen. Thans staat er een wolkenkrabber. Alle gebouwen in koloniale stijl aan de overkant van het plein, zijn ook verdwenen. Die kant wordt nu ingenomen door Prince's Building (links) en het Mandarin Hotel. (IWM)

De Britse burgers werden opgesloten in de Stanley gevangenis waarvan de Japanners een interneringskamp hadden gemaakt.

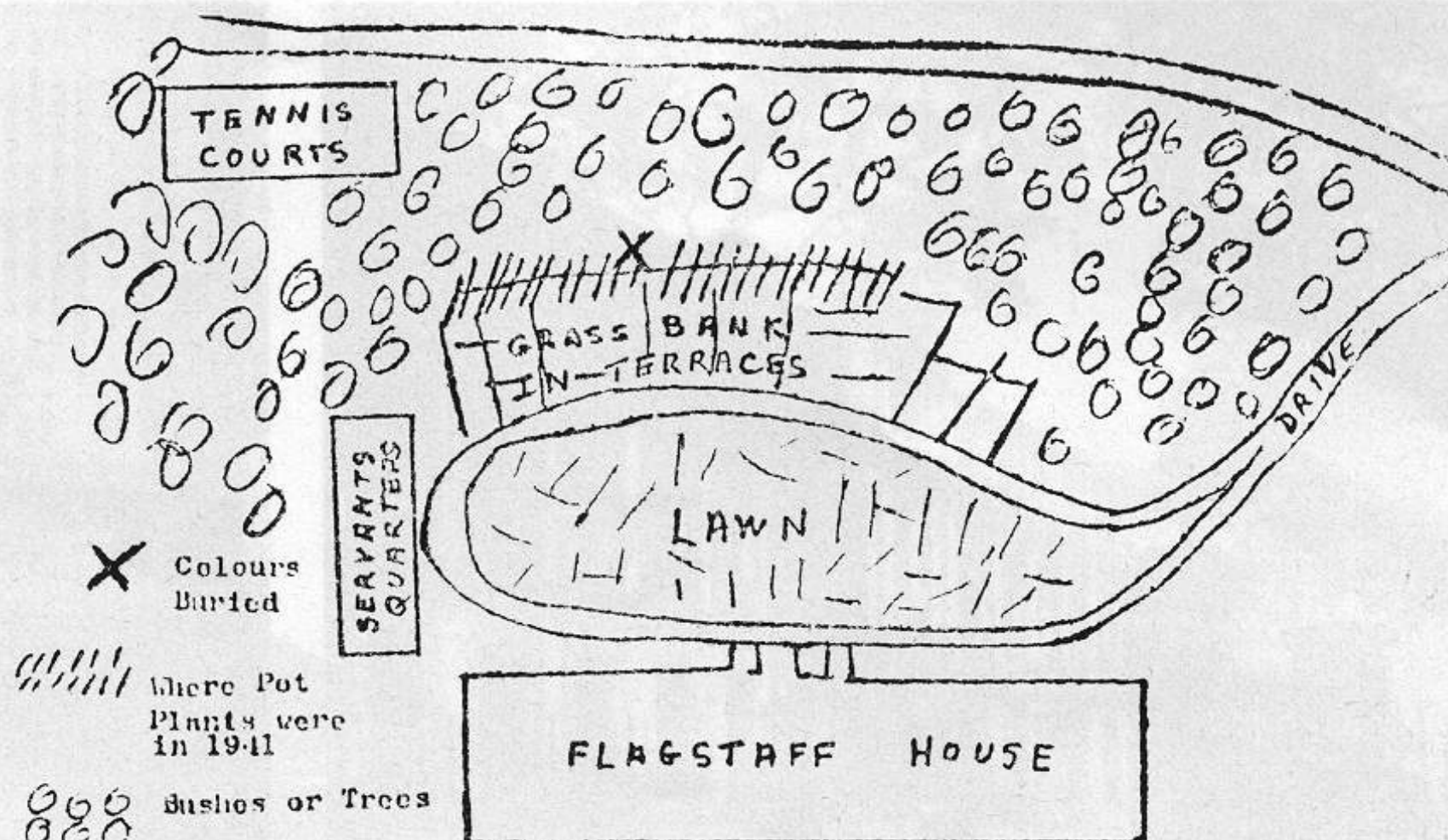

Toen het kamp op 30 augustus werd bevrijd door de Civil Affairs Administrative Unit onder schout-bij-nacht C.H.J. cellen die vertaald als volgt luidt: 'D.W. Waterton, gearresteerd Stanley Camp 7 juli 1943; zonder verdediging berecht door de krijgsraad en ter dood veroordeeld; op de executiedatum houdt de kalender op'. Douglas Waterton was lid van een soort illegale organisatie, opgericht in 1942, die ontvluchtingen organiseerde. Vele ander leden van deze beweging werden eveneens gearresteerd en ter dood gebracht. Aangenomen wordt dat Douglas werd betrapt toen hij met z'n radio bezig was. Z'n graf ligt aan de buitenrand van de gevangenis op het oude militaire kerkhof, dat reeds 70 jaar buiten gebruik was. Het her kreeg zijn oude bestemming tijdens de bezetting, in het bijzonder diegenen te begraven die door de Japanners waren geëxecuteerd of die in krijgsgevangenschap waren gestorven. (IWM)

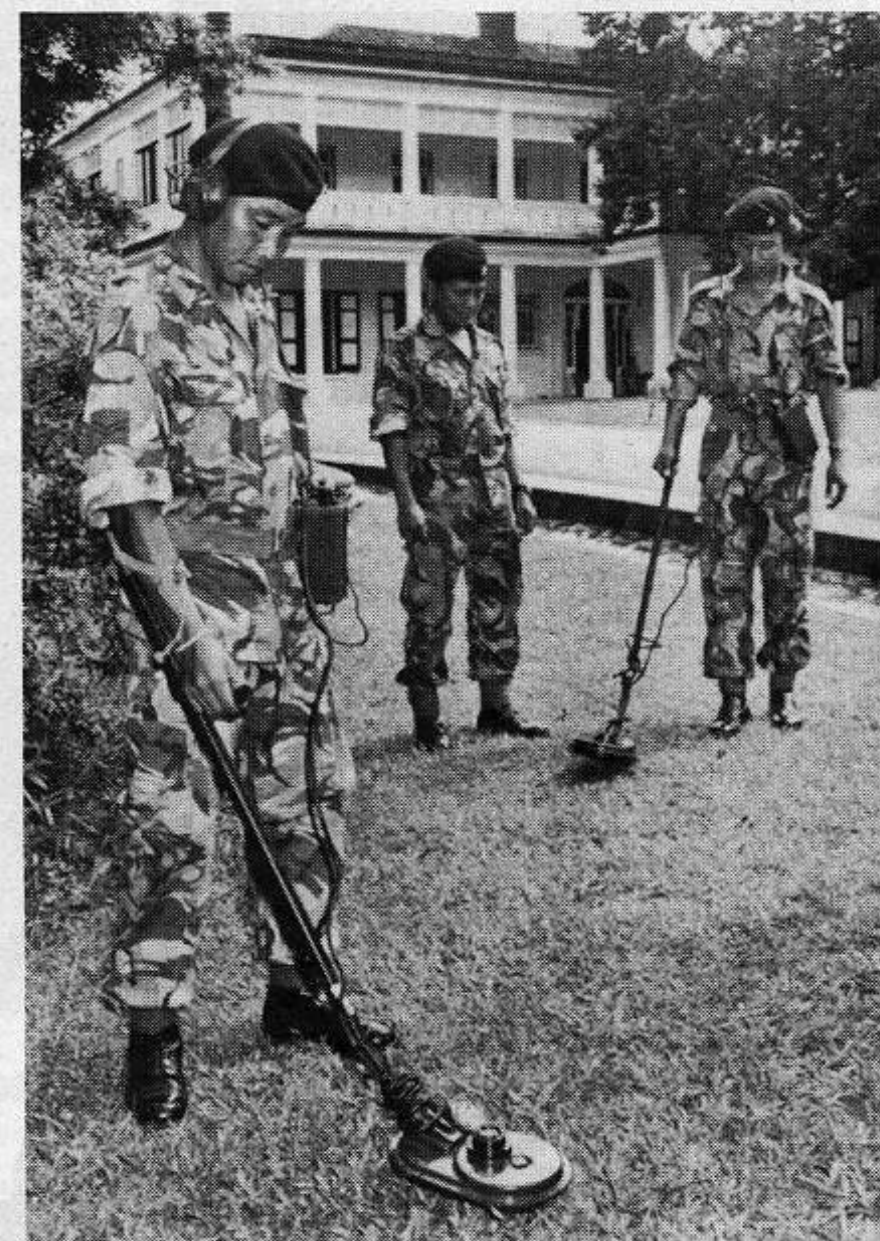
De gebouwen zijn thans weer als gevangenis in gebruik.

met China onderhandelingen geopend. Deze resulteerden in een overeenkomst die in september 1984 in Peking werd getekend door de Chinese onderminister van buitenlandse zaken, Zhou Nan en de Britse ambassadeur, Sir Richard Evans. Het akkoord houdt onder meer in dat Groot-Brittannië op 1 juli 1997 de soevereiniteit over Hongkong, Kowloon en de New Territories aan China zal overdragen. Daarnaast is in de overeenkomst opgenomen dat Hongkong een speciaal bestuursgebied van China zal worden waar de bestaande rechtsorde zal worden gehandhaafd. Ook zal Hongkong een eigen munteenheid behouden en in het algemeen een beduidende mate van autonomie worden toegekend met b.v. een zelfstandige douane, handhaving van het huidige onderwijssysteem en een eigen vlag die naast die van de Volksrepubliek mag wapperen. Het akkoord is indertijd in overwegende mate gunstig ontvangen, vooral in verband met het feit dat Hongkong zijn vrijhandelsrechten behoudt en blijft behoren tot het economisch systeem waarvan het ook thans deel uitmaakt.

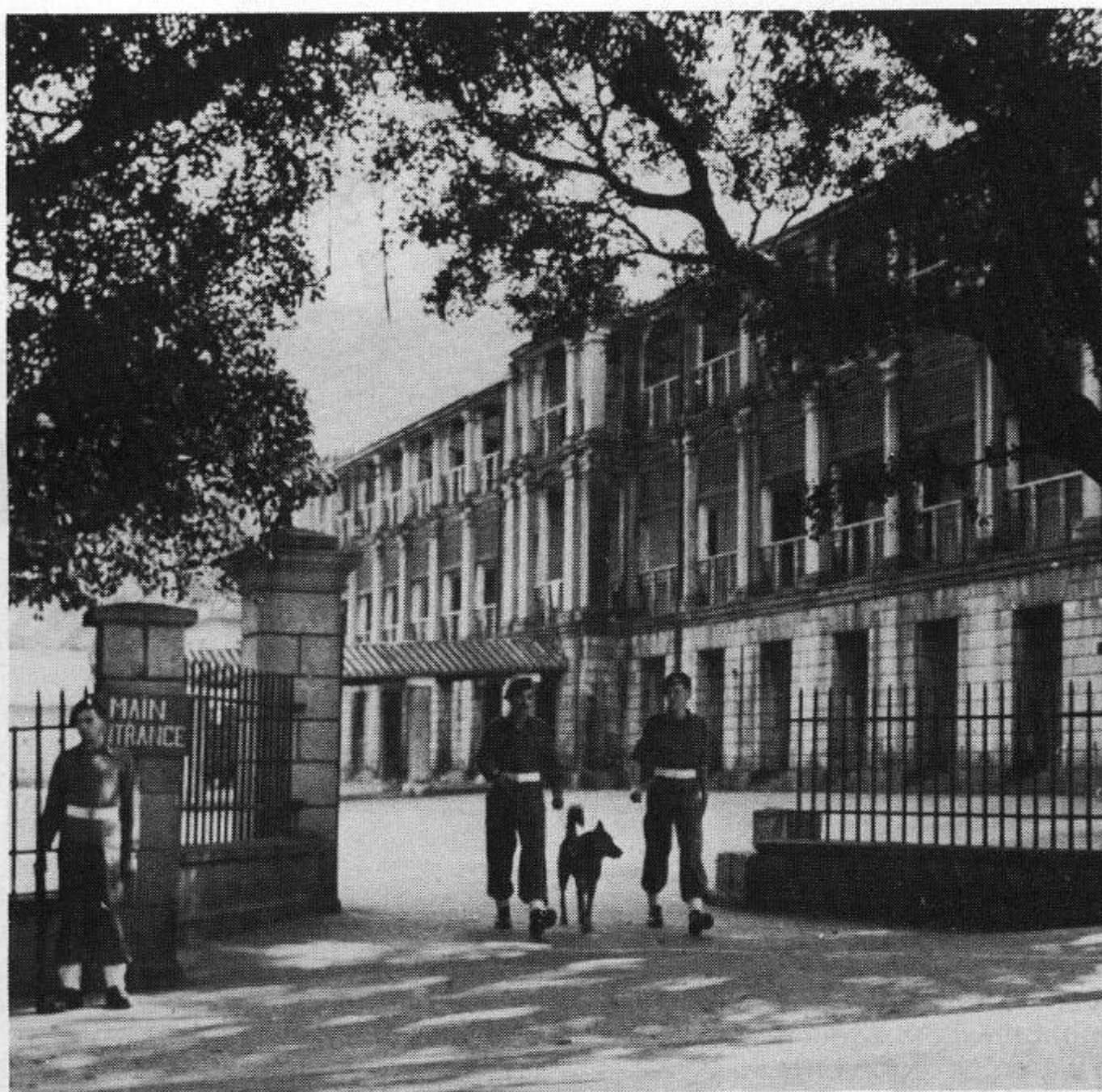

Een van de meest fascinerende na-oorlogse aspecten betreffende de val van Hongkong, heeft betrekking op de speurtocht naar het vaandel van het 1e Bataljon van het Middlesex Regiment en naar dat van 2/14 Punjabis. De voormalige adjudant van generaal Maltby, luitenant Ian MacGregor vertelde hierover het volgende: 'Op de avond van de dag die volgde op de capitulatie van het garnizoen, pakte generaal Maltby en ik beide vaandels en begroeven ze op het terrein van Flagstaff House. Het was ongeveer middernacht en regelmatig verschenen er patrouilles van de Kempei Tai. Hoewel het een zeer donkere nacht was, konden we geen lantaarns gebruiken, waardoor wij in het pikdonker moesten werken, ons elk ogenblik verschuillend als er een patrouille langs kwam. Ook moesten we ons werk in volmaakte stilte uitvoeren. In het huis hadden we geen metalen kist kunnen vinden, groot genoeg voor de twee vaandels. Alles wat we konden doen was ze in geolied papier wikkelen, daarna in een houten kist stoppen, het geheel opvullen met massa's krantepapier en er het beste van hopen. Het hele graafwerk in zeer harde grond, duurde, elk uitgerust met een schop, ongeveer een uur en een kwartier. Toen we in Flagstaff House terug waren, maakte de generaal twee ruwe schetsen van de plek van het "graf". Een behield hijzelf, terwijl de andere, meen ik, later werd gegeven aan Monkey Stewart die de schets, voor zijn overbrenging naar Japan, op zijn beurt overhandigde aan majoor Frank Hedgecoe van het Middlesexbataljon. Enkele dagen nadat ik in 1945 was vrijgelaten, vroeg Hedgecoe mij hem te vergezellen naar Flagstaff House en hem te helpen de vaandels weer op te graven. Op de bewuste plek hadden oorspronkelijk op een vlak gedeelte boven de oprijlaan naar de zuidzijde van het huis, verscheidene rijen potten met planten gestaan. Onder een van die rijen waren de vaandels begraven op een diepte van, naar ik schat, 1 meter. Hedgecoe en ik bemerkten dat de plek nagenoeg onherkenbaar was geworden. De potten waren verdwenen en de hele omgeving was volledig overwoekerd met onkruid en kreupelhout. Er was niets te zien dat er op wees dat er gegraven was of dat de grond in de loop der jaren was omgewoeld. Na al het kreupelhout te hebben verwijderd, groeven we ongeveer drie uur lang, maar we vonden de vaandels niet. De volgende dag keerde Hedgecoe terug met nog een middlesex officier, maar al hun inspanning had geen succes. Wij kwamen daarop tot de volgen veronderstelling: of de generaal en ik waren, terwijl wij de kist begroeven, bespied door de Kempei Tai of door Chinese handlangers van de Japanners die destijds Hongkong onveilig maakten, waardoor de kist was, met de inhoud, in de vier jaar die waren verstreken, eenvoudig vergaan. De eerste veronderstelling was hoogst onwaarschijnlijk. Indien de Japs de vaandels zouden hebben gevonden, zouden ze dat voorval hebben uitgebuit en er een hoop publiciteit aan hebben gegeven. Zoiets zouden we ongetwijfeld hebben gelezen in de Engelse krant van de Japanners die we dagelijks zagen. Een dergelijk bericht is nooit verschenen. Ik heb begrepen dat Japanse inlichtingenofficiërs en andere Japanners nauwkeurig zijn

ondervraagd door onze inlichtingendienst en dat zij niets afwisten van de vaandels. Er was ook geen aanwijzing dat ze ooit tentoongesteld waren of in het bezit waren van het Japanse oorlogsmuseum, waar ze ongetwijfeld zouden zijn ondergebracht als ze waren gevonden. De tweede veronderstelling is daardoor het meest waarschijnlijk. Geen Jap zou er weerstand aan hebben kunnen bieden om op honende wijze de krijgsgevangen officieren van beide regimenten, triomfantelijk de vondst van de vaandels mee te delen. Dat is nooit gebeurd. De laatste mogelijkheid is nog dat Hedgecoe en ik op de verkeerde plaats hebben gegraven als gevolg van het feit dat de hele omgeving volledig was veranderd en mijn geheugen niet al te fris meer was. Ik heb echter vernomen dat later verscheidene nieuwe pogingen zijn gedaan om de vaandels te vinden, speciaal in de tijd van generaal Matthews, waarbij een veel groter gebied werd onderzocht, zonder succes. Deze hele geschiedenis is het onderwerp geweest van verscheidene, door generaal Maltby en mijzelf opgestelde rapporten, gericht aan diverse autoriteiten en aan de kolonels van beide regimenten. Verschillende andere pogingen zijn nog ondernomen om tenminste de metalen delen van de vaandels te vinden. De jongste en tevens allerlaatste werd in september 1978 uitgevoerd door de Queen's Gurkha Engineers met metaaldetectoren, voorafgaand aan de verplaatsing van de staf van het Britse leger in Hongkong naar een speciaal voor het hoofdkwartier opgetrokken gebouw aan de waterkant.

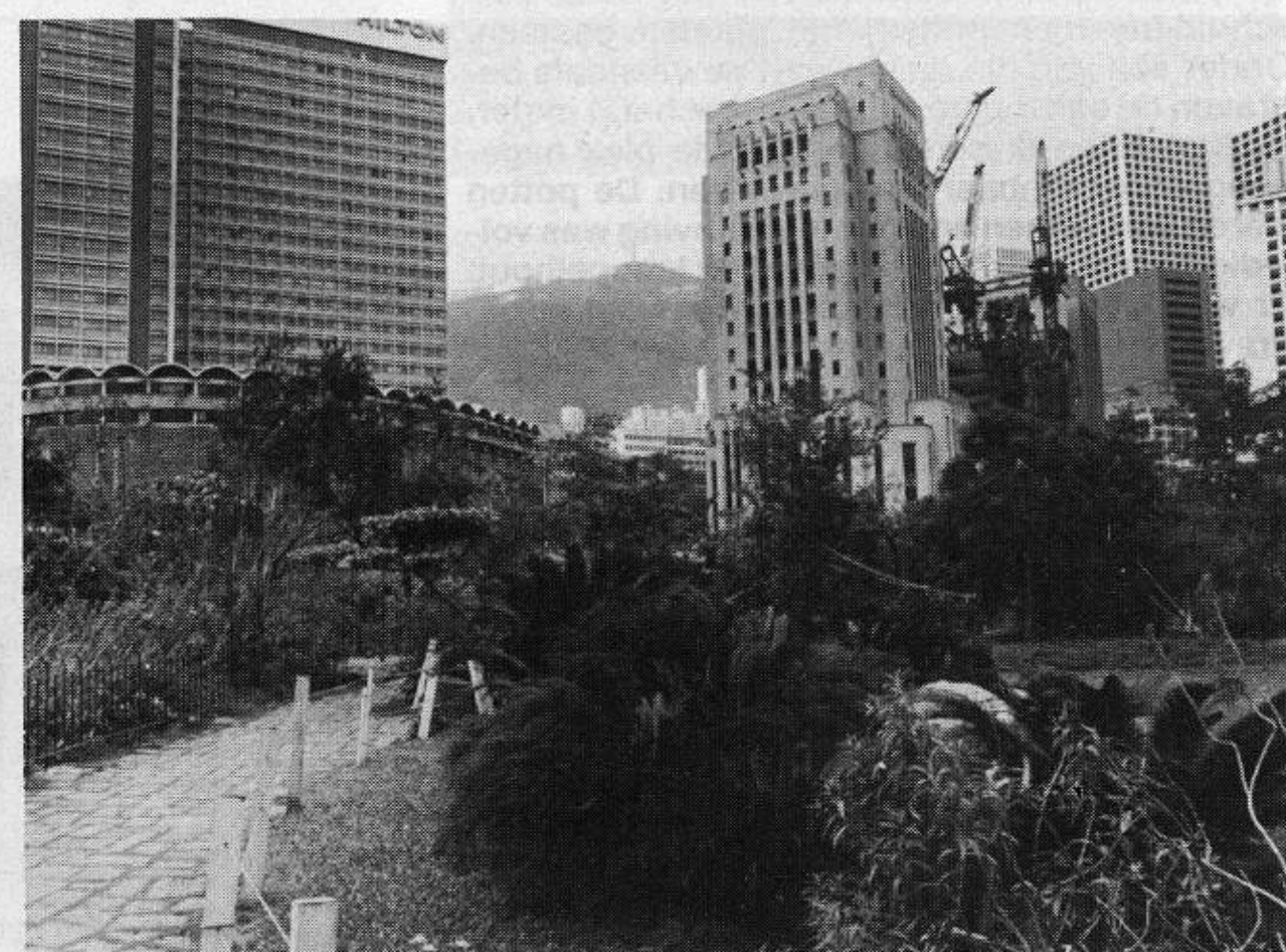
Flagstaff House is thans een museum voor Chinees porselein en een geliefkoosde plek voor pas getrouwde bruidsparen om foto's te maken.

16 januari 1946. Twee commando's, sergeant E.L. Oakes en sergeant Richard Searle verlaten de in het centrum gelegen Murray kazerne, die werd gesloopt in 1982. Zo zag het er in 1984 uit. (IWM)

Oud Hongkong. Graham Campbell die de tegenwoordige foto's nam, slaagde erin tenminste een plek te vinden die weinig veranderd was. Op de foto links de twee commando's kijkend naar een vrolijk versierd theater in Wing Lok Street. (IWM)

Is niets meer heilig? Graham fotografeerde het voormalige terrein van de Hongkong Cricket Club, waarvan thans een deel behoort tot de Chater Garden. (zie p. 13 voor de nieuwe locatie). De Hong Kong and Shanghai Bank werd in 1981 gesloopt. Het nieuwe kantoor, rechts op de foto hierboven, is bij geruchte het duurste gebouw ter wereld. (IWM)

De erfenis van Hongkong. De vernielingen op Magazine Gap Road contrasteren met de welvaart in 1984.

**'40~'45
TOEN & NU**

Wrakkenberging

Belangstellenden zijn verdeeld in twee kampen wat betreft de preservatie van gepantserde voertuigen e.d. die in situ worden gevonden, veertig jaar na het beëindigen van de vijandelijkheden. Het ene kamp is van mening dat ze moeten worden geborgen en gerestaureerd en opgesteld moeten worden in een museum, terwijl de andere partij van mening is dat, als het niet gaat om een zeldzaam of belangrijk exemplaar, het interessanter is ze te laten staan in hun oorspronkelijke omgeving, ondanks het feit dat zij zullen lijden onder vandalisme en weersomstandigheden. [Dat is het geval met de Sherman M4A3 in Magoster, België, te zien op de omslag van nr. 4 - tien jaar later staat hij nog steeds langs de kant van de weg - de toestand waarin hij zich nu bevindt wordt behandeld in het boek *Battle of the Bulge - Then and Now. In de Ardennen liggen de meeste oorlogswrakken van heel Europa - geschilderd en gepantserd materieel: zo'n zeventien stuks anti-tankgeschut en tien tanks die een herinnering vormen aan de gevechten in dit deel van België. Redactie.*]

In aflevering nr. 35 wordt melding gemaakt van het feit dat er nog steeds een in vervallen staat verkerende Churchill Mk II ligt in Stainburn Gate Forest bij Harrogate, Yorkshire. Brian King die de foto maakte, vroeg er speciaal om de plaats aan te duiden waar hij lag want hij was anders bang dat het met de tank dezelfde weg zou opgaan als de Matilda in Rainham Marshes (nrs. 6 en 25) die werd weggehaald en verschoot. Juist of niet juist, de Churchill is op geborgen door de Royal Electrical and Mechanical Engineers om gerestaureerd en geplaatst te worden in het Museum of Army Transport in Beverly.

Over de geschiedenis van deze tank is niets bekend maar men kan als zeker aannemen dat deze Churchill Mk II behoort heeft tot het C-Squadron, 9e Battalion, Royal Tank Regiment, en in 1941 vast is komen te zitten in wat nu Stainburn Moor Forest is. De eenheid kwam in mei 1942 naar Orley, Noord Yorkshire. Hier kreeg zij haar eerste Churchill tanks die zij in de maanden daarop uittestte. Na zijn achterlating heeft de Churchill hier 43 jaar gelegen en de souvenirjagers overleefd en ook de Forestry

De Churchill Mk II wordt voor het eerst in 43 jaar geheel ontdaan van begroeijsels e.d. (Bob Grundy)

De berging van een Churchill

door Bob Grundy

Commission die 25 tot 30 jaar geleden hier het nieuwe sparrenbos liet aanplanten.

Op 2 juni 1984 kwam een team van 123 platoon onder commando van kapitein Simon Elliot (gestationeerd in Newcastle) van 124 Recovery Company REME(V), onder commando van luitenant-kolonel J.P. Watson, ter plekke aan. Het plan was, al de aarde om de tank heen weg te graven om het mogelijk te maken dat hij een draai van negentig graden kon maken en hem zodoende uit het gat te

laten trekken door de twee Leyland 6x6 Heavy Recovery Vehicles (FV 1119), op het pad dat naast het bos loopt, 75 meter verderop. Deze eerste manoeuvre verliep goed, ondanks de regen. Na de verplaatsing van een van de Leylands op het pad voor de versleping over 1.000 meter naar de verharde weg begonnen echter de moeilijkheden. Om deze operatie te vergemakkelijken moest de tank weer negentig graden worden gedraaid, om in de goede richting op het pad te liggen. Onnodig te

Boven: Fase twee van de operatie begint als het 40 ton wegende monster voorzichtig vanuit z'n hol in het daglicht wordt gebracht (onder). De tank is

een van de 5.649 Churchills die werd gebouwd. Sinds 1941 vervingen zij de Matilda. (Bob Grundy)

zeggen dat de tank niet in beweging wilde komen; inplaats daarvan werd, toen de lier begon te draaien, de Leyland naar de tank getrokken. Er werd toen besloten de rupsbanden van de Churchill los te maken door de aandrijfkoppeling te verbreken met een oxy-acetylenen snijwerktuig. Maar dat was alles vruchteloos, de rupsbanden waren te stevig vergrendeld. Uiteindelijk werd het oudste voertuig van de compagnie ingezet, een Scammel 6x6 Medium Recovery Vehicle (FV 11301) om de tank achterstevoren naar de weg te slepen. Na vastgemaakt te zijn aan de lierkabel begon met brute kracht de tocht en om 19.30 uur was men halverwege. Op zondag 3 juni waren er nog eens vijf uur nodig voordat de Churchill de weg bereikte.

Het plaatsen van de tank op een oplegger, geleverd door 105 Plant Squadron RE (V) uit South Shields, was in de daaropvolgende week toevertrouw aan een eenheid van het leger. (De eerder genoemde onderdelen behoorden tot de Reserve) Zij kregen echter ook te maken met moeilijkheden en de 124 Recovery Company moest er weer bijgehaald worden om de klus op 16 en 17 juni te klaren, waarbij de werkzaamheden onder leiding stonden van sergeant-majoor Pollington. Deze keer, toen de Churchill werd opgetakeld op de oplegger kregen de rupsbanden houvast op de helling en voor het eerst sedert 1941 begonnen de banden te lopen. Ondanks een lekke band van de oplegger slaagde de 124 Company erin tegen lunchtijd bij het Museum of Army Transport te arriveren.

Bij aankomst hees een Coles 45-50 kraan, zonder kosten afgestaan door de firma Stoneledge Plant Hire, de Churchill van de oplegger, en door een beetje duwen met een stevige paal slaagde men erin de tank in goede positie te zetten.

Vanwege het feit dat er nog twee andere tanks wachten op een uitgebreide restauratie - een Charioteer gevonden in Shoeburyness en een Crusa-

der Mk I uit Larkhill - is de Churchill de laatste in de rij. Daar het hier een militair transport museum is, is het de bedoeling dat al de tanks (waaronder een Comet) tentoongesteld zullen worden als lading op verschillende voertuigen, vrachtwagens en opleggers.

Nadat de eerste fase succesvol was verlopen, moest de tank weer 90 graden worden gedraaid om vooruit het pad af te kunnen worden gesleept.

De Leyland bleek echter niet in staat de Churchill met z'n vastgelopen rupsbanden van zijn plaats te krijgen.

Problemen en nog eens problemen. Met een Churchill die zich niet verroerde, werd een Caterpillar te hulp geroepen; zonder resultaat. Tenslotte

werden de aandrijfkoppelingen doorgesneden om de rupsbanden los te maken, ook dat hielp niet. (Philip Cordingley)

Op zondagmorgen 17 juni 1984 bevond de Churchill zich tenslotte veilig op de Leyland/Scammell Crusader. (Bob Grundy)

De uiteindelijke bestemming in het Museum of Army Transport in Beverley, waar de tank een volledige restauratie zal ondergaan. (Bob Grundy)

**'40-'45
TOEN & NU**

Het gebeurde hier

Tegenstanders ontmoeten elkaar opnieuw

Tegen het eind van 1944 vond het Franse leger in een gebouw in Straatsburg honderdduizenden Duitse oorlogsfoto's. Zij werden doorgegeven aan het foto- en filmarchief van het Franse leger dat in november 1946 werd gevestigd in Fort d'Ivry ten zuiden van Parijs. Sedert 1969 staat het archief bekend onder de naam: ECP Armées. De collectie omvat 12.500 foto's uit de Eerste Wereldoorlog, aangevuld met 13.500 glasnegatieven; 90.000 foto's van Franse origine uit de Tweede Wereldoorlog, 127.000 uit Indo-China en 176.000 uit Algerije. Zo'n 119.000 van de gevonden Duitse foto's zijn toegankelijk gemaakt, maar net als het materiaal in het Duitse Bundesarchiv in Koblenz zijn ze verstoken van ondertekeningen, wat het zoeken naar een bepaald onderwerp bemoeilijkt maar dat soms ook zeer lonend kan zijn. Ongeveer 35.000 foto's betreffen het Duitse leger, 38.000 de Kriegsmarine, 40.000 de Luftwaffe en 6.000 het Afrika Korps.

Tijdens het zoeken naar bepaalde foto's in Fort d'Ivry kwam onze Franse medewerker Paul Pallud een serie ongeïdentificeerde foto's tegen van een neergeschoten sergeant-vlieger van de RAF, naast zijn verongelukte Spitfire, omringd door Duitse bewakers. Gelukkig bevond er zich tussen de afdrucken een papiertje waarin het ministerie van luchtvaart in Engeland werd meegedeeld dat C. Howard Squire boven Frankrijk was neergeschoten en was gered. Het was gedateerd februari 1941 en het was dit bewijsmateriaal dat leidde tot het ontrafelen van het hele verhaal achter deze opmerkelijke serie foto's.

Naspeuringen in de Air Historical Branch in Londen leverde meer informatie; namelijk dat op 26 februari 1941, bezig aan zijn eerste offensieve zuiveringsacties, No. 54 Squadron uit Hornchurch betrokken werd bij het opruimen van weerstand in de lucht nadat twaalf Blenheims de haven van Calais hadden gebombardeerd. No. 54 Squadron fungeerde in feite als dekking voor het 64e Squadron tijdens zijn vlucht van Dover naar Calais. Het Operations Record Book van RAF-Hornchurch vermeldt dat boven Calais, tijdens een zware beschieting met

luchtdoelkanonnen, sergeant Squire, vliegend in de Spitfire P7443, voor de Franse kust was afgesprongen nadat zijn vliegtuig klaarblijkelijk was geraakt door het luchtafweergeschut. Dit was zoals we zullen zien niet geheel juist. We vroegen daarna aan de RAF Records Branch in Barnwood, Gloucestershire of zij een brief wilde doorzenden naar het laatst bekende adres van sergeant Squire. Na veertig jaar is het adressenbestand verouderd en men moet geluk hebben wil men nog iemand vinden. Deze keer hadden we echter geluk en binnen een paar dagen had uw redacteur een telefonisch gesprek met de ex-Spitfire piloot die verbaasd en tegelijkertijd een beetje terughoudend was tegen-

door Gordon Ramsey

over het plan om iets te publiceren over een voorval waarop hij nou niet bepaald trots was. Wij wezen hem op de historische waarde van de foto's en uiteindelijk was de heer Squire bereid het hele verhaal uit de doeken te doen. Wat nu volgt is een verslag over wat er werkelijk gebeurde, gebaseerd op Howard Squire's herinneringen aan die dag, die nog zeer duidelijk en overzichtelijk zijn. Op de dag waarover het hier gaat was hij in feite niet ingedeeld om een vlucht te maken, hoewel hij wel de briefing van die morgen bijwoonde. Nadat de vliegers in

Oorspronkelijke foto's uit het ECP Armées archief, zonder ondertekeningen. Geheel boven: sergeant Howard Squire van No. 54 Squadron. Boven: Zijn tegenstander, Hauptmann Herbert Ihlefeld, commandant van Jagdgeschwader 77.

hun respektievelijke messes het middagmaal hadden gebruikt, arriveerde de vrachtwagen die hen naar het platform bracht. Howard Squire haalde nog net de truck, juist toen deze optrok om zijn collega-vliegers af te zetten om daarna op het platform hun terugkeer af te wachten. Bij aankomst was ofwel iemand vermist of kwam de Spitfire P7443 (een Mk II codeletter E) beschikbaar en tot vreugde van sergeant Squire werd hij aangewezen als no. 2 van eerste luitenant Chapman. Terwijl de anderen reeds het ritueel van het leeghalen van hun zakken hadden ondergaan en voorzien waren van de ge-

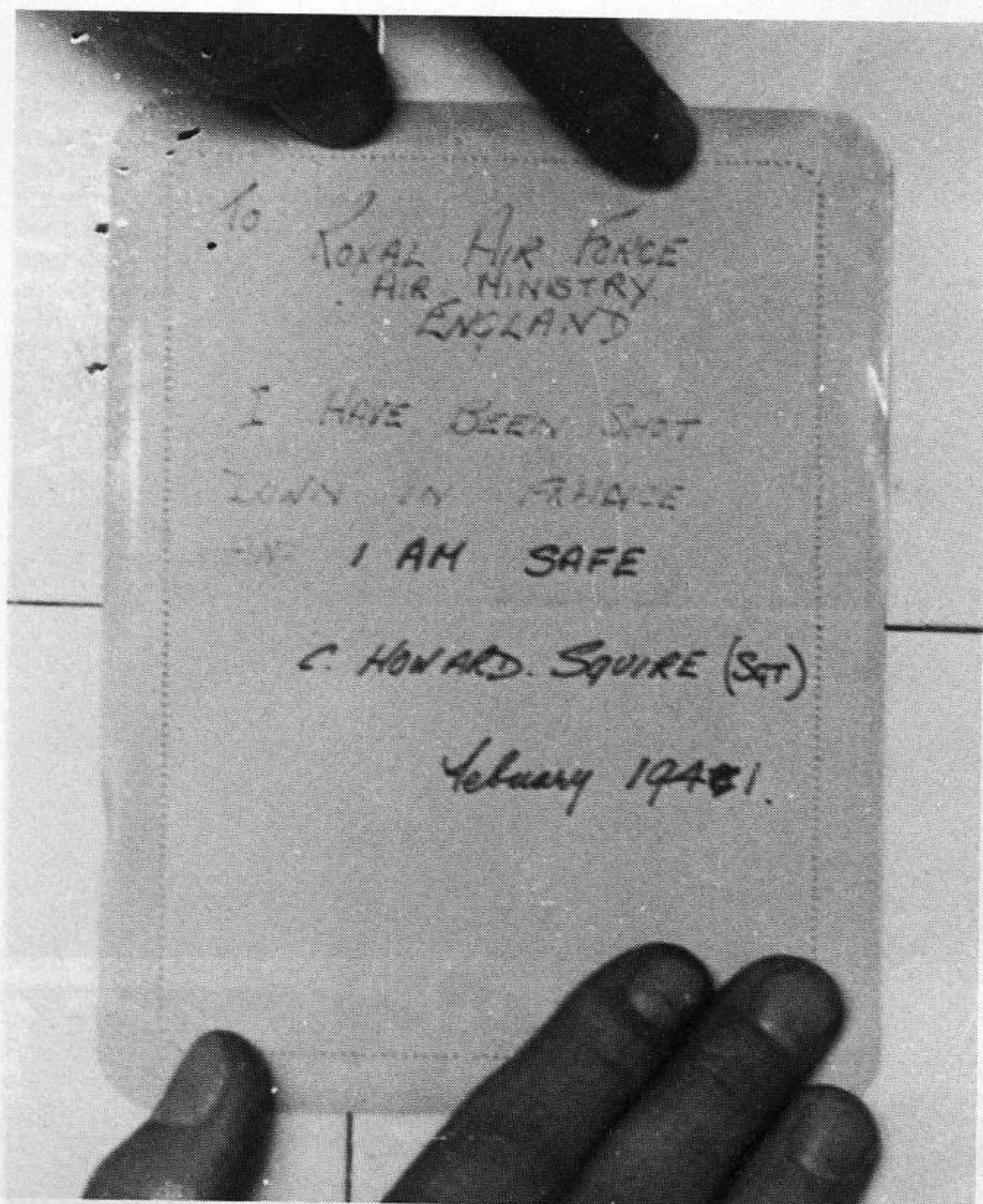
bruikelijke revolver, was dit niet gedaan bij onze piloot van de Volunteer Reserve (hij had zich aangemeld op 13 september 1939), daar hij geen tijd had voor deze procedure, zo onverwacht was de beslissing gevallen dat hij zou gaan vliegen. Eenmaal in de lucht formeerde het squadron zich in

'Finger Fours', met de secties achter elkaar vliegend. Het was pas de tweede keer dat het squadron in deze formatie vloog. Met de 'B' groep, met als leider de oudste vluchtcommandant, kapitein-vlieger George Cribble, gevolgd door groep 'A' geleid door eerste luitenant-vlieger Jack Charles, met

YEAR 1941	AIRCRAFT		PILOT, OR 1ST PILOT	2ND PILOT, PUPIL OR PASSENGER	DUTY (INCLUDING RESULTS AND REMARKS)	SINGLE-ENGINE AIRCRAFT				MULTI-ENGINE AIRCRAFT				PASS. ENGINEER	INSTEAD OF FLYING (See Note 1)		
	Type	No.				DAY		NIGHT		DAY		NIGHT			Total	Pilot	
						DUAL	PILOT	DUAL	PILOT	DUAL	1st PILOT	2nd PILOT	DUAL				1st PILOT
MONTH	DAY					(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
					TOTALS BROUGHT FORWARD	64.50	132.66	40	2.50						3.50.	12.50	4.20
FEB	1	SPITFIRE	A	SELF	FORMATION No 2.		55										
FEB	1	SPITFIRE	C	SELF	SQUADRON FORMATION (2)		55										
FEB	2	SPITFIRE	D	SELF	SQUADRON FORMATION (2)		35										
FEB	2	SPITFIRE	L	SELF	FORMATION No (2).		35										
FEB	3	SPITFIRE	C	SELF	SQUADRON FORMATION	1.00											
FEB	4	SPITFIRE	A	SELF	DUSK LANDINGS. (2)				15								
FEB	6	SPITFIRE	G	SELF	SQUADRON FORMATION. (3)		50										
FEB	6	MAGISTER	P6344	SELF	FIRST SOLO ON TYPE.		40										
FEB	6	MAGISTER	P6344	SELF	FIRST NIGHT SOLO. LOCAL AREA CIRCUITS.				50								
FEB	6	MAGISTER	P6344	SELF	NIGHT FLYING PRACTICE				55								
FEB	9	SPITFIRE	C	SELF	BATTLE CAME TO 3000'	1.05											
FEB	9	SPITFIRE	C	SELF	DOG FIGHTING.		55										
FEB	9	SPITFIRE	C	SELF	DUSK LANDINGS. (1)				30								
FEB	10	SPITFIRE	G	SELF	AEROBATICS		35										
FEB	10	SPITFIRE	C	SELF	AA Co-op. LEARNING		35										
FEB	10	SPITFIRE	C	SELF	NIGHT CIRCUITS & LANDINGS (3)				55								
FEB	11	SPITFIRE	C	SELF	AEROBATICS		40										
FEB	15	SPITFIRE	G	SELF	SQUADRON FORMATION	1.00											
FEB	16	SPITFIRE	L	SELF	FORMATION No 3.		50										
FEB	21	SPITFIRE	G	SELF	PATROL		40										
FEB	23	SPITFIRE II	E	SELF	PATROL		35										
FEB	26	SPIT.	E	"	OFFENSIVE PATROL (DUNKERK CALAIS) (GROUSE)		45										
GRAND TOTAL (Cols. (1) to (10))						64.50	146.05	40.	2.50	SQUADRON TO HORNCHEURCH 28-2-41							
218 0.						Missing, DUNKERK PRISONER OF WAR											
						I believe he was caught by Anti A. fire. Saw a parachute descending & out to sea											
						Confirmed by Radio (Lord's Trans. News) 25/2/41											
						3.50 p/12.50 4.20											

De pagina in Howard Squire's logboek over februari 1941, waarin z'n laatste vlucht is opgenomen (ingeschreven door zijn vluchtcommandant,

kapitein-vlieger Jack Charles). De verwijzing van Charles naar een door hem geziene parachute, richting zee, blijft onverklaard.

De notitie waarmee het allemaal begon. Dit vitale bewijsstuk, dat zich tussen de opnamen of de 35mm filmrol bevond die door het Franse leger in beslag was genomen, maakte het ons mogelijk het hele verhaal stukje bij beetje in elkaar te zetten.

Spitfire P7443 was niet meer dan nog weer een streep op het richtingsroer van Hauptmann Ihlefeld's 'Emil', hier gefotografeerd aan het Oostfront, toen zijn score op 46 stond.

sergeant-majoor Squire als laatste man in de rechterflank, won het squadron hoogte boven Kent en ging het op weg naar Boulogne. Met een onzichtbare zee door de mist en vanwege de opgelegde radiostilte was de eerste indicatie voor de vliegers dat zij Frankrijk naderden het moment dat zij uit de zon kwamen voor de aanvliegroute op Calais en Duinkerken. Howard Squire was aangenaam verast dat het squadron niet onder vuur werd genomen door luchtafweergeschut, iets wat hij wel had verwacht. Maar plotseling kwam daar verandering in. Een snel bewegend voorwerp kruiste de vlucht van het squadron van links naar rechts. Ogenblikkelijk flitste de gedachte aan een 'lokaas' door Squire's hoofd, hoewel de radio volledig stil bleef. Meteen hierna verliet kapitein-vlieger Chapman, zijn no. 1, de formatie om het voorwerp te onderscheppen. Een fractie van een seconde aarzeland, in tweestrijd het gevaar te vermijden of zijn plicht te vervullen en de no. 1 te dekken, dook Squire naar beneden achter Chapman aan. Hij kreeg voor een kort ogenblik het vliegtuig voor hem in zicht, maar verloor het daarna uit het oog. Het zicht was goed, maar sergeant Squire dacht dat zijn no. 1 een lichte wolk was gepasseerd. In feite was het zo dat Chapman, zijn fout realiserend, was gedraaid en zich weer bij zijn squadron had gevoegd, sergeant Squire achterlatend die nog op zoek was naar zijn no. 1 om hem dekking te geven. Binnen enkele seconden realiseerde hij zich dat hij alleen was en hij maakte een draai om zijn squadron weer op te zoeken. De rest van zijn vrienden waren echter nergens te ontdekken en enigszins gealarmeerd en zich bewust van het gevaar van het alleen vliegen boven vijandelijk gebied, klom hij tegen de zon in om te controleren of hij niet werd achtervolgd door Duitse jagers. Op dit punt tevredengesteld keerde Squire vol gas gevend terug naar huis, zwenkende bewegingen makend om eventuele achtervolgers af te schudden.

Ongelukkig genoeg volgde er, ondanks al zijn voorzorgsmaatregelen, een enorme knal waardoor het hele vliegtuig door elkaar schudde, de bakboordkant van de cockpitkap werd verbrijzeld en het blindvliegpaneel uit elkaar viel. Howard Squire realiseerde zich dat hij ondanks alles toch was geraakt door de vijand. Een snelle zijdelingse overslag makend duwde hij de knuppel tegen zijn maag, waarna hij het bewustzijn verloor. Sergeant Squire her-

innert zich dat, eenmaal bijgekomen, het was alsof hij uit een diepe slaap ontwaakte, het leek of het jaren duurde voor hij zich bewust werd van het feit dat zijn vliegtuig zich in een stijle, oncontroleerbare duikvlucht bevond, waarbij hij allereerst de luchtstroom opmerkte die door de gebroken cockpit kwam. Instinctmatig reagerend draaide hij een bocht op de rolroeren en niemand achter zich ziende, begon hij op te trekken. Een andere bons weerkaatste op de vliegtuigromp en om de 'nachtmerrie' nog te verscherpen, was de Duitser nergens te zien. Weer duikend, trok hij op zonder te worden aangevallen. De motor begon slecht te lopen en met een misselijkmakend gevoel drong het tot hem door dat hij Engeland niet meer zou kunnen bereiken. Iedere keer als hij zijn neus richting Engeland draaide werd hij aangevallen door Messerschmidts MG 109, wat er op wees dat hij snel moest zien te landen. Bij zijn vlucht over het strand, iets ten noorden van Calais, zag hij een langgerekt stuk vlak strand, maar vanwege zijn angst voor mijnen, zocht hij een stuk grond binnen de zeeoewering. Op goed geluk vliegend - 'met behulp van mijn zitvlak' -, er was geen sprake meer van het aflezen van een snelheidsmeter, maakte hij een linkse boog om een aanloop te nemen voor de landing. Met de remkleppen neer scheerde de Spitfire over de duinen, wat gepaard ging met het geluid van een te pletter vallend vliegtuig. Zijn ogen openend sprong hij snel uit zijn vliegtuig en begaf zich richting zee, terwijl er allerlei mensen op hem af kwamen. Plotseling werd er een schot boven zijn hoofd afgevuurd en hij liet zich vallen. Toen er een soldaat bij de neus van de P7443 verscheen, stak Howard Squire zijn handen omhoog en werd begroet met de gebruikelijke woorden: 'voor jou is de oorlog afgelopen'. Zijn opgetogen veroveraars brachten hem naar een in de zeeoewering gebouwde bunker, voortdurend vragend of hij een Canadees was. Wetend dat hij onder de modder zat vanwege het feit dat hij in een soort moeras was terechtgekomen in plaats van op zand, vroeg sergeant Squire 'Wasser', een van de weinige Duitse woorden die hij kende. Kort daarna werd er een bak water, een stuk klei-achtige zeep en een handdoek gebracht en werd de waardigheid van de Royal Air Force hersteld.

Binnen een paar minuten arriveerde er een sergeant van de Luftwaffe die Howard Squire naar een auto bracht, nadat hij hem eerst zijn vliegerhand-

schoenen had ontnomen, happig als hij was op een souvenir. Vriendelijk vroeg de Unteroffizier of de sergeant zich niet verwond had en ook informeerde hij naar het nummer van zijn squadron. Na het antwoord 'sergeant Squire 968401', lachte hij en reed hem naar de officiersmess die aan de rand van het vliegveld Calais-Marck lag. Bij aankomst werd hij begroet door een inlichtingenofficier, die vloeiend Engels sprak en die hem naar een antichambre bracht. Er werd hem Schnapps aangeboden maar men drong hem niets op. Opnieuw werd naar zijn squadronnummer gevraagd en na weer hetzelfde antwoord gegeven te hebben lachte de officier en zei: 'Natuurlijk geef je mij dat niet, jij bent een militair, nietwaar?' Op de vraag of hij honger had antwoordde Squire bevestigend, omdat hij geen idee had wanneer hij weer te eten zou krijgen. Kort daarna werd er een groot bord met brood en worstjes gebracht en de rest van het squadron keek toe terwijl hij zat te eten. Hij herinnert zich dat iedereen heel vriendelijk was en dat hem allerlei vragen werden gesteld, zoals waar hij vandaan kwam, of hij een vriendin had, wanneer hij officier zou worden en zoal meer. Toen de inlichtingenofficier de hoop uitsprak dat hij ongedeerd was, kwam hij tot de ontdekking dat hij zijn pols had verstuikt bij de landing. Er werd daarom besloten dat de plaatselijke arts uit Calais geconsulteerd moest worden. De inlichtingenofficier en een paar bewakers gingen met hem naar Calais, maar omdat de dokter in een nauwe straat woonde, moesten ze het laatste stuk lopen. Zich afvragend wat zijn kansen waren om te ontsnappen, merkte hij dat verscheidene Franse burgers naar hem lachten en hun duim opstaken, waardoor hij zich iets minder verlaten voelde. Na aankomst werden zijn hart en longen door de arts onderzocht en kreeg hij toestemming zich met warm water te wassen en de laatste resten modder van zijn uniform te borstelen.

Na terugkeer op het vliegveld werd hij meegenomen naar een platform op een boeren erf en vervolgens teruggebracht naar de plaats waar zijn vliegtuig was geland. Squire hoopte dat hij in de gelegenheid zou zijn de IFF uitrusting te vernietigen, wat hij door alle opwinding eerder vergeten had te doen, maar spijtig genoeg waren de technici al bezig de radioapparatuur te verwijderen. Na het nemen van talloze foto's, waarvan sommige zeker terecht zouden komen in eigen fotoalbums, keerde

Met een treurig gezicht kijkt Howard Squire naar de 'Identification Friend or Foe'-uitrusting (IFF), waarvan hij hoopte dat hij ze kon vernietigen, maar die door de Duitsers werd losgeschroefd.

men terug naar de mess, waar ruzie ontstond tussen de geen Engels sprekende winnaar van het luchtgevecht en leden van het plaatselijke detachement van de luchtdoelartillerie, die elk voor zich het recht opeisten van de zege. Toen het twistpunt werd uitgelegd aan Howard Squire, bevestigde hij de lezing van zijn knappe tegenstander - niemand minder dan de commandant van Jagdgeschwader 77, kapitein Herbert Ihlefeld. Dit standpunt werd gedeeld door de rest van het squadron.

Na verscheidene drankjes werd Squire ondergebracht in wat hij vermoedde het Groepshoofdkwartier in St. Omer. Hier kreeg hij te eten, maar ook een wat stuggere behandeling. Hij bracht een ellendige nacht door in een koude kamer waar het licht aanbleef en waar hij onder bewaking stond van twee korporaals. De volgende dag, na een vergeefse ontvluchttingspoging op het station van Brussel, werd hij naar Dulag Luft in Oberursel bij Frankfurt gebracht, waar hij de K.D. Luft No. 515 kreeg. Na een periode van ondervraging van vijf tot zes dagen door Sonderführer Eberhardt (die perfect Engels sprak) werd hij gedurende drie tot vier weken ondergebracht in een nabijgelegen kamp met nog vijftig anderen. Hij werd toen verplaatst naar Stalag Luft 1 in Barth in Pommeren, waar hij een jaar bleef en in het voorjaar van 1942 werd hij doorgestuurd naar Stalag Luft 3 in Sagen in Silezië. In 1943 werd hij echter weer naar een ander kamp gezonden, ditmaal naar Heydekrug in Oost-Pruisen (Stalag Luft 6), maar toen de Russen in augustus 1944 naderden, werden de gevangenen in veevagens naar Thorn in Polen gebracht (Stalag 357). Een maand later werden zij vervoerd naar Fallingbomel ten noorden van Hannover, waar Squire op 26 april 1945 werd bevrijd door het 8e Regiment Huzaren van de 7e Pantserdivisie.

In december 1948 nam Howard Squire weer dienst in het Vrijwilligers Korps van de RAF. Hij vloog toen op de basis in Castle Bromwich met Chipmunks en Tiger Moths, totdat het Korps in mei 1953 werd opgeheven. Hij verliet de dienst als eerste luitenant.

Na zijn verslag over deze episode ontvangen te hebben in februari 1983, verkregen wij van de Air Photo Library in Keele, een luchtfoto van het kustgebied ten noorden van Calais (dichtbij de nu bestaande Hoverhaven), die twee weken na het ongeluk was gemaakt. Onder een vergrootglas konden men de omtrek van de Spitfire ontdekken door de onmiskenbare ellipsvormige vleugels, liggend in de duinen een paar meter verwijderd van een pad naar de kust. Uitgerust met deze foto en nog een paar andere foto's van de ECPA, arrangeerden we een geschikte datum voor een samenkomst met Howard en zijn vrouw Shirley als zij op de terugweg zouden zijn van een vakantie in Frankrijk. Door de vondst, veertig jaar later van de nog vrijwel geheel in tact zijnde Mk 1 Spitfire van wijlen tweede luitenant Peter Cazenova op het strand van Calais (zie Toen en Nu nr. 32), wisten we niet wat wij konden verwachten. Toen we echter over de, nu verharde,

landweg reden die naar zee leidt, troffen we een nieuwe weg aan die parallel met het strand loopt en waar aan beide kanten nieuwe fabrieken staan. Onze verflauwde hoop nam weer wat toe toen wij een vlak terrein ontdekten in het desbetreffende gebied, zoals aangegeven op de luchtfoto. De afstand metend op de luchtfoto van de Spitfire naar het pad en de afstand van het einde van deze weg naar de landingsplaats van het vliegtuig, pasten we vervolgens op de grond af. Hierdoor kwamen we tot de ontdekking dat, waar het wrak had moeten liggen, nu een gloednieuwe fabriek staat (ironisch genoeg een Brits concern dat wasmachines maakt), welk gebouw tenminste 1.20 meter van de bakboordvleugel heeft opgeslokt. Het terrein erom heen was helemaal omgeploegd en overal lagen roestende tanks waar chemicaliën uitlekten.

Na het nemen van foto's reden we verder op zoek naar de locatie van het platform dat Howard was getoond door de Duitse officieren, 42 jaar geleden. Aangekomen bij een paar gebouwen reden we over de binnenplaats en tot grote vreugde van Howard Squire bleek hier maar weinig veranderd te zijn, afgezien natuurlijk van het feit dat hier nu geen Luftwaffe meer was.

Kapitein Ihlefied overleefde de oorlog ook. In februari 1941 als commandant van het Jagdgeschwader 77, was hij niet alleen in het bezit van het Spaanse Goudenkruis, maar ook van het Ritterkreuz, dat hem op 13 september 1940 persoonlijk door Hitler was uitgereikt. Het neerhalen van Howard Squire betekende weer een streep op zijn kerfstok, die er op 26 juni 1941 precies veertig telde, waarvoor hij de eikenbladeren verwierf bij het Ritterkreuz. Daarmede was hij de 16e die deze onderscheiding ontving. Op 24 april 1942 kreeg hij het daarbij behorende zwaard uitgereikt voor zijn 101e overwinning (de 9e die deze onderscheiding kreeg) en hij beëindigde de oorlog als luitenant kolonel met een totale reeks van 140 overwinningen.

Terug in Engeland begonnen we een zoektocht naar Herbert Ihlefied en in december 1983 ontvingen we een bericht van hem dat hij in Wennigsen bij Hannover woonde. Hij was heel blij met de foto's aangezien de afdrucken die hij had gehad, samen met andere documenten uit zijn huis waren gehaald toen het Russische leger Berlijn binnentrok. Ihlefied bevestigde dat hij commandant van Lehrgeschwader 2 in Calais-Marck was geweest in de periode van 25 december 1940 tot 29 maart 1941 in welk tijdvak hij 22 vliegtuigen boven Engeland, het Kanaal en Frankrijk had afgeschoten.

De heer Ihlefied gaf ronduit toe dat hij zich het gevecht met deze Britse piloot niet meer voor de geest kon halen, maar hij vond het wel leuk om

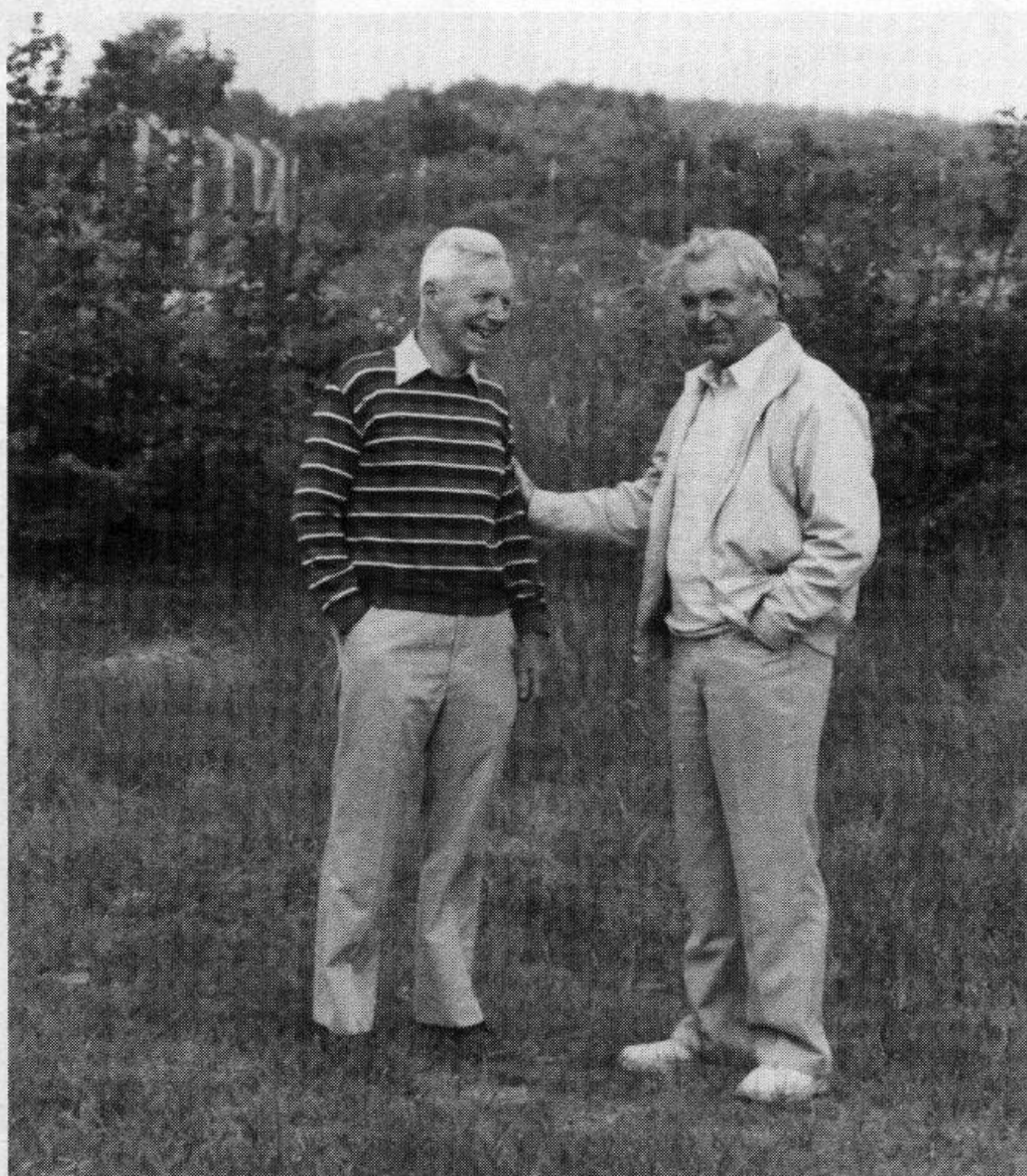

26 Juli 1984. De plek waar de Spitfire neerkwam ligt thans achter deze fabriek - de schrijver wijst Herbert Ihlefied de plaats aan.

kennis te maken met zijn vroegere tegenstander, net zo als Howard Squire trouwens. Hij gaf daarna een korte beschrijving van zijn carrière bij de Luftwaffe die begon met zijn vrijwillige dienstneming op 1 april 1933. Van het voorjaar tot de herfst van 1938 vloog hij als gevechtsvlieger mee in het Condor Legioen in Spanje, ervaring opdoend met luchtgevechten, waarbij hij acht overwinningen behaalde. Hij deelde ook het lot van Howard Squire te worden neergeschoten - in zijn geval zeven keer, een keer per parachute eruit springend en een keer in vlammen naar beneden gehaald tijdens een laagvliegactie boven Joegoslavië op 6 april 1941, toen hij gewond raakte en gevangen genomen werd. Na zes weken was hij weer in staat zich bij het Duitse leger aan te sluiten en aan het eind van de oorlog was hij commandant van het Jagdgeschwader 1, vliegend met een Me 162 jachtvliegtuig. Hij werd door de Britten in Leck gevangen genomen en werd zo voor de tweede keer krijgsgevangene. Zijn totaal van 140 overwinningen plaatst hem als 36e op de ranglijst van Duitse gevechtsvliegers.

En zo gebeurde het dan dat 42 jaar later, heel passend op de 75e gedenkdag van Louis Blériot's eerste vlucht over het Kanaal, de twee voormalige tegenstanders elkaar ontmoetten op de landingsplaats even ten noorden van Calais. Er was veel organisatievermogen aan te pas gekomen om deze historische ontmoeting te laten plaatsvinden. Om 10.30 uur op een zonnige woensdagmorgen, had deze emotionele reünie plaats, bezegeld met het uitwisselen van geschenken - een gedenkplaat met een Me 109 van Herbert Ihlefied en een model van een Spitfire waarin Howard Squire had gevlogen. Er wordt wel gezegd dat de affiniteit van vliegers onderling grensoverschrijdend is en in dit geval was dat ook werkelijk zo, het was haast ondenkbaar dat deze twee mannen, 42 jaar geleden, geprobeerd hadden elkaar te doden bij hun ontmoeting boven het luchtruim van Calais.

Na het bezoek aan de landingsplaats gingen we naar het platform op het vliegveld van Calais-Marck waar Howard Squire naar toe was gebracht na zijn gevangenneming. De locatie werd door Herbert

Dezelfde vliegers op dezelfde plek. Let op de schade door granaatvuur aan het linker windscherm en op het canvas zuurstofmasker type D.

Ihlefeld meteen herkend, en hij vertelde dat de huidige schuur in 1940-1941 als hangar was gebruikt. Herbert vertelde ook dat op dit stuk grond de wrakken van vliegtuigen werden gedumpt, waarna ik en Peter Cornwell (een van de auteurs van ons boek, *The Battle of Britain - Then and Now*) naars-
tig als een stel miereneters op zoek gingen of er misschien nog wat overblijfselen te vinden zouden zijn.

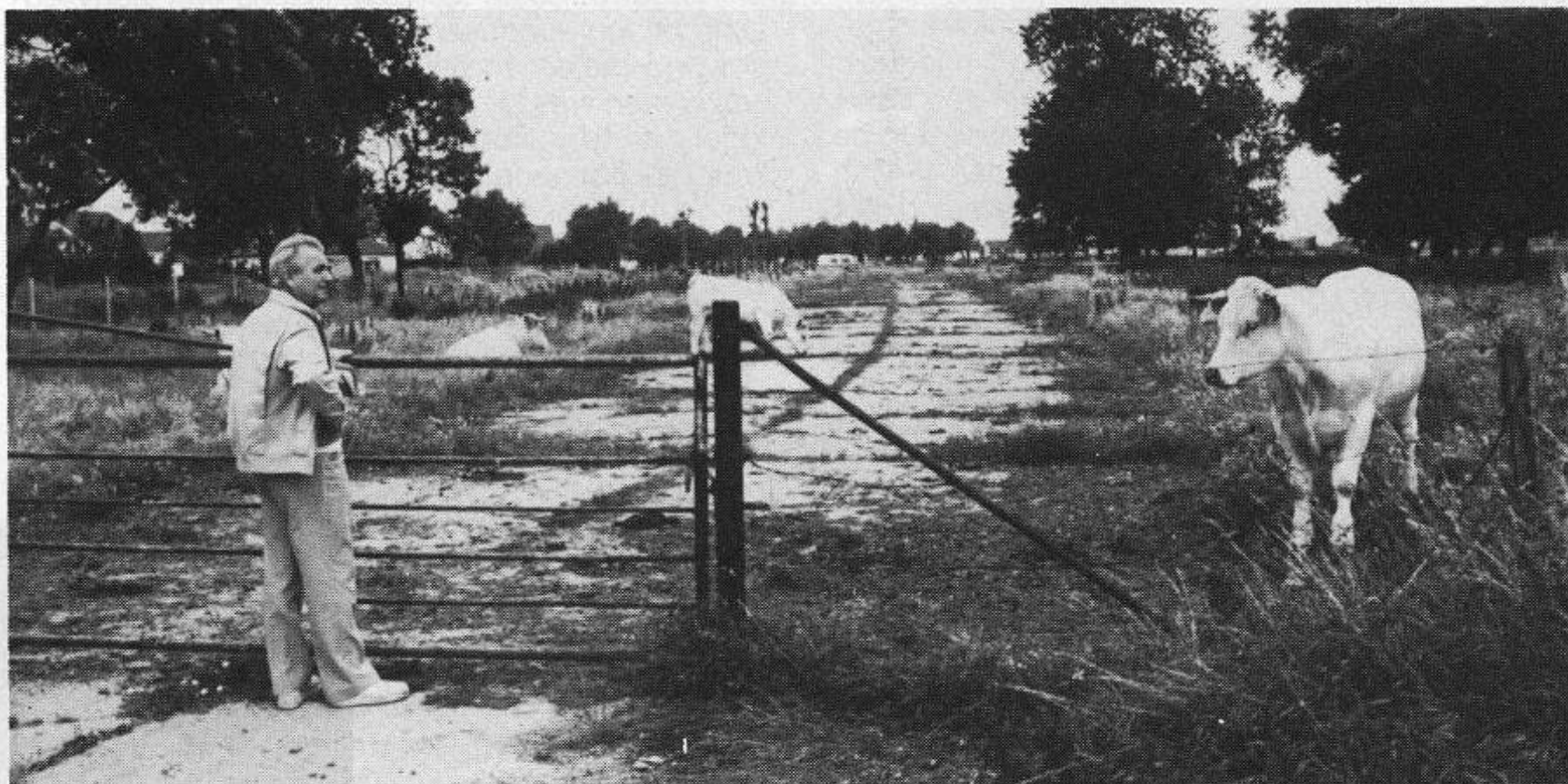
We wilden ook precies te weten komen waar zich de kamer bevond waar Howard een drankje was aangeboden door het squadron en Herbert vertelde dat dit was gebeurd in zijn hoofdkwartier - een houten gebouw. Toen we op de plek kwamen werd duidelijk dat dit al lang moest zijn afgebroken. Op deze plek grazen nu koeien met bijzonder lange horens. Maar ondanks dit probleem durfden wij toch de vergelijkingsfoto's te maken.

Zoals men kan verwachten tussen oudgedienden, werden er verhalen uitgewisseld, waarvan een ervan Howard zeer ontroerde. Het briefje dat hij had geschreven in februari 1941 en dat ons op het spoor had gebracht, was in feite niet via het Rode Kruis gekomen, wat men normaal verwacht zou hebben, maar was door Herbert Ihlefeld persoonlijk boven Engeland uitgeworpen daarbij zijn leven ris-
kerend door alleen vliegend, onder de Britse radar door, op een bewolkte dag boven Croydon en onder hevig vuur van luchtafweergeschut het briefje in een doosje in dit gebied af te werpen. Een bewijs dat in sommige gevallen toch nog een soort ridder-
lijkheid aanwezig was in Europa in de eerste da-
gen van de Wereldoorlog II.

Het Fort d'Ivry foto archief is voor iedereen toegankelijk. Men moet wel eerst toestemming vragen voor een bezoek aan het archief. Schrijf aan Monsieur Le Colonel Chef de SIPRA, 231 Boulevard Saint- Germain 75007, Paris. Men moet de reden opgeven voor een bezoek, d.w.z. onderzoek, auteur, verzamelaar, enz. Als men de referentie-
nummers heeft van de foto's die men wil hebben, kan men deze bestellen bij ECP Armées, Photo-
thèque, Fort d'Ivry, 75998 Paris Armées, maar dat gebeurt alleen als men een copie van de toestem-
mingsbrief met de bestelling meestuur.

Deze boerenschuur aan de noordzijde van Calais-Marck werd vroeger door de Duitsers gebruikt als platform; de schuur was toen ingericht als hangar.

Herbert Ihlefeld wijst de weg naar zijn vroegere stafkwartier tegenover het vliegveld - niet ver van het huidige naoorlogse terminal. De oorspronkelijke betonweg is er nog, maar niet de gebouwen; dit is dezelfde plek waar in 1941 de toenmalige tegenstanders champagne dronken.

Twee groepsfoto's waar 43 jaar tussen liggen. Onder: V.l.n.r. de schrijver met zijn no.2, Herbert en Frau Ursula Ihlefeld, Peter Cornwell, miss Elaine, tolk en Howard en Mrs Shirley Squire.

**'40~'45
TOEN & NU**

De acties tegen Prüm

februari 1945

door professor Frank T. Edwards

Twee jaar geleden, bij het samenstellen van een cursus militaire geschiedenis ter ondersteuning van het leerplan van het Reserve Officer Training Corps op het California State College, begon ik enkele klasprojecten samen te stellen waarin de nadruk werd gelegd op de rol van het 'Combat Team' in de Tweede Wereldoorlog, een en ander gebaseerd op de operaties van de 4e Infanteriedivisie rond Prüm in februari/maart 1945. Ikzelf was indertijd uit de aanvullingsreserve als tirailleur bij de A-Compagnie van het 8e Regiment Infanterie ingedeeld, juist toen de opmars van de divisie op Prüm tot staan kwam, waarna ik op het eind werd overgeplaatst naar de D-Compagnie voor de laatste aanval aan de overkant van de rivier de Prüm in maart. Dit artikel is in hoofdzaak gebaseerd op de omvangrijke operatierapporten aanwezig in de US National Archives, op korpsgeschiedenissen en op gesprekken met voormalige Duitse en Amerikaanse deelnemers aan deze gebeurtenissen.

Kort geleden keerde ik terug naar dit slagveld. Met behulp van Klaus Ritter, die toen als 18-jarige (even oud als ik toen) als vrijwilliger diende bij de 18e Volks-Grenadier-Division, en die op 21 december 1944 gewond was geraakt toen hij dekking zocht voor Amerikaans mortiervuur, had ik geen moeite de verschillende locaties terug te vinden die afgebeeld waren op foto's uit die periode. Tegen de tijd dat ik ging deelnemen aan de strijd bij Prüm, was Ritter herstellende van zijn verwondingen thuis in Weinsheim, dat midden in het slagveld lag.

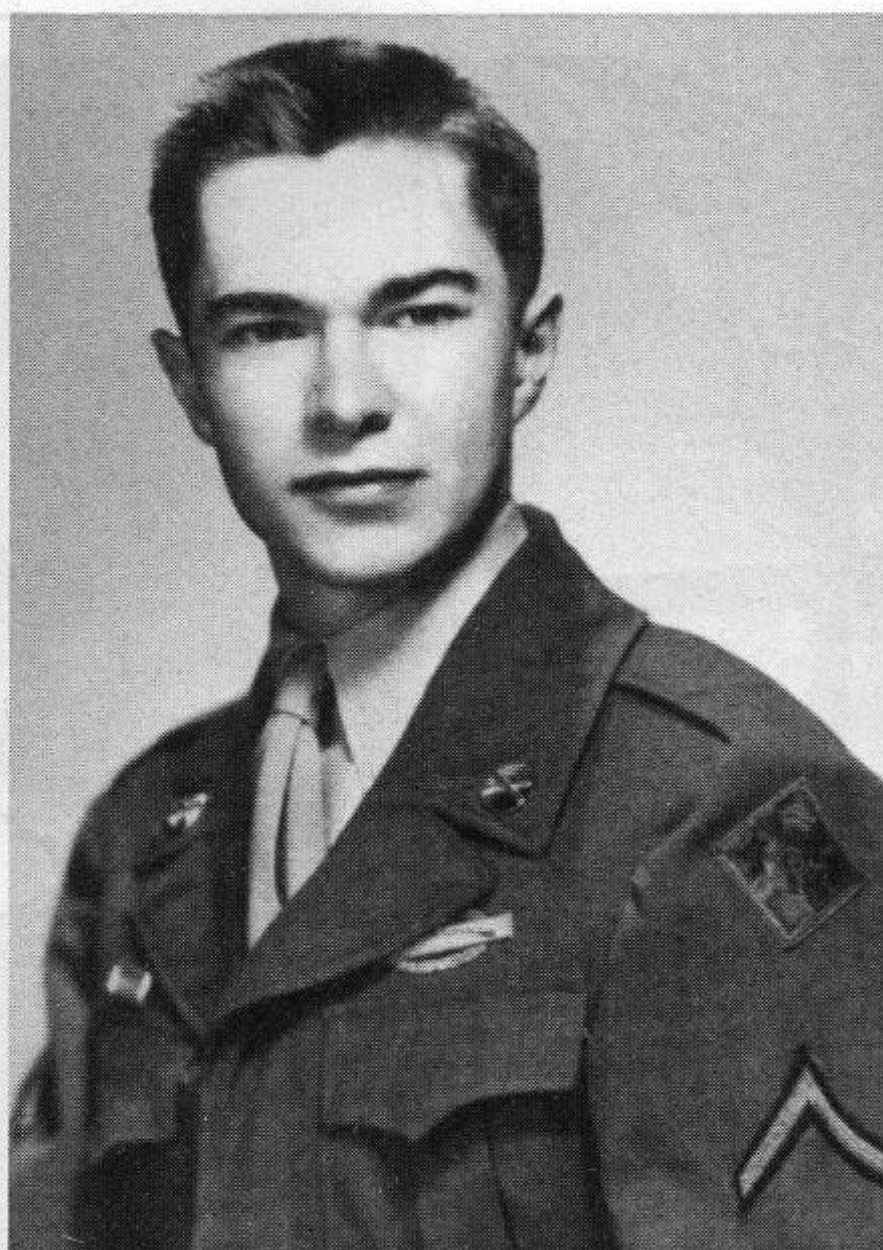
Na de opmars van de 4e Divisie vanuit Normandië door Frankrijk, waar zij het grootste deel van haar oorspronkelijke tirailleurs had verloren, was de divisie midden september de Duitse grens gepasseerd, was zonder veel tegenstand de Siegfried Linie binnengedrongen en was op weg naar Prüm, toen de vooruit geschoven compagnieën uiteen-

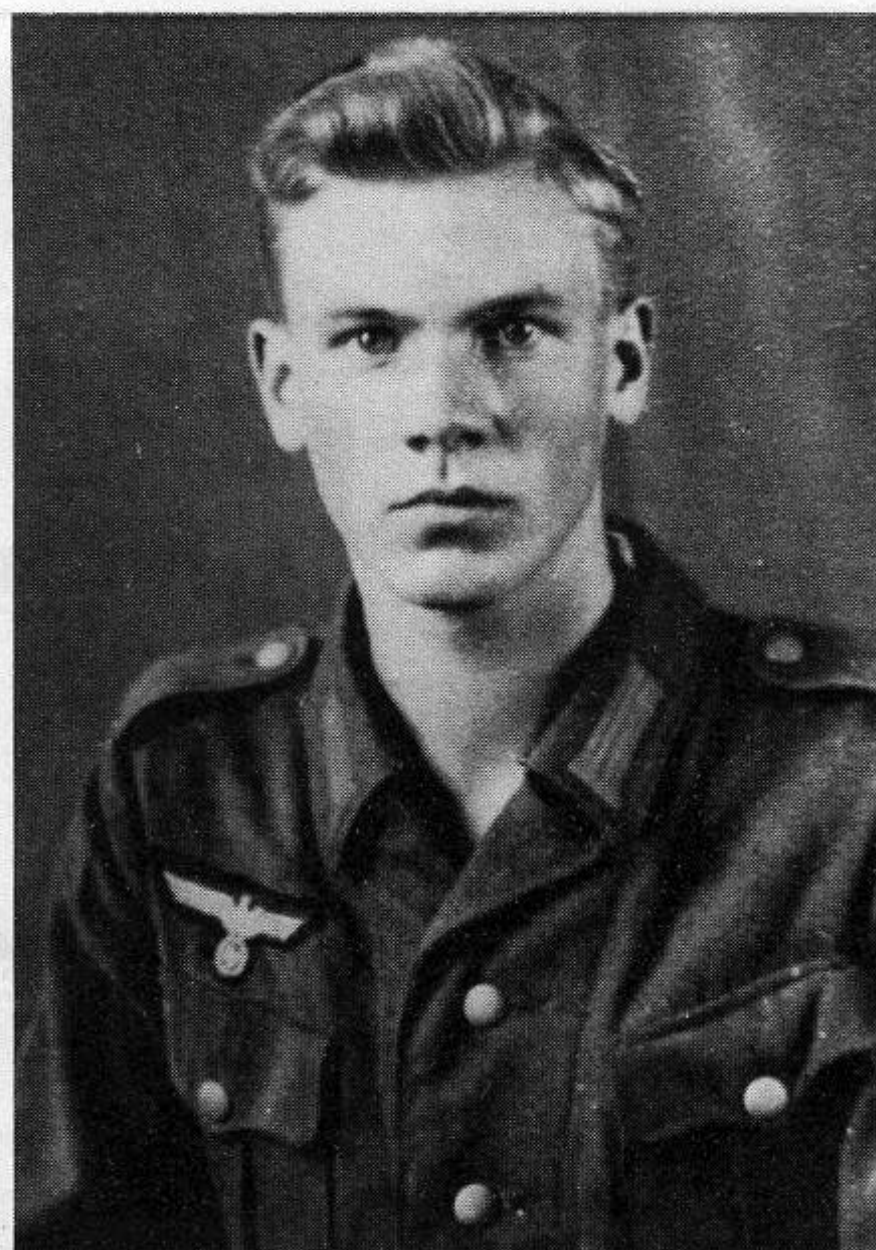
Geheel boven: Het 3e Bataljon van het 2e Infanterieregiment (4e Divisie), trekt op 14 september 1944 Bleialf binnen. Deze vroege septembergevechten markeerden de eerste poging van de 4e Divisie om Prüm in te nemen. (Alle contemporaine foto's U.S. Army) Boven: Dezelfde straat, onveranderd, ondanks de aanhoudende gevechten in de omgeving ervan.

geslagen werden en zware verliezen leden, waarbij zij hun doden moesten achterlaten in de schaduw van de Schnee Eifel. In november nam de divisie deel aan de bloedige strijd in Hürtgen Wald waar zij zware verliezen leed bij herhaalde vergeefse pogingen de West Wall te doorbreken. In december, een paar dagen na aankomst in een 'rustig' gebied ten noorden van de stad Luxemburg, leed de onderbemande divisie tijdens het Ardennenoffensief weer zware verliezen bij de verdediging van dit vitale punt tegen de oprukkende Duitse linkerflank. In de laatste dagen van januari was de gedeeltelijk weer op sterkte gebrachte divisie weer in opmars naar de West Wall fortificaties langs de Schnee Eifel, na zich hardnekkig verdigende Duitsers op hun eigen grond te hebben teruggeworpen. De eerste aanval op de Siegfried Linie in de nacht van 3 op 4 februari in een sneeuwstorm (een sneeuwjacht en hagelbuien volgens de 'oude' stompen uit mijn compagnie die de spits vormden bij die aanval) stuitte op ongeordende en ondoeltreffende tegenstand wat onherroepelijk leidde tot een onomkeerbare doorbraak van de vijandelijke verdedigingslinie. Afgezien van een sterke Duitse tegenaanval in Brandscheid - het Verdun van de Eifel - waarbij de helft van het 3e Bataljon van het 22e Regiment Infanterie verloren ging, was er weinig effectieve tegenstand langs het Eifelgebergte. In de daarop volgende week van toegenomen vastberaden tegenstand van resten van verscheidene Volks-Grenadier divisies en van de 2e Panzer Division, besloot generaal Harold Blakeley, commandant van de aanvallende 4e divisie, al zijn regimenten in te zetten voor de verovering van Prüm, eertijds een belangrijk knooppunt van wegen en spoorwegen, maar toen (dat hoopte generaal Patton) de poort voor een gepantserde doorstoot die het Derde Leger tot aan de Rijn zou voeren. De onderbemande vijandelijke bataljons vochten met de moed der wanhoop tegen een vastberaden aanvallende. De Amerikaanse overmacht lag in een op het slagveld beproefde, ervaren divisie die in manschappen en uitrusting superieur was en die in staat was haar tegenstander voortdurend onder druk te zetten. Het Duitse overwicht lag op het gebied van het terrein en het weer, dat slechts nu en dan de Amerikanen gelegenheid gaf hun superieure tactische gevechtskracht in de lucht in te zetten. Het actiegebied van de divisie werd gekenmerkt door ravijnachtige smalle dalen gevolgd door heuvelruggen, zowel bebost als onbeplant, waar ingegraven tanks of gemotoriseerde kanonnen en automatische wapens konden profiteren van elke oneffenheid in de bodem, of in de dikke muren van de boerderijen die verspreid lagen langs de kronkelwegen die leidden naar Prüm.

Op 10 februari werd het dorp Tafel aan de rand van Prüm totaal verwoest en ingenomen door het 1e Bataljon, 22e Regiment, na het afslaan van een sterke Duitse tegenaanval. Op dezelfde dag werd het verzet op de Kalverienberg, een vooruitstekend heuvelgebied dat uitzag op Prüm, gebroken door een gecombineerde tank-infanterieaanval van het 3e Bataljon. Op beide flanken bereikten het 12e en 8e Regiment de rivier de Prüm, onderdelen van laatstgenoemde eenheid bezetten overwicht biedend terrein op de oosterlijke oever van dit belang-

Professor Frank T. Edwards in 1944 als soldaat 1e kl.

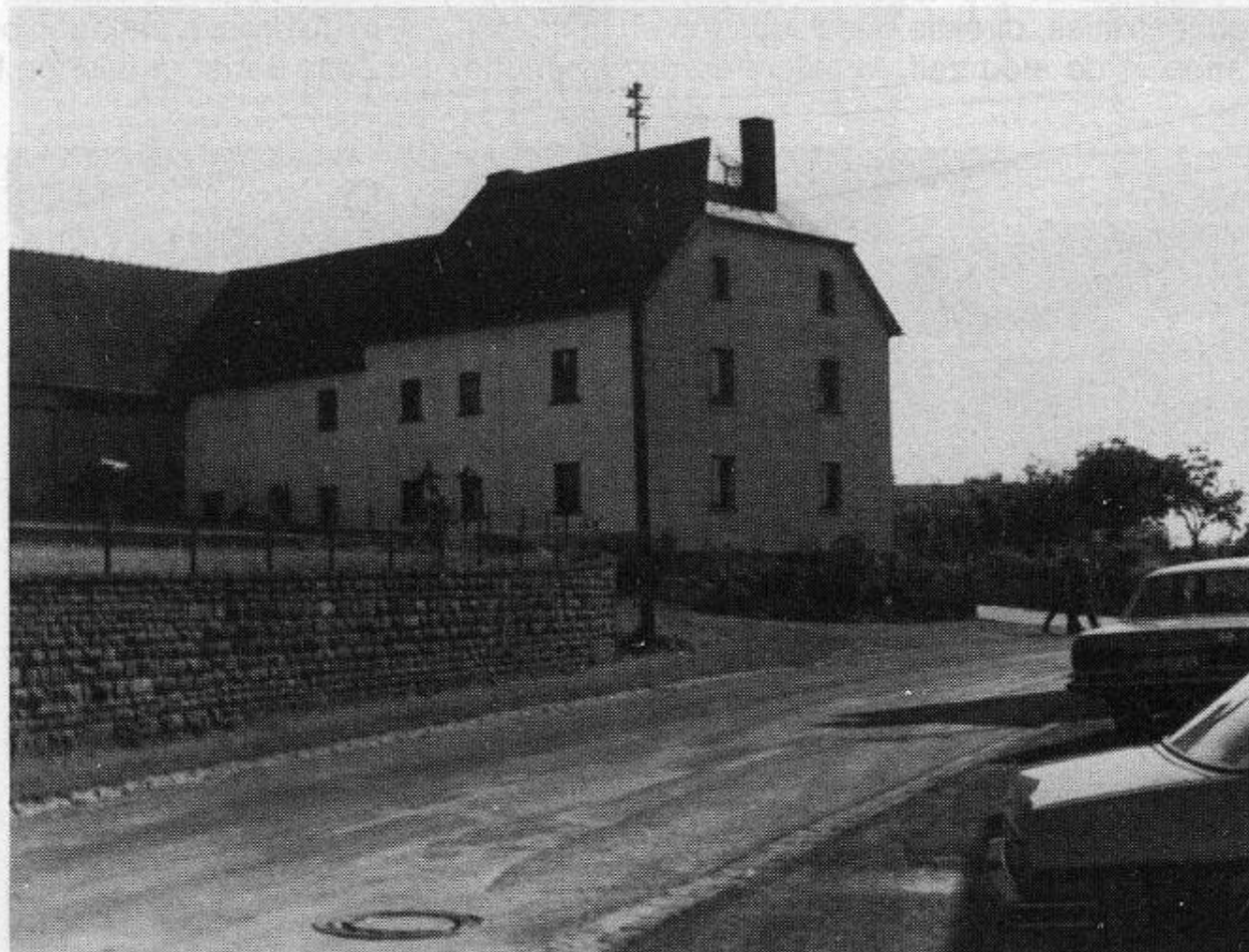
Unteroffizieranwärter (aspirant 0.0.) Klaus Ritter van het 293e Volks-Grenadier-Regiment.

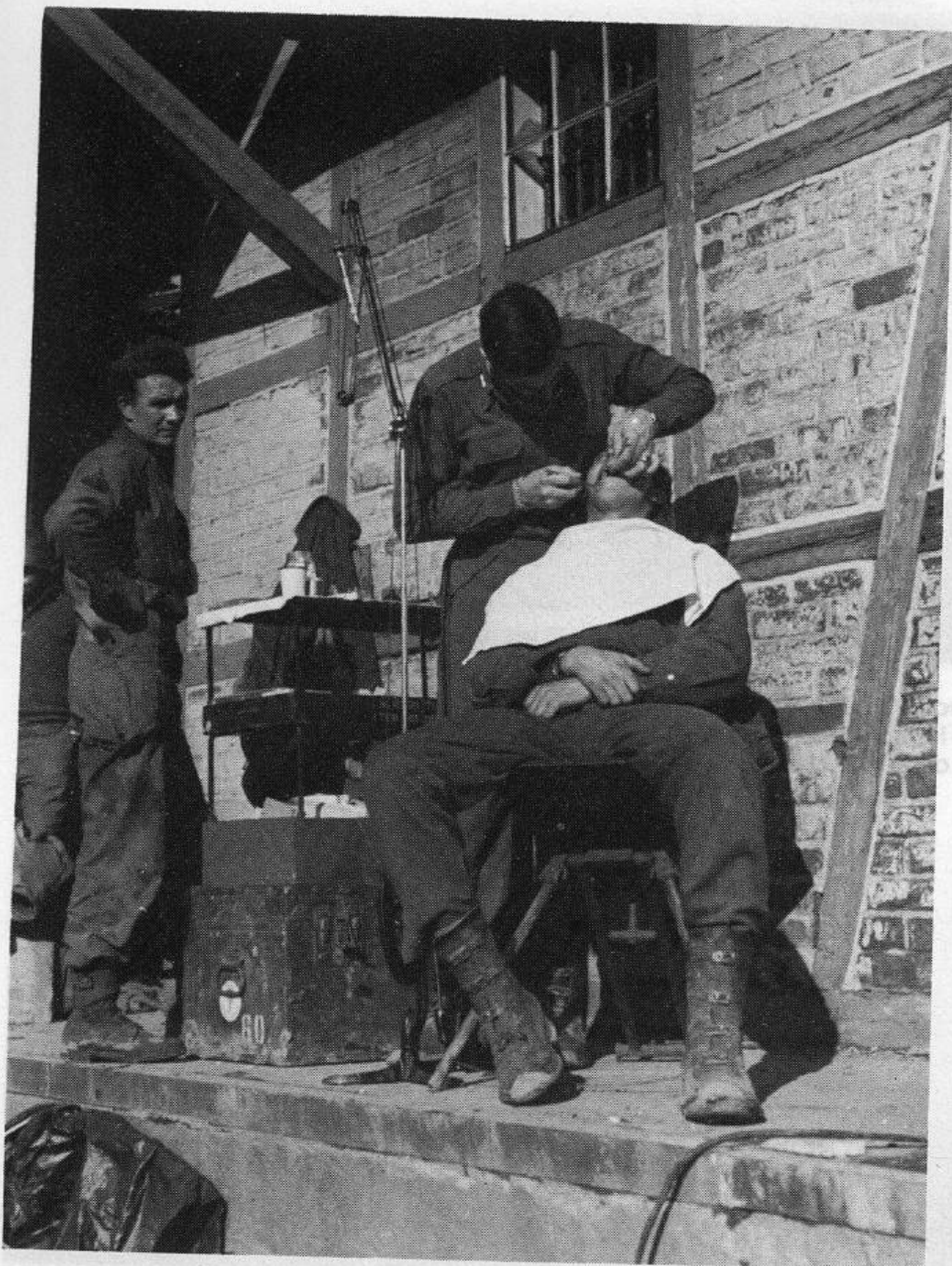
De auteur en Klaus Ritter samen met hun vrouwen. Ritter en zijn echtgenote zijn allebei geboortig uit Weinsheim dat in het centrum van het slagveld lag.

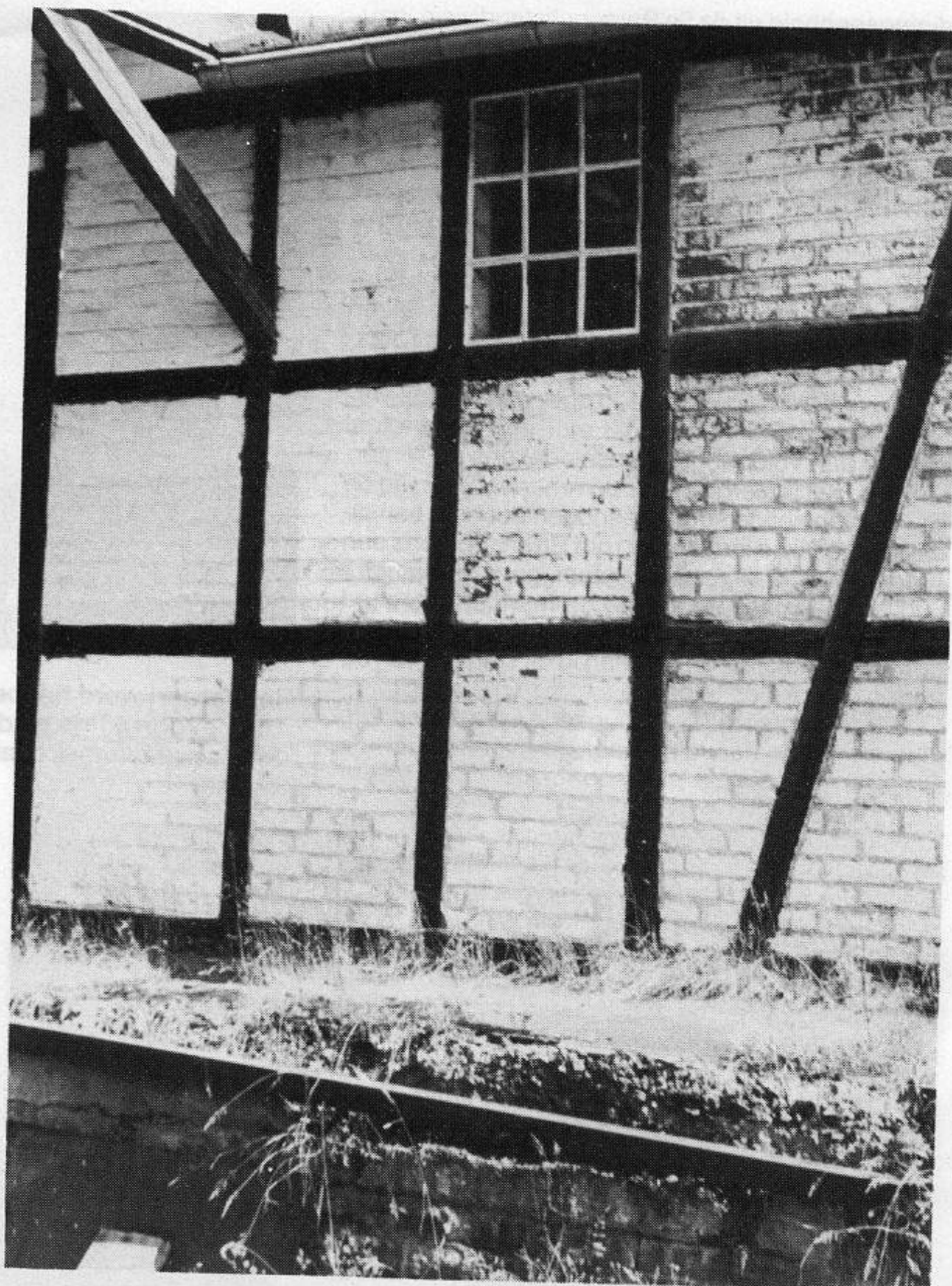
Brandscheid, ten westen van Prüm, werd op 10 februari ingenomen, vier dagen na een Duitse tegenaanval en nadat beide partijen elkaar het bezit

ervan hevig hadden betwist. Het is moeilijk zich vandaag nog dergelijke scènes voor te stellen.

Eveneens genomen op het station van Bleialf (thans op het perron). Kapitein-tandarts Gilam H. Haven behandelt hier op 15 februari, tijdens een pauze in de gevechten, korporaal Steve Brier. Haven werd hierbij

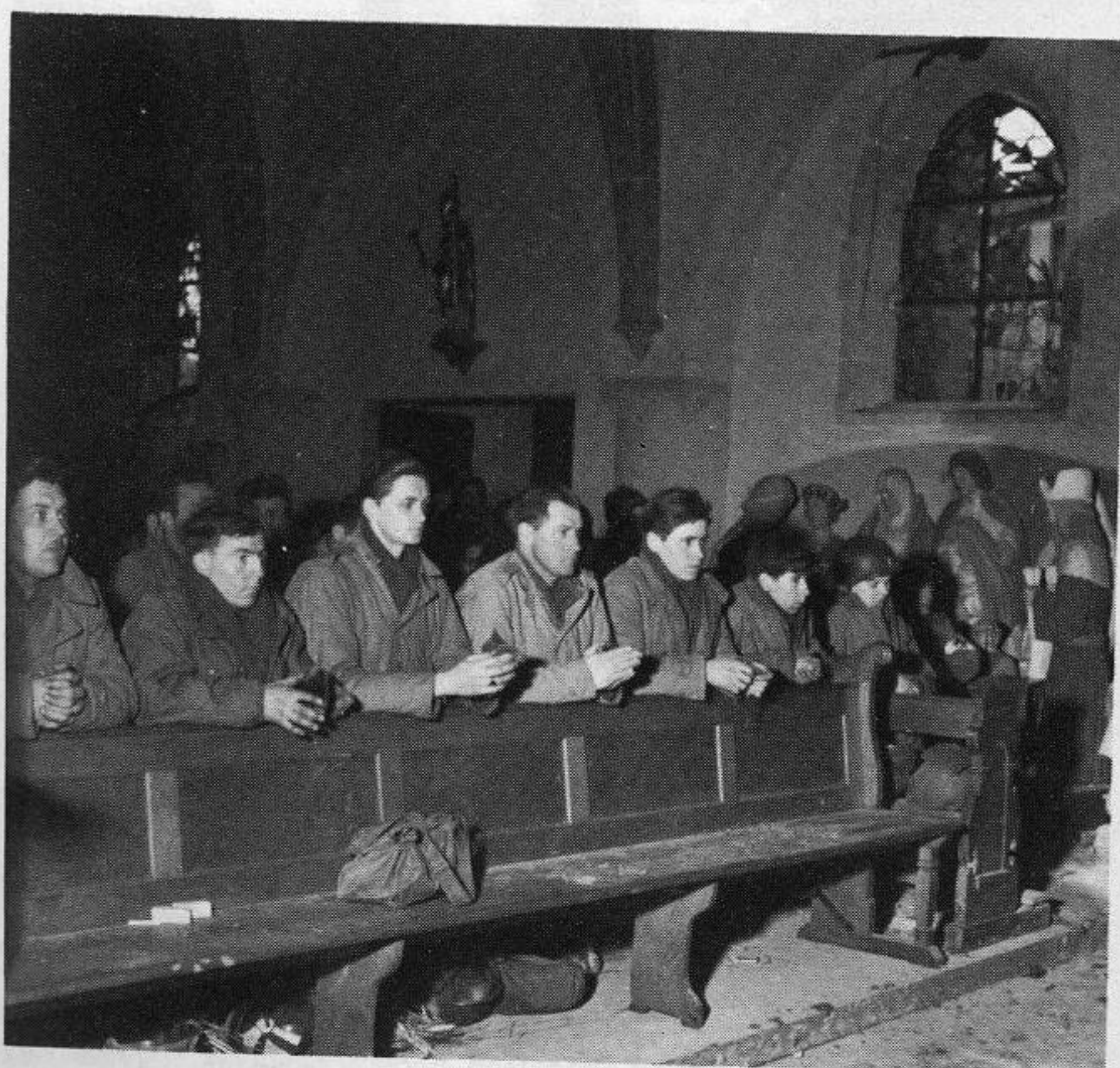

geassisteerd door tandarsassistent George Turnbull. De tandartsboor werd d.m.v. een trapmachine aangedreven; Turnbull is daarmee bezig. De Bundesbahn heeft het station opgeheven, dat thans geheel vervallen is.

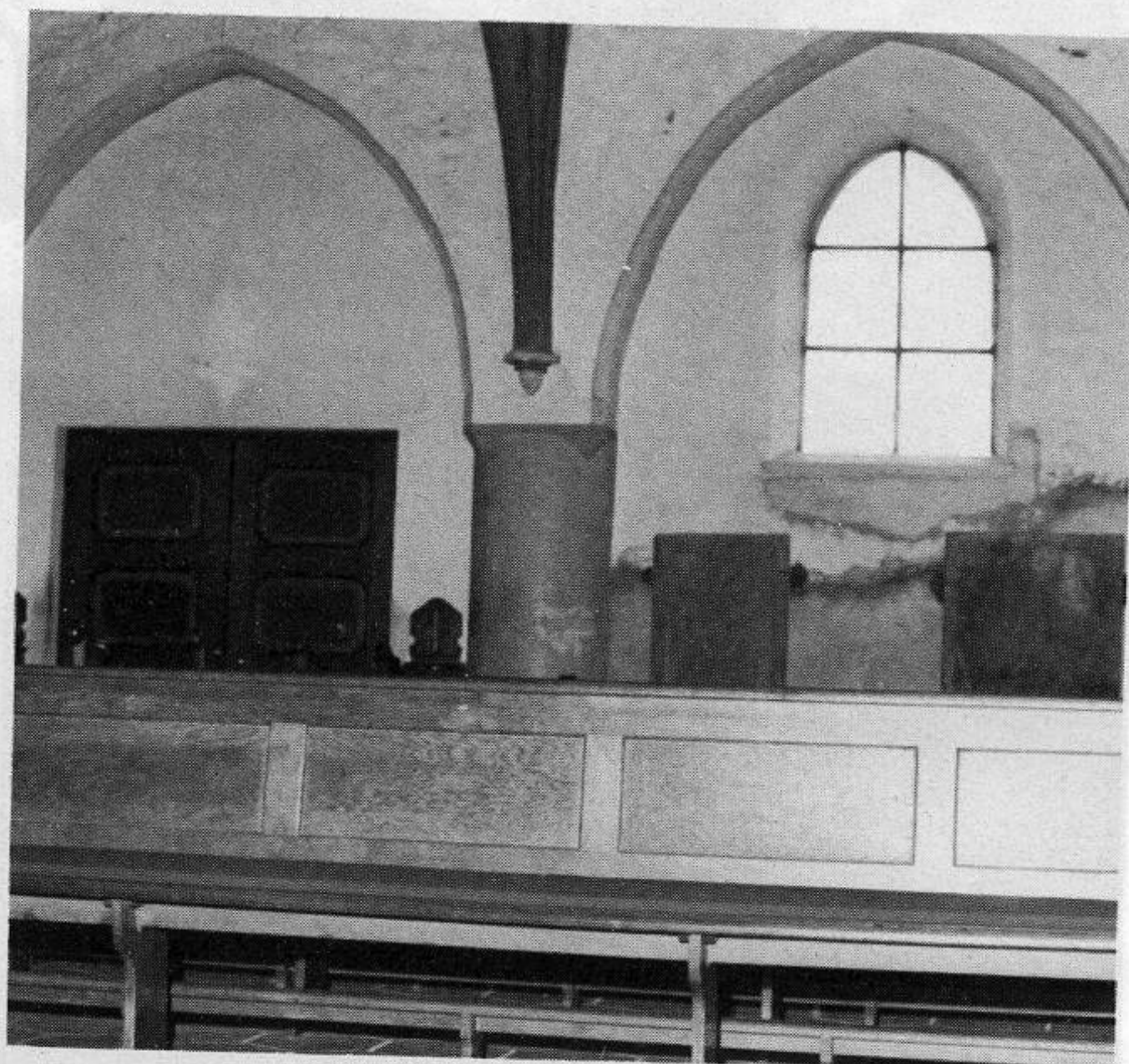
ningen en afleidende beschietingen bevestigden de eerdere Amerikaans ramingen over de Duitse verdediging langs de Prüm. Tijdens de tweewekse rustperiode van de 4e Divisie had de vijand een ondiep loopgravensysteem aangelegd langs de divisiefrontlijn vanaf Dausfeld naar het noorden tot de grens met de 87e Divisie bij Kleinlangenfeld. Deze verdedigingswerken werden beschermd door mijnenvelden en mitrailleurs opgesteld bij de meeste waarschijnlijke naderingswegen. Het steile

bosachtige terrein ten zuiden van Dausfeld dat boven de stad Prüm oprees, werd verdedigd door verspreid staande bunkers en mitrailleurs. De ondersteunende verdediging voor dit hele systeem, variërend in diepte en geduchtheid, bestond uit bolwerken die verspreid lagen op enkele heuvels die de omgeving beheersten en in dorpen waar de goedgebouwde boerderijen zowel voor beschutting zorgden als voor het verdekt opstellen van self propelled (= zelfvoortbewegend) geschut en auto-

matische wapens. Ondanks de weinig aantrekkelijke toestand van dit terrein waarmee de divisie geconfronteerd werd, was nergens langs het front van de hoofdmacht de diepte van de verdediging groter dan duizend meter. En volgens betrouwbaar geachte inlichtingen verwachtte men ook niet dat de stellingen voldoende bemand waren. Naast de verschillende gedecimeerde eenheden die waren overgebleven na het eerste Amerikaanse offensief in februari, bestond de belangrijkste Duitse verde-

Mannen (en vrouwen) van de 4e Infanteriedivisie nemen deel aan een mis in de kerk in Bleialf op 24 februari, vier dagen voordat de divisie haar opmars voortzette. Volgens het onderschrift behoorden de verpleegster en de hospitaalsoldaat tot een dichtbij gelegen veldhospitaal. Hulzen en

scherpe patronen liggen op de vloer - een duidelijk bewijs van de kort te voren plaatsgehad hebbende gevechten rondom de kerk. Bij het maken van de vergelijkingsfoto bleken de kerkbanken tegenover de absis te zijn geplaatst.

digingseenheid uit de 5e Parachutistendivisie, nauwelijks meer dan een groep van ongeveer tweeduizend pas onder de wapenen zijnde jongeren en hun officieren, samen met haastig toegevoegde artillerie, raketwerperbatterijen en andere ondersteuningseenheden. Deze divisie zou in dit late stadium nog worden geofferd op het altaar van Hitlers failliete boedel. In september 1944 samengesteld uit overbodig geworden luchtmachtpersoneel om als spits te dienen in het Ardennen Offensief, had zij al bij de eerst aanval zware verliezen geleden en nog eens in januari tijdens een, professioneel gezien, dubieuze reeks onnodig uitgestelde terugtrekkingen, opgelegd door een hoofdkwartier dat geen rekening hield met een bijna totaal gebrek aan voldoende voedsel, dekens en winterkleding. Het lijkt erop dat de commandant van de 5e Divisie een zelfde soort meedogenloosheid aan de dag legde bij de laatste slag om Prüm. Volgens een Amerikaans G-2 rapport, moet generaal-majoor Ludwig Heilmann, de divisiecommandant, gezegd hebben dat hij de voorkeur gaf aan een vrachtwagen vol identiteitsplaatjes, dan in dit stadium van de oorlog de strijd op te geven.

Op 28 februari om 05.15 uur zetten het 8e en 22e Regiment een aanval in naar de overkant van de Prüm in coördinatie met soortgelijke voorwaartse bewegingen van de 87e en 90e Divisie op respectievelijk hun noordelijke en zuidelijke flanken. Het aanvalsplan van de divisie hield in dat het 22e Regiment de vijandelijke linie zou doorbreken rond de stad Dausfeld even ten noorden van Prüm terwijl het 8e Regiment, de beboste hoge grond langs de linkerflank van de hoofdaanval zou nemen. Als er voldoende voortgang zou zijn van beide regimenten, zou het 12e Regiment in Prüm het bruggehoofd kunnen vergroten om een weg te banen voor de 11e Pantserdivisie die dan aan een aanval kon beginnen langs de open vallei die een paar honderd meter achter de rivier begon en zich noord-oostelijk uitstrekte tot aan de Rijn.

Hoewel beide regimenten aan het eind van de dag goede voortgang hadden geboekt waren de verliezen groot en onervaren jonge paratroepen bleven hevige tegenstand bieden ook al was verder verzet duidelijk hopeloos. Bezield door een sterk patriotisme om hun geboortegrond te verdedigen, als ook de nog aanwezige, ijdele, hoop dat de Führer misschien nog over een geheim wapen zou kunnen beschikken, hielden deze soldaten, van wie de meesten niet ouder dan zestien waren, de Amerikaanse aanvallers op afstand, zowel vanuit hun

In februari werd het bevoorradingsprobleem zo kritiek door onbegaanbare wegen, dat de 4e divisie om bevoorradings uit de lucht moest vragen. Dit gebeurde ten noorden van Bleialf. De vergelijkingsfoto werd gemaakt aan de andere kant van de weg vanwege de toegenomen vegetatie die het zicht benam.

Ter voorbereiding op het hernieuwde offensief tegen Prüm, maken deze mannen in Brandscheid hun wapens schoon. Tijdens de oorlog was Johan

Hoffman, de smid uit Brandscheid, de eigenaar van het huis, waarin thans, na herbouwd te zijn, zijn oudste dochter woont.

Tijdens de eerste dag van het nieuwe offensief tegen Prüm, trekt een tirailleurgroep van het 1e Bataljon van het 12e Infanterieregiment door

Sellerich, op weg naar de dichtstbijzijnde verzamelplaats. Het is moeilijk zich vandaag de dag voor te stellen dat dit gebied eens een slagveld was.

Een M7 Priest en een M4 Sherman van het 70e Tankbataljon pauzeren in Wirbelscheid op 28 februari, zich voorbereidende om in actie te komen ter

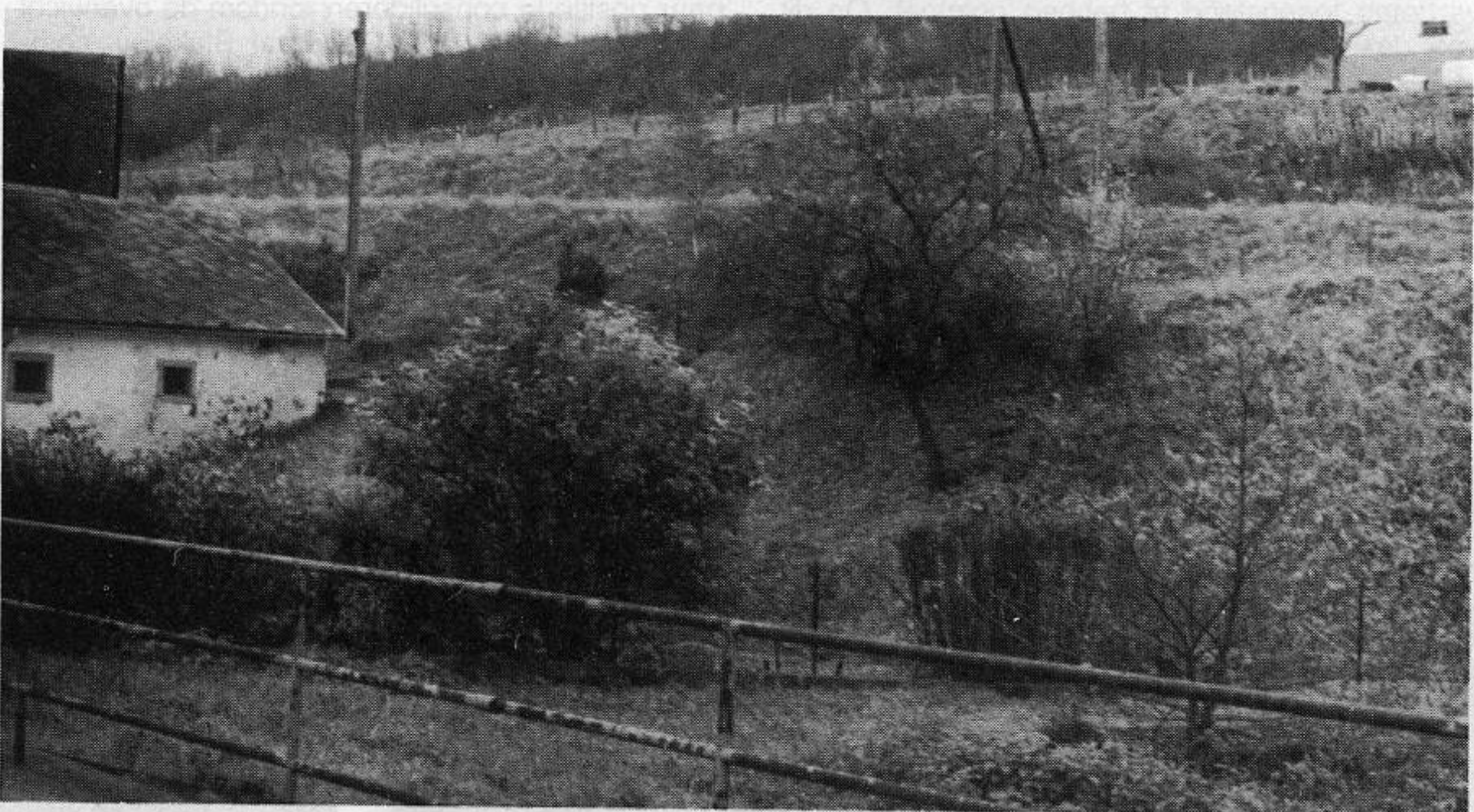

ondersteuning van de stoot tegen Prüm. Wirbelscheid is een voorbeeld in het klein van het naoorlogse 'Duitse Wonder'.

posities voor Prüm als langs de beboste hellingen op de linkerflank van de hoofdaanval, waar het ruige terrein was bedekt met sparrehout en doorregen was met diepe, met kreupelhout begroeide ravijnen.

Zelfs op de derde dag van het offensief, toen het 2e en 3e Bataljon van het 22e Regiment de hoge grond in hun sector beheersten en het 1e Bataljon van dat regiment oostwaarts optrok langs de hoofdweg in het dal (de huidige autobaan 410), bleef de niet verwachte vijandelijke tegenstand een factor waarmee men rekening moest houden. Vanuit het dorp Weinsheim op de linkerflank werden door Duits anti-tankgeschut in snelle opeenvolging verscheidene ondersteunende tanks geraakt. Deze oprukkende bewegingen werden ook belaagd vanuit een aantal boerderijen die, verspreid liggend langs hoofdweg 410, het gehucht Brühlborn vormden. Terwijl het 1e Bataljon van het 22e Regiment zich ontplooipte, werd het niet alleen vanuit dat punt hevig bestookt door handvuurwapens, maar ook door machinegeweren en mortieren vanaf hoger gelegen grond aan beide zijden van de weg. Op de rechterflank stond een pillbox op een beboste bergrug, genaamd de Kramberg, en vanuit een verschansen positie op een heuvel aan de linkerkant, dicht bij de weg, was de vijand in de gelegenheid goed gericht vuur af te geven met automatische wapens en mortieren op het Rode bataljon dat oprukte naar Brühlborn. Op het eind van de dag, na aanhoudende nabijgevechten, waren de Amerikanen nog niet in staat geweest al de Duitsers uit dit gehucht te verdrijven en aan beide zijden bereidde men zich dan ook voor op een onrustige nacht, gereed de volgende dag de strijd voor te zetten.

Een groter obstakel voor de opmars van de divisie bevond zich in de noordelijke sector waar het 8e Regiment dezelfde onverwachte tegenstand ondervond bij het zuiveren van de ruige, beboste grond langs de linkerflank van het 22e Regiment en op de flank waar de verwachte opmars van de 11e Pantserdivisie zou plaatsvinden. Het dorp Weinsheim speelde een belangrijke rol bij dit probleem. Aan de zuidelijke rand van dat dorp vanuit een schoolplein en een groep boerderijen achter de kerk, konden de Duitse troepen, bestaande uit de 2e batterij van de 11e Artilleriebrigade, onder commando van luitenant Martin Kauschman, met steun van het 15e Regiment Parachutisten, de Amerikaanse opmars langs de hoofdweg 410 tot ver

Duitse krijgsgevangenen van de 5e Parachutistendivisie dragen een gewonde Amerikaan door de waterkering bij de Dausfeldmolen, gezien op de achtergrond. Op de 28e werd er rondom de molen hevig gevochten. De herbouwde brug ligt in een onveranderde omgeving.

Leden van het 22e Infanterieregiment trekken hier door de Tiergartenstrasse naar het marktplein van Prüm. Het Hotel Golden Stern, de Adler Apotheke en het postkantoor staan nog steeds op hun oude plaats. Of-

schoon Prüm zelf was gevallen, duurde het nog tot maart voordat de weerstandsnesten in de omgeving waren opgeruimd.

voorbij Brühlborn, tot staan brengen. Bovendien hadden de Duitse kanonnen vanuit een beboste helling met uitzicht op het dorp, de afgelopen drie dagen de opmars gestuit van het 2e bataljon, 8e Regiment.

In de ochtendnevel van 28 februari hadden de compagnieën E, F en G aanvallen gedaan aan gene zijde van de Prüm-Gerolstein spoorweg om de zwak bezette hoofdlinie tussen Hermesland en Willwerath op te ruimen en het dorp Weinsheim in te nemen dat genesteld lag aan de overkant van de beboste helling achter de Duitse verschansingen. Deze compagnieën stonden onder leiding van luitenant-kolonel George Mabry, een jonge officier wiens aanvallende capaciteiten een legende waren geworden in een regiment dat gedurende de voorafgaande winter verweekeld was geweest in de meest harde gevechten op het Europese strijdtooneel. Tegen de middag hadden alle drie de compagnieën hun doel bereikt op de top van de berg die uitzag op het dorp Weinsheim, echter niet zonder verbeterd tegenstand te hebben ontmoet. Op dit voor de vijand kritiek ogenblik, begonnen achterge-

bleven Duitse verdedigers, alleen of in groepen opererend, vanuit de dichte sparrebossen die deze streek bedekken, in het wilde weg aan een serie tegenaanvallen, de Amerikanen van alle kanten onder vuur nemend.

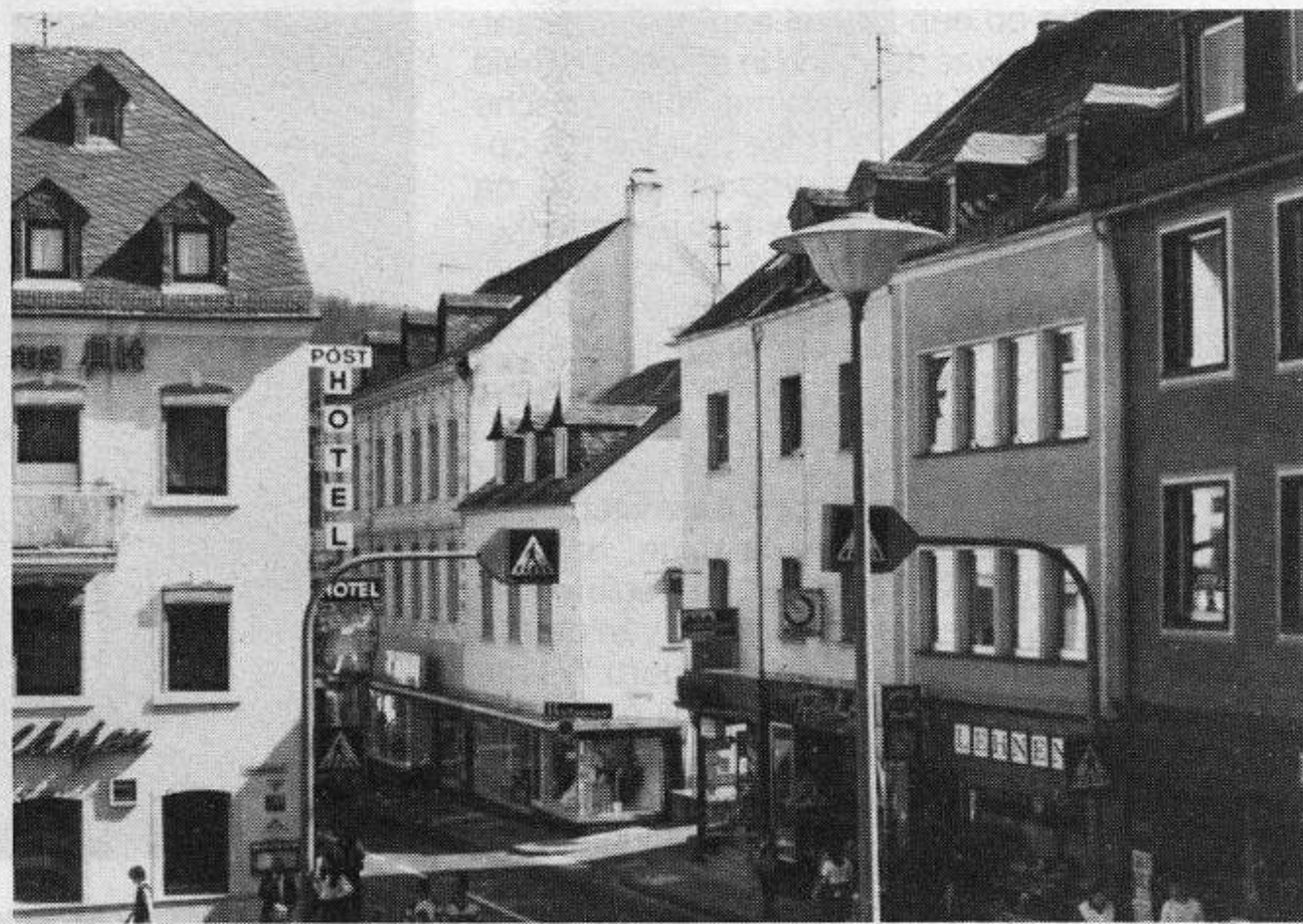
De soort gevechten die de volgende vier dagen plaatsvonden, heeft een lid van de F-Compagnie gekenschetst als een strijd op leven en dood. De tegenstand biedende paratroepen, hardnekkig en roekeloos vechtend langs de steile ravijnen en vanuit hun schuilplaatsen in de achterhoede van het 2e Bataljon, moesten systematisch verdreven worden. Ondertussen werden de pogingen van het bataljon om Weinsheim in te nemen zonder veel moeite afgeslagen door luitenant Kauschmann's mitrailleurs en zelfvoortbewegende kanonnen, die het open veld bestreken dat tussen de aanvallende Amerikanen en de rand van het dorp lag. In de middag van de 2e maart hadden de E- en F-Compagnieën nog geen contact met de G-Compagnie die nog steeds in gevechten verweekeld was om haar positie te consolideren rondom de overwicht biedende heuvel 627. Generaal Blakeley, com-

mandant van de 4e Divisie, vergrootte onder druk van het hoofdkwartier van het Derde Leger om de opmars gaande te houden, het vak van het 22e Regiment zodat ook Weinsheim daarin kwam te liggen. Het 2e en 3e Bataljon, werden daarbij ingezet om in de morgen van 3 maart dit moeilijke punt uit de weg te ruimen.

Tijdens de voorafgaande drie dagen, toen het 2e en 3e Bataljon vochten om Dausfeld te beheersen, alsmede de verscheidene heuvels die aan dit versterkte punt dekking boden, waren de Amerikanen meer en meer overtuigd geraakt van de aanwezigheid van vijandelijke strijdkrachten in Weinsheim. Zelfs al tijdens de verovering van Prüm, in het midden van de maand, hadden zelfvoortbewegende kanonnen uit de omgeving van Prüm, Amerikaanse posities in de stad en langs de rivier met tussenpozen onder vuur genomen. Op de avond van de 1e maart ging luitenant Kauschmann met twee kanonnen en een kleine ondersteunende infanterie eenheid tot een tegenaanval over, om de opmars van het 22e Regiment van de heuvels boven Dausfeld voor een ogenblik tot staan te brengen.

Deze op 1 maart gefotografeerde groep G.I.'s behoren waarschijnlijk tot een compagniescommandogroep. Achter hen leden van het 12e Infante-

rieregiment op weg naar de rivier om de zuiveringsoperaties op de oostelijke oever te voltooien.

Gecamoufleerd luchtdoelgeschut van de 11e Pantserdivisie in stelling op wat nu de parkeerplaats is van het marktplein.

Een typerende indruk van de verwoestingen die in Prüm moesten worden aangericht om de stad te veroveren. Dit bleef over van het postkantoor dat op dezelfde plek na de oorlog werd herbouwd. De reden dat die dag, 16

februari, zo weinig foto's werden gemaakt is dat de heuvelrug, hier zichtbaar tussen de kerktorens, nog in vijandelijke handen was.

8 maart 1945. Dit zijn de resten van het station van Prüm - een stil getuigenis van de gevolgen van zware bombardementen die plaatsvonden

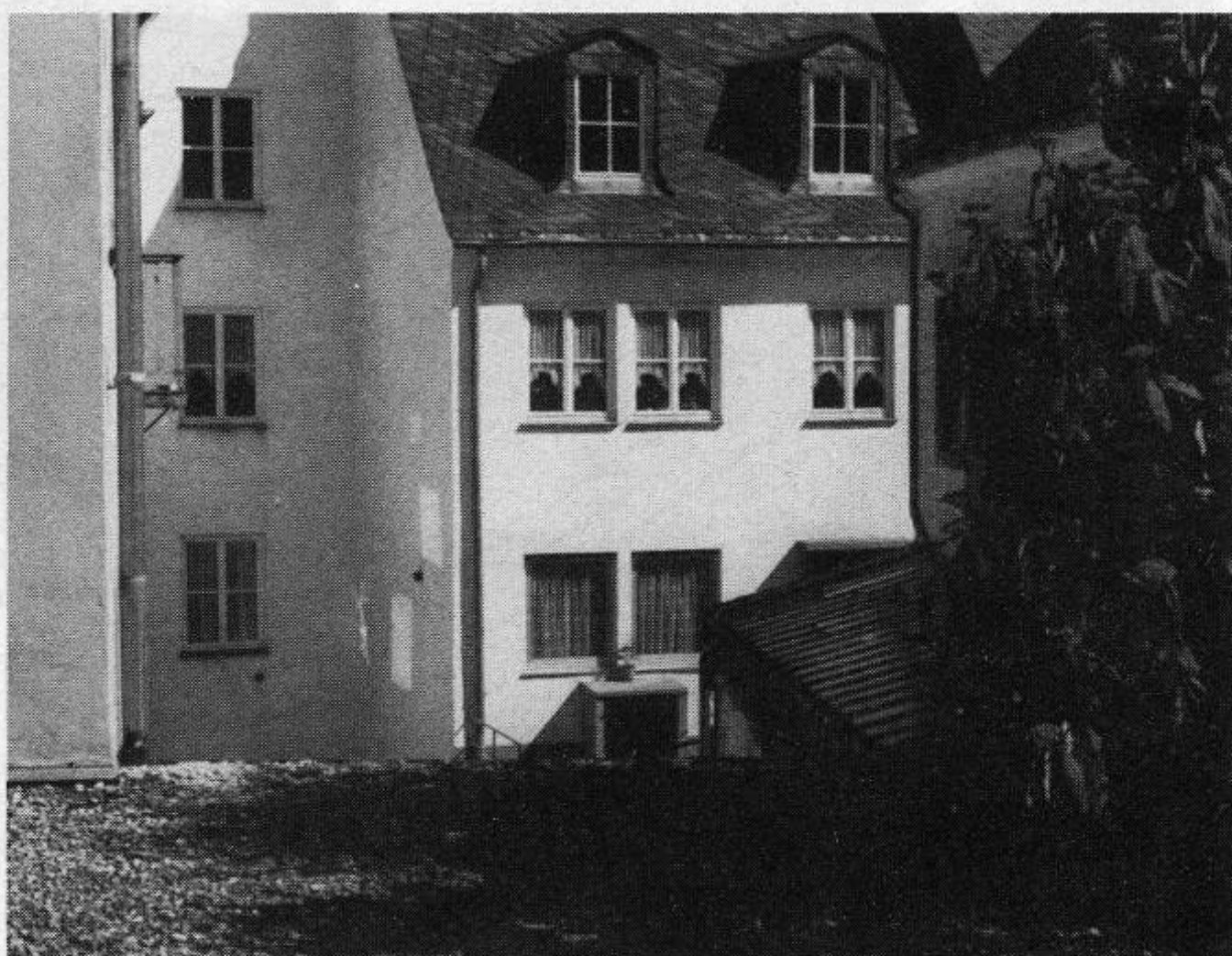
toen eenmaal was komen vast te staan dat het station een belangrijk regionaal spoorwegcentrum was achter de West Wall.

Deze foto's, *boven en midden*, drukken aanschouwelijk de omstandigheden uit van de huis-tot-huis gevechten in Prüm. Genomen bij het bankgebouw aan de Tiergartenstrasse, lijkt het niet waarschijnlijk dat zij

geposeerd zijn, aangezien de weersomstandigheden op de foto's overeenkomen met het weerbericht van 14 februari, de dag waarop ze werden genomen: 'Helder, matige temperatuur en goed zicht.'

Twee korporaals van het Derde Leger staan temidden van een verborgen voorraad Nazi-vlaggetjes verspreid over het puin van het NSDAP-bureau

in Prüm. Districtsleider was dr. Walther Müller, een plaatselijke tandarts, die sinds 1933 zijn beroep nog steeds uitoefende.

Boven: Mannen van de 4e divisie steken het marktplein over. Op de achtergrond de Salvatorkerk, gebouwd in Barokstijl. *Onder:* Hedentendage is de gerestaureerde basiliek, tot in het kleinste detail, uiterlijk geheel onveranderd gebleven. Dit is des te merkwaardiger aangezien na de oorlog, tijdens de Amerikaanse bezetting, een munitie-explosie het hele gebouw volledig

deed instorten. Rechts op de foto boven staat het monument voor de gevallen uit de Eerste Wereldoorlog. Gedurende de naoorlogse wederopbouw van het plein, werd een bloembed aangelegd op de plaats van het monument dat verhuisde naar de Wendelplatz bij het stadhuis, iets ten noorden van de oorspronkelijke plek.

Eenheden van strijdgroep B van de 11e Pantserdivisie trekken op 3 maart door de verlaten straten van Prüm, op weg om steun te verlenen aan operaties die de weerstand in omliggende dorpen moeten elimineren.

Het contrast is treffend met het huidige Duitsland waar alles is gedaan om ieder spoor of herinnering aan de oorlog uit te wissen.

Een bron van toenemende moeilijkheden voor luitenant Kauschmann waren de 106 burgers, mannen, vrouwen en kinderen, die waren teruggekeerd naar hun dorp om zo goed mogelijk datgene wat er nog over was van hun huizen en levende have te beschermen. Inderdaad hadden twee dochters van de hoofdonderwijzer, Herr Nikolaus Molitor, hun toevlucht gezocht in de kelder van de dorpschool, die gebruikt werd als batterij commandopost, om te ontkomen aan de niet ophoudende regen en granaten die afgevuurd werden op het dorp. Op 2 maart bezette een peloton Amerikaanse tanks een positie op een kleine heuvel, zo'n 600 meter van het schoolgebouw, die hen tegen zijdelings vuur beschermde en vanwaar zij dit gebied onder constant vuur hielden. De ligging van Weinsheim en het in 't oog springende gebruik dat ervan werd gemaakt als basis voor de verdediging van deze problemen veroorzakende sector, maakte Weinsheim het voornaamste militaire object voor de Amerikanen.

Het was met gemene gevoelens dat de jonge batterijcommandant van zijn superieur, kolonel Groeschke, commandant van het 15e Parachutisten regiment, op de avond van de 2e maart het bevel ontving uit Weinsheim terug te trekken naar Gondelsheim. Omstreeks die tijd had de burgemeester van het dorp opdracht ontvangen te zorgen voor witte vlaggen en duidelijk zichtbare borden en deze aan de grens van het dorp te plaatsen vanwaar de verwachte aanval zou komen. Vrij vroeg de volgende morgen, toen het 1e Bataljon zijn strijd om Brühlborn hervatte, rukten het 2e en 3e Bataljon samen met tanks van de 11e Pantserdivisie onder groot machtsvertoon op naar Weinsheim om daar alleen maar opgeluchte burgers aan te treffen wachtend op het einde van hun lang beproeving. Na de val van Weinsheim verzamelde zich een strijdgroep van de 11e Pantserdivisie op

Task Force Chico van de 11e Pantserdivisie, wachtend op orders om door Weinsheim te trekken, dat verscholen ligt achter de M10 tankdestroyer, links. Enkele uren eerder op 3 maart, hadden het 2e en 3e Bataljon van het 22e Infanterieregiment het dorp gezuiverd. Het rustige tafereel van vandaag

toont vee, ongestoord grazend in de weide ten zuiden van Weinsheim. De kerk en de school (verborgen achter de bomen), doelwit van menige actie van de 4e Divisie, blakeren, links op de foto, in de zon.

een weiland aan de rand van het dorp, wachtend op orders om op te rukken naar de brede vallei tijdens een gezamenlijke aanval met een andere strijdgroep van de divisie die uit de richting kwam van Prüm. Tegen de middag begon eerstgenoemde strijdgroep samen met het 2e Bataljon van het 22e Regiment aan een aanval vanuit Weinsheim om de berghellingen aan beide kanten van de hoofdweg 410 te zuiveren, terwijl het 1e Bataljon samen met tanks van de andere strijdgroep, vanuit Brühlborn doorstootten. Verscheidene opvallende weerstandsnesten waren het hoofddoel van deze gezamenlijke aanval: Brühlborn en Kramberg (regimentsdoelen nr. 12 en nr. 8) moesten door het 1e Bataljon volledig van vijandelijke troepen worden gezuiverd, terwijl het 2e Bataljon samen met begeleidende tanks de Niesenberg moesten nemen, een geïsoleerd heuvelgebied zuid-westelijk van Weinsheim (doel nr. 5), alsmede het dorp Baselt aan het uiteinde van een 1,5 kilometer lange strook bosgebied langs de hoofdweg 410 (doelen nr. 6 en nr. 10).

De huidige burgemeester van Weinsheim, Dr. Georg Klasges, toen een jongen van twaalf, bekeek deze verplaatsingen vanaf een gunstige posi-

tie in zijn geboortedorp, vanwaar uit de Niesenberg goed te zien is. Toen de linkerflank van het 2e Bataljon het laatste stuk van dit terrein naderde, opende een vijandelijke mitrailleur die verscholen lag in een bossage het vuur op de naderende Amerikanen in het open veld waardoor er grote verliezen werden geleden. Luitenant Kauschmann, die zijn batterij teruggetrokken had naar Gondelheim precies achter de Niesenberg was ook ooggetuige van dit incident: Amerikanen die wanhopig dekking zochten totdat de begeleidende tanks de vijandelijke stelling uitgeschakeld hadden. Deze tegenstand onderbrak de opmars maar voor een kort ogenblik en tegen het einde van de middag waren de beide kanten van de weg langs de vallei tot ver achter Baselt in Amerikaanse handen

Een obstakel belemmerde nog steeds de opmars van de 11e Pantserdivisie: het dorp Gondelsheim en een brede gordel van zwaar bebost terrein zich uitstrekkend vanaf de noordelijke sector van de divisie in Kleinlangenfeld en verder langs de voorgenomen route van de linkerflank van de 11e Pantserdivisie. Een deel van dit gebied lag achter Weinsheim en nadat het 1e Bataljon van het 8e

Regiment een beboste heuveltop, plaatselijk bekend als de Burgring, had veroverd moest het 2e Bataljon gaan assisteren in de bossen bij Weinsheim om de vijand die zich tussen hen bevond op te ruimen. Bovendien moest het 1e Bataljon een stuk weg zuiveren vanaf Willwerath waar deze een haarspeldbocht maakte en vandaar verder liep naar Gondelsheim door een smalle vallei. Maar inplaats van het voornemen dat de twee bataljons gezamenlijk een ingesloten en gedemoraliseerde vijand zouden opruimen, was het in feite zo dat elke eenheid verspreid was over enkele kilometers dicht beboste heuvels waar men stootte op kleine, maar moeilijk uit te schakelen groepen Duitsers. De hele 2e en 3e maart slaagden de A-, B- en C-Compagnieën van het 1e Bataljon er maar gedeeltelijk in hun respectievelijke vakken van de vijand te zuiveren, die tot middernacht van de 2e maart in staat was geweest de voorgenomen tank-infanterie aanval te blokkeren en die bedoeld was om de weg door de vallei en Gondelsheim te zuiveren.

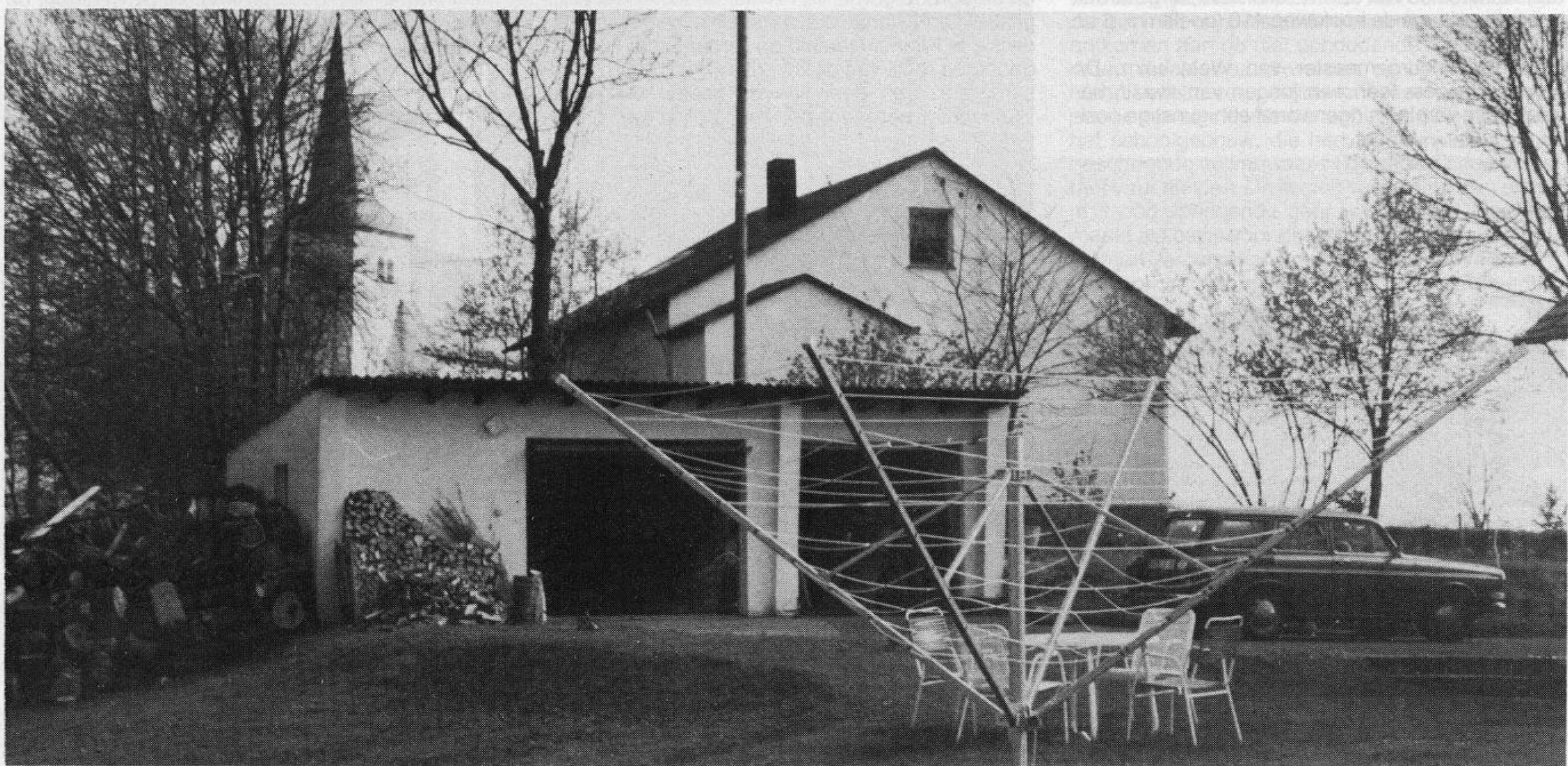
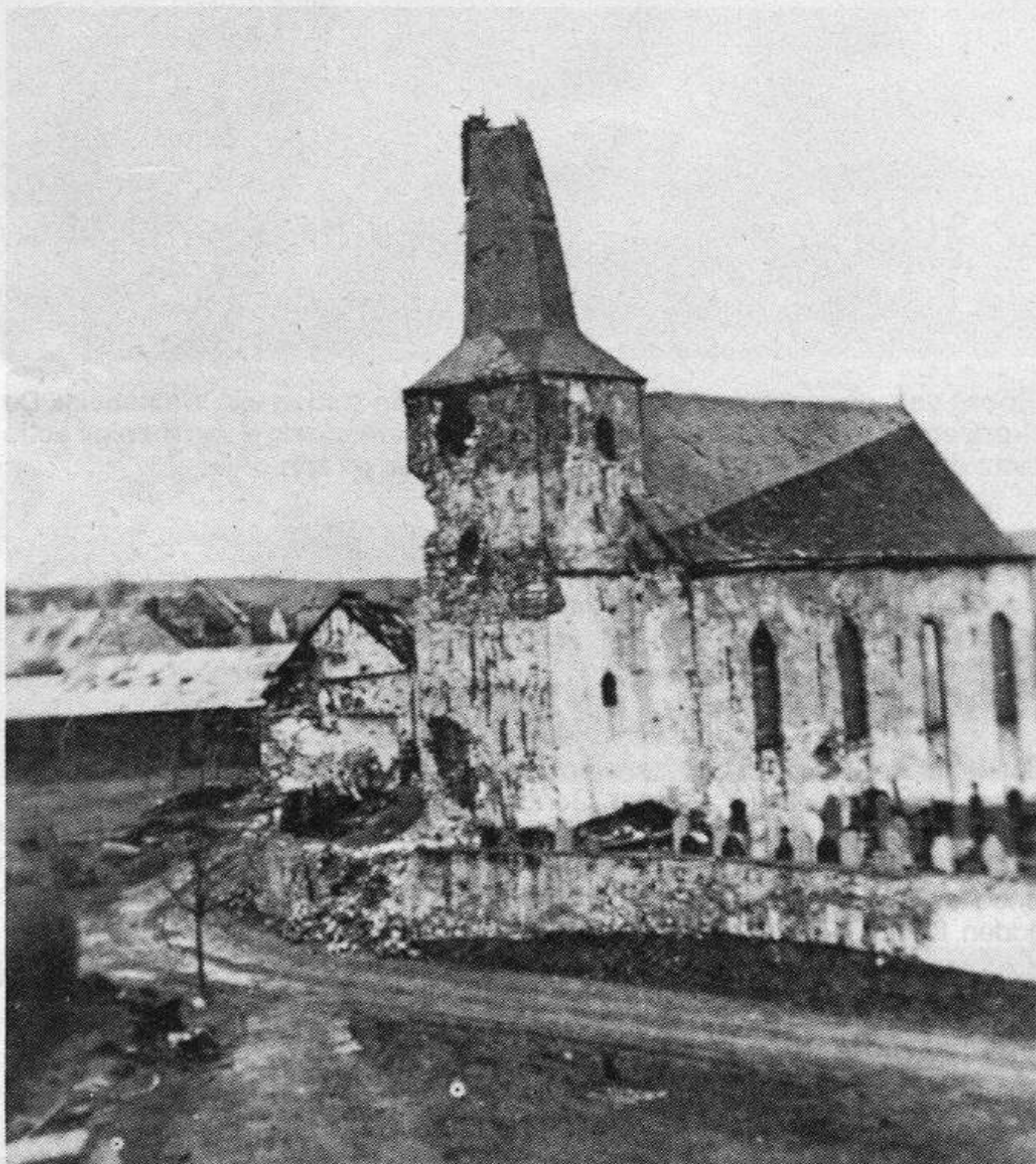
Vroeg in de morgen van 3 maart, toen Weinsheim was ingenomen door het 22e Regiment, werd de B Compagnie van het 8e Regiment, die te voet en

Het 2e Bataljon van het 22e Regiment steekt in Weinsheim de Dausfeldweg over. In de kelder van het schoolgebouw, achter de M10, had luitenant

Kauschmann zijn batterijcommandopost. Het schoolgebouw is geheel herbouwd.

Slagschaduw en vallen over de westelijke kant van de Niesenberg op het einde van de middag, terwijl deze soldaat van het 2e Bataljon zich toelegt op het voltooiën van het altijd noodzakelijke schuttersputje. Het geluid van

aankomende en wegtrekkende tanks heeft thans plaats gemaakt voor het pulserende rythme van oogstende tractors. Weinsheim ligt tegen de Horizon.

De gevolgen van de Duitse hinderlagen op 3 maart, terwijl het 2e Bataljon voorwaarts ging door het open veld voor Niesenberg. De soldaat op de brancard ontvangt hulp van een hospitaalsoldaat, zijn naast hem liggende

kameraad is echter verstoken van medische bijstand. Zowel de huidige burgemeester van Weinsheim, dr. Georg Klasges als luitenant Martin Kauschmann, brachten de hinderlagen in herinnering.

met halftracks oprukte samen met twee compagnieën van het de divisie ondersteunende 70e Tankbataljon, bij Gondelsheim teruggeslagen door drie kanonnen van de batterij van luitenant Kauschmann, waarbij de tanks ernstige verliezen leden.

Een daaropvolgende aanval van uitgestegen infanterie was ook mislukt en in de late namiddag moesten de A- en C-Compagnieën zich in nogal verwarde toestand terugtrekken als gevolg van kruisvuur uit mitrailleurs die stonden opgesteld in het beboste terrein boven Gondelsheim. De hele nacht probeerden de drie compagnieën hun doel te bereiken, maar het duurde tot de morgen van de 4e maart,

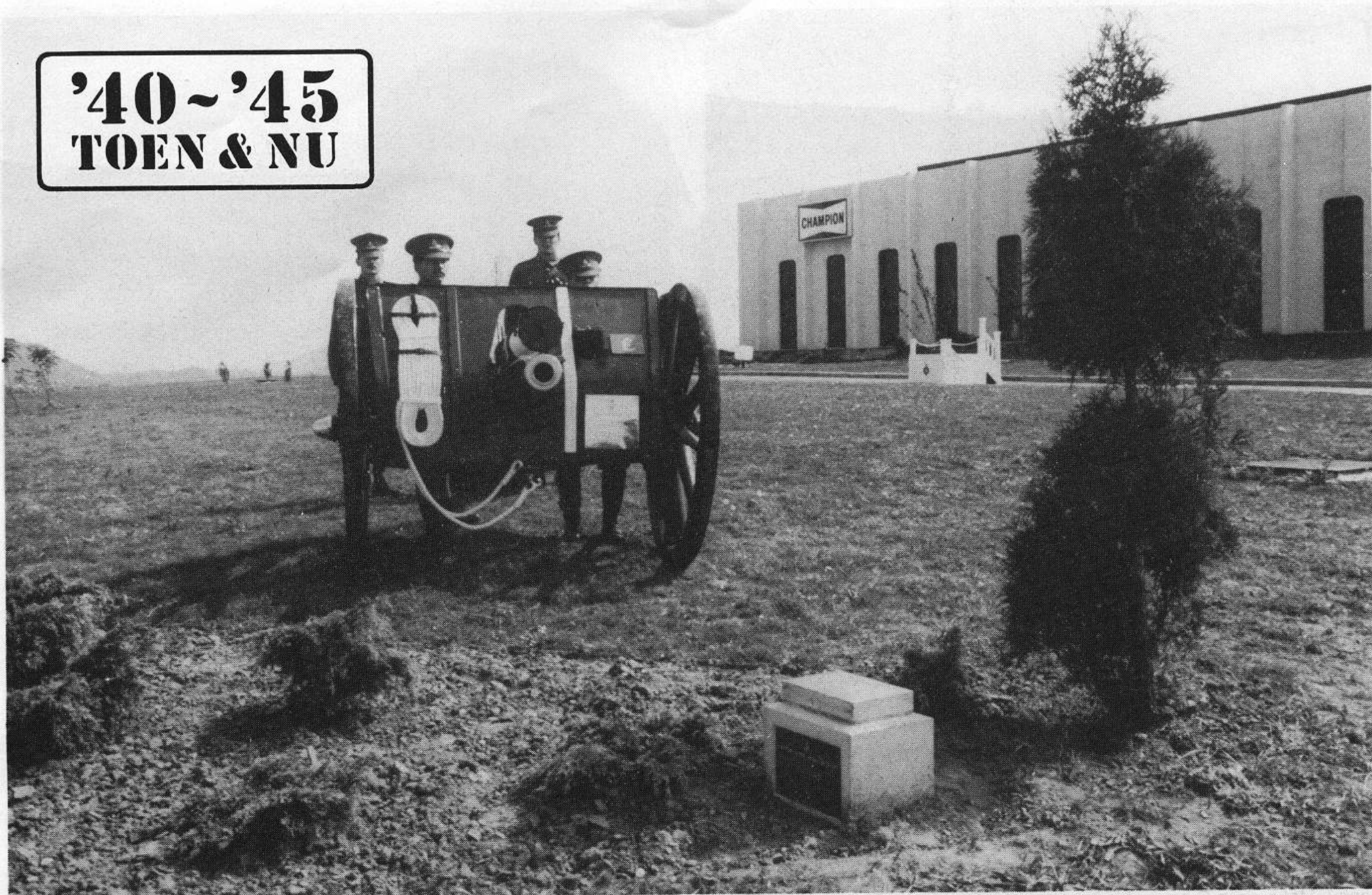
nadat het dorp en de hellingen waren uitgerookt, dat alle tegenstand in deze sector werd overwonnen. De B-Compagnie rukte het gehavende dorp binnen en constateerde dat de vijand daar vroeg in de morgen was vertrokken met achterlating van een van hun doden, een gewonde paratroeper en een hospitaalsoldaat. De A- en de C-Compagnie veroverden na een kort vuurgevecht het kleine vervallen ongeverfde jachthuis dat dienst had gedaan als hoofdkwartier van het 15e Parachutisten regiment. De doden uit dat gevecht, twee Amerikanen en drie Duitsers, werden naast elkaar voor het gebouwtje gelegd en bedekt door dekens van de gevallen.

Zo eindigde de Slag om Prüm, gemarkeerd door de vernietiging van de 5e Parachutistendivisie en de tragische, nutteloze dood van veel van hun jonge leden, alsook de dood van jonge Amerikanen die geen beloften van geheime wapens nodig hadden, maar de hoop dat zij spoedig hun dagelijkse dubbelspel met de dood zouden kunnen beëindigen. Hoewel het 22e Regiment nog gedurende verscheidene dagen vastberaden tegenstand ontmoette, was het doel van de divisie bereikt: de tanks van de 11e Pantserdivisie rolden vrijwel zonder tegenstand naar de Rijn en de Operatie Lumberjack, waarvan de voorafgaande gebeurtenissen een onderdeel waren, werd geschiedenis.

De slag gewonnen. Iemand van de 4e Infanteriedivisie leest Eisenhower's overwinningsproclamatie voor aan de burgers van Budesheim, liggend in de buurt van Weinsheim. Let op de generatiekloof - slechts de jongeren en de veteranen uit een vroegere oorlog waren tegenwoordig.

**'40~'45
TOEN & NU**

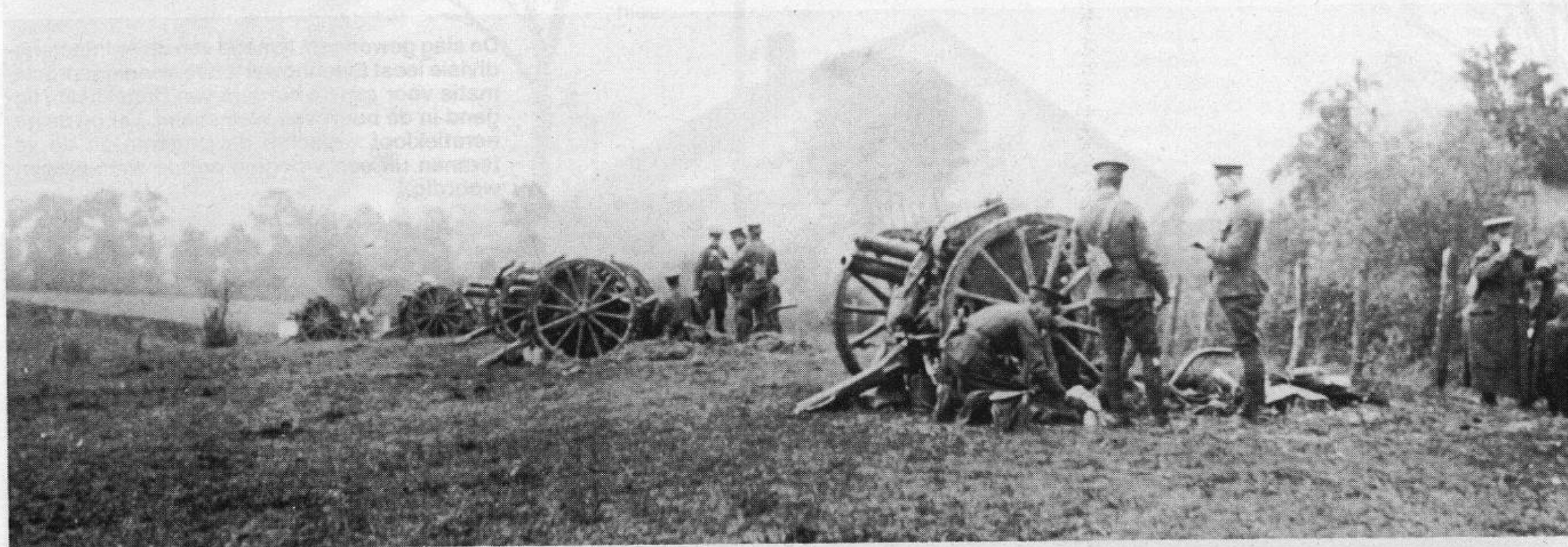
Kanonniërs zetten de klok terug

door Nigel Sargeant

Bergen, 22 augustus 1914, 07.00 uur. Het eerste kanonschot uit de 'oorlog die aan alle oorlogen een eind zou maken' weerklonk even ten oosten van deze zuid Belgische mijnstad, voor Franstaligen beter bekend onder de naam Mons. Het schot werd afgevuurd door Korporaal E. Thomas toen het C-Eskadron van het 4e Regiment Royal Irish Dragoon Guards tussen de dorpen Casteau en Signes op Duitse cavaleristen stootte, behorende tot het 4e Regiment Kurassiers. Ritmeester C. Hornby leidde met getrokken sabel de eerste charge. Bij het nabijgelegen Obourg openden jagers van het 4e Bataljon van het Middlesex Regiment een hevig geweervuur op de naderende Duitsers - hun bedrevenheid met de Lee Enfield stelde hen in staat per minuut 16 gerichte schoten te lossen, sommigen zelfs nog meer, waardoor de Duitsers dachten dat ieder bataljon was uitgerust met meerdere machinegewe-

ren in plaats van met het handjevol waarover zij in werkelijkheid beschikten. Rechts van de jagers, begonnen vanuit de akkers rondom de sintelbergen die de omgeving van Péronnes ontsierden - thans maken deze landerijen deel uit van de terreinen van een bougiefabriek - kanonnen te schieten van de Royal Horse Artillery. Een kleine gedenksteen markeert nu de plek waar de E-Batterij in Wereldoorlog I tijdens de slag om Bergen de eerste granaat afvuurde. Op 22 Augustus 1984 hebben leden van de huidige E-Batterij van het 1e Regiment Royal Horse Artillery vanuit hun basis in Duitsland de plek bezocht om het historische aandeel van hun eenheid aan de aanvang der gevechten te herdenken. Tijdens een korte maar ontroerende plechtigheid, die door grote aantallen dorpelingen en werkers van de fabriek werd aanschouwd en van wie velen zich een dergelijke herdenking uit 1965 herinner-

den, betoonden leden van de batterij hun eerbied voor hun voorgangers door met getrokken sabel een erewacht te vormen. Daarna vuurde, bijna op de minuut af 70 jaar later, een antieke maar goed gepoetste 13 pondeur vanaf nagenoeg dezelfde positie één oefengranaat af. Vijftien jaar geleden woonde de oorspronkelijke stuksbemanning de plechtigheid nog bij, maar sindsdien zijn de jaren gaan tellen en nu kon op een vredige augustusdag in 1984 nog slechts eerbied worden betoond buiten hun tegenwoordigheid, waarbij de reusachtige sintelbergen een herinnering vormden aan de grimmige gebeurtenissen op de bewuste dag in 1914, toen deze dekking boden

Geheel boven: De stuksbemanning uit 1984 van de E-Batterij van de Royal Horse Artillery stelt zich op dezelfde plaats op vanwaar de eerste granaat uit WOI werd afgevuurd. Op de voorgrond de plaquette die aan dit gebeur-

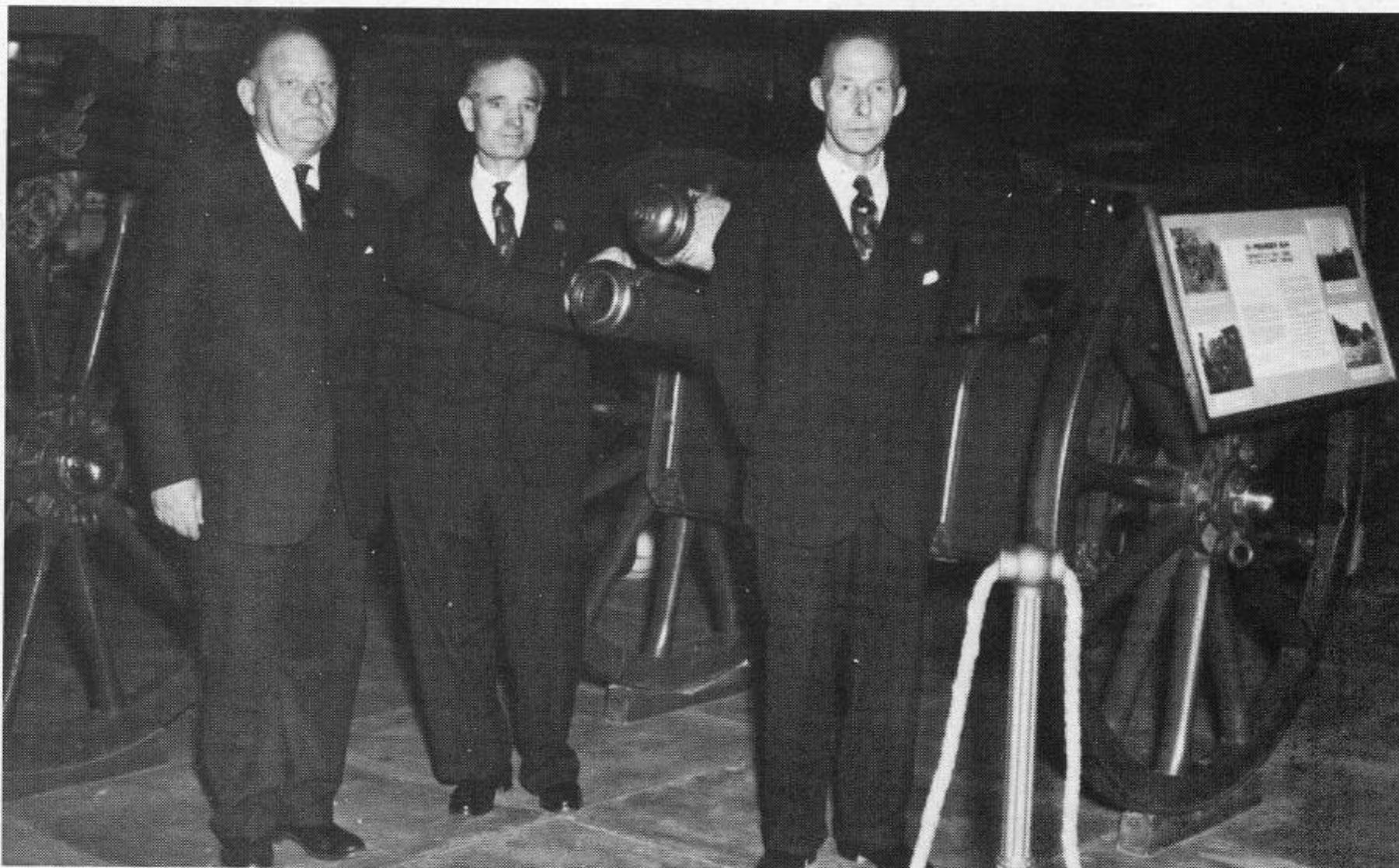
en herinnert. Achter op de foto de bougiefabriek van Champion die eigenaar is van het terrein. (Sergeant Phil Cadman) Boven: De oorspronkelijke E-Batterij in actie in Frankrijk, eind 1914. (IWM)

Op 3 februari 1928 werden in St. James's Park in Londen twee 13-ponders afgevuurd om de gebeurtenis te herdenken. (IWM)

aan elk der elkaar fel bestokkende partijen. In een toespraak in het Engels en het Frans verhaalde de batterijcommandant, majoor Philip Cottam, het eerste treffen waarin de batterij steun verleende aan het 16e Regiment Lancers dat deel uitmaakte van de verdedigende linie die was gevormd door de cavaleriedivisie onder commando van generaal Allenby. Met typisch Britse eufemistische soberheid is in het oorlogsdagboek van het dramatische gebeuren op die dag nauwelijks iets terug te vinden. 'Kanonnen en infanterie in de strijd geworpen, hetgeen verliezen veroorzaakte. Enig vijandelijk granaatvuur. Een paard verloren tijdens hergroepering', aldus het weinig emotionele verslag in het dagboek. Plaatselijke getuigenissen geven een wat kleurrijker verhaal. Volgens deze bronnen naderden, verborgen achter een boerenkar, zes Uhlanen, de keurtroepen der Duitse cavalerie, de Britse Tommies. Zich om weinig bekommerend reed de boer met zijn kar het erf op, waardoor de Uhlanen werden ontdekt, van wie er een wist te ontkomen achter de eigen linies waar hij meldde waar zich de Britse posities bevonden. De E-Batterij nam toen deel aan het daarop volgende spervuur.

Eregast tijdens de gebeurtenis was de burgemeester van Binche-Péronnes, Armand Leroi, aan wie de stuksbemanning werd voorgesteld van een sectie van de huidige D-Batterij, allen gekleed in uniformen uit de Eerste Wereldoorlog. Ook inspecteerde hij de kostbare vuurmond. Daarna trad hij terug, terwijl de bemanning zeer snel de voor haar ongewone stuks-exercitie uitvoerde die voor de voorgangers uit WO I een tweede natuur was. Terwijl het verkeer werd stopgezet, echode het schot over de velden en steeg kruitdamp uit de loop. 'Een kans van één op duizend en een grote eer' was de opinie van de vier man sterke bemanning die voor deze gelegenheid was uitgekozen: wachtmeester Lester Fitzgerald, korporaal Robert Brassington en kanonniers Andrew Baxter en Ian Dixon-Smith. Vergezeld door majoor Cottam, de batterij's 'second', kapitein Mark Williams en de Batterij Opperwachtmeester, Alan Parker, inspecteerde de burgemeester ook de met getrokken sabels staande erewacht en onderhield hij zich met leden van de batterij. Later gebruikten de burgemeester, de personeelschef van Champion Europe op het terrein waarvan zich tegenwoordig de gedenksteen bevindt, Jean Pierre Revel en de majoor van het Belgische leger André De Smet, die als tolk optrad, de lunch met leden van de batterij, met wie plaquettes werden uitgewisseld en waarbij een afbeelding van de E-Batterij ten geschenke werd gegeven. Daarna eiste de dag van vandaag z'n rechten weer op en keerden de opvolgers van het nauwelijks iets voorstellende legertje uit 1914 naar hun basis in Hohne in Duitsland terug.

Boven: Deze foto, genomen op 4 november 1959, laat drie oorspronkelijke leden van de stuksbemanning zien, samen met het kanon dat in 1914 werd gebruikt en dat thans aanwezig is in het Imperial War Museum in Londen. De leden zijn v.l.n.r.: R.W. Ryder, F. Dougherty en W.W. Bird. (IWM)

Onder: De stuksbemanning uit 1984. V.l.n.r. kanonniers Ian Dixon-Smith en Andrew Baxter, korporaal Robert Brassington en wachtmeester Lester Fitzgerald. (Sergeant Phil Cadman)

